

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Akif ARSLAN

144630

İLKÖĞRETİM II. KADEME TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDAKİ MASALLARIN EĞİTİMDEKİ YERİ

144630

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yard. Doç. Dr. Lokman TURAN

ERZURUM - 2004

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yard. Doç. Dr. Lokman TURAN

Danışman

Doç. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

Yard. Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU

Jüri

Jüri

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir...../...../2004

Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
ÖNSÖZ.....	X
TABLolar DİZİNİ	XII
KISALTMALAR.....	XVI
BİRİNCİ BÖLÜM	

1.AMAÇLAR VE TÜRKÇE DERSİNDEKİ BEŞ TEMEL BECERİ

1.1 İlköğretimin Amaçları	1
1.2 Türkçe Dersinin Amaçları	2
1.3 Türkçe Dersinin Etkinlik Alanları	3
1.3.1 Okuma.....	3
1.3.2 Anlama.....	4
1.3.3 Konuşma	4
1.3.4 Yazılı anlatım.....	5
1.3.5 Dilbilgisi	6

İKİNCİ BÖLÜM

2.MASALLAR	7
2.1. Masalın Tanımı ve Özellikleri	7
2.2. Masalların Kökeni ve Tarihçesi.....	7
2.3. Masalların Türleri	8
2.4. Masal Kahramanları	10
2.5. Masalların Bölümleri	10
2.6 .Çocuk Masallarında Olması Gereken Özellikler	11
2.7.İncelenen Masalların Konularına Göre Sınıflandırılması.....	12
2.8.Araştırmada İncelenen Türkçe Ders Kitapları Ve Bu Kitaplardaki Masalların Sayıca Dökümü	13
2.9.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarda İfade Tarzları.....	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TEZ ÇALIŞMASINDA BİLİMSEL HUSUSLAR.....	15
3.1 Amaçlar	15
3.2 Problem Cümlesi	16
3.3 Sınırlılıklar.....	17
3.4 Varsayımlar	17

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.YÖNTEM.....	18
4.1 Araştırma Modeli.....	18
4.2 Evren ve Örneklem	19
4.3 Verilerin Toplanması.....	19
4.4 Verilerin Çözümü ve Yorumu	20

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.MASAL METİNLERİ VE İLETİ DİZİNLERİ	21
5.1.Hayvan Masalları.....	21
5.1.1. Eşeğin Oyunu.....	21
5.1.2. Kartalla Baykuş.....	22
5.1.3. Balıkçıl Kuşu	23
5.1.4. Hilekâr Tilki.....	25
5.1.5 .Aslanla Fare	27
5.1.6. Karga ile Tilki	29
5.1.7. Horozla Tilki.....	31
5.1.8. Kurtla Leylek	32
5.1.9. Atla Eşek.....	34
5.1.10. Kent Faresi ile Kır Faresi.....	35
5.1.11 Güvercinle Karınca	37
5.1.12. Eşek Yüklü At.....	38
5.1.13. Savaşa Giden Aslan	39

5.1.14. Balıkçıl.....	40
5.1.15 Tasmalı Güvercin.....	41
5.1.16 Kaplumbağa ile Tavşan	45
5.1.17 La Fontaine Orman Mahkemesinde.....	46
5.1.18 Güvercin, Tilki, Leylek.....	48
5.1.19. Cırcır Böceği ile Karınca	50
5.2.Bitki Masalları	51
5.2.1. Meşe ile Kamış	51
5.3.Dev-Cüce Masalları	53
5.3.1.Parmak Çocuk.....	53
5.3.2. Bencil Dev	56
5.3.3 Güliiver Cüceler Ülkesinde.....	59
5.4.Sihir-Büyü Masalları	60
5.4.1 Sedef Kız.....	60
5.4.2. Perili El	64
5.5.Sıradan İnsan Masalları	66
5.5.1. İhtiyar Balıkçı	66
5.5.2. Keloğlan ile Anası	68
5.5.3. Altın Yumurtlayan Tavuk.....	72
5.5.4. Dil	73
5.5.5. İdi ile Bıdı	74
5.5.6. Cimri ile Altınları.....	77
5.5.7. Çivi.....	79
5.6.Olağanüstü Durumlar Oluşturabilen İnsan Masalları	80
5.6.1. Sarı Kız	80
5.7.Hem Bitki Hem Hayvan Masalı Olabilecek Masallar	82
5.7.1. Çayır Kuşu ve Papatya.....	82

ALTINCI BÖLÜM

6.MASALLARIN EĞİTİMSEL İŞLEVLERİ VE İLETİ DİZİNİ	85
6.1. Mesaj Dizini	85

6.1.1. Sosyolojik mesajlar	85
6.1.2. Etik mesajlar	86
6.1.3. Psikolojik mesajlar	86
6.1.4. Ekonomik mesajlar	87
6.1.5. Diğer mesajlar	87
6.2. İleti Dizininde Yer Alan Ana ve Ara Başlıklar	88

7.YEDİNCİ BÖLÜM

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ MASAL UNSURLARI	98
7.1.Masal Kahramanları	98
7.1.1. Kadın kahramanlar	98
7.1.2. Erkek kahramanlar	99
7.1.3. Çocuk kahramanlar	101
7.1.4. Cinsiyeti belli olmayan kahramanlar	103
7.2.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarda Mekân	107
7.3.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarda Zaman	107

SEKİZİNCİ BÖLÜM

8.MASALLAR VE DİL ÖĞRETİMİNE KATKILARI	109
8.1. Deyimler	109
8.2. İkilemeler	119
8.3. Pekiştirilmiş Kelimeler	124
8.4. Dualar	126
8.5. Atasözleri	126
8.6. Benzetmeler	127
8.7. Tekerlemeler	128
8.8. Ses Taklidi Sözcükler	129
8.9. Yansımalar	131
8.10. Cümle Çeşitleri	131
8.10.1. Yüklemine göre cümle çeşitleri	134
8.10.2. Anlamına göre cümle çeşitleri	134

8.10.3. Yükleminin türüne töre cümle çeşitleri	134
8.10.4. Yapısına göre cümle çeşitleri.....	134
8.11. Ses Olayları.....	135
8.11.1.Ses düşmesi.....	135
8.11.2.Ünsüz yumuşaması	138
8.11.3.Ünsüz benzeşmesi.....	147
8.11.4.Ünsüz türemesi	153
8.11.5.Ünlü daralması	153
8.12.Kelimede Anlam.....	154
8.12.1.Temel ve mecaz anlamlı kelimeler	154
8.12.2.Eş anlamlı kelimeler	164
8.12.3.Eş sesli kelimeler	167
8.12.4.Zıt anlamlı kelimeler.....	169

DOKUZUNCUBÖLÜM

9.OLAĞANÜSTÜ DURUMLAR.....	176

ONUNCU BÖLÜM

10.ÖRETMENVE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE MASALLAR.....	178
10.1. Masal Türünün Bilinip Bilinmediğine Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi.....	178
10.2.Türkçe Ders Kitaplarında Daha Çok Masala Yer Verilip Verilmemesi Gerektiğine Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi ...	180
10.3.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarla İlgili Dramatizasyon Çalışması Yaptırılıp Yaptırılmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi.....	182
10.4. Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarla İlgili Resim Çalışmalarının Yaptırılıp Yaptırılmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi.....	184
10.5.Türkçe Ders Kitaplarındaki Türlerin Okunma Oranına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi	186

10.6.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarla İlgili Yazma Çalışmalarının Yapılıp Yapılmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi	188
10.7.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenciyi Yeni Bir Masal Yazmaya Teşvik Edip Etmediğine Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi	190
10.8.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masal Kahramanlarının Örnek Alınıp Alınmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi	192
10.9.Türkçe Ders Kitaplarındaki Çocukları Olumsuz Etkileyecek Noktaların Olup Olmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi	194
10.10.Öğretmenlerin Masallarla İlgili Ön Hazırlık Yapıp Yapmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi	195
10.11. Masal Metinlerinin Anlaşıp Anlaşılmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi.....	197
10.12.Masalların Eğitimsel İşlevleri ve Bu İşlevlere Ait Bulguların Değerlendirilmesi	198
10.13.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarda İletilerin Açıkça İfade Edilmesi Sorunu, Bu Soruna Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi	199
10.14.Yabancı Masallara Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi	200
10.15.Kültürü Yansıtmaya Noktasında Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallar, Konusuna Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi	202
10.16.Türkçe'yi Sevdirmeye Noktasında Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallar, Konusuna Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi	203

ON BİRİNCİ BÖLÜM

11.YARATICI MASAL ÇALIŞMALARI	205
11.1.Mevcut Masallardan Hareketle Yeni Masallar Oluşturma	205

11.2.Eleştirel Yaklaşım.....	205
11.3.Çizgi Masal Çalışması	206
11.4.Özdeşleştirme	206
11.5.Tekerlemeleri Değiştirme	206
11.6.Teknolojik Uyarlama.....	207
11.7. Masalları Diğer Derslerde Yöntem Olarak Kullanmak	207
11.8.Okunan Masalların Sonunu Devam Ettirerek Yeni Masallar Oluşturmak	208
11.9.Başlık Bulma	208
SONUÇ	209
KAYNAKLAR.....	212
ÖZ GEÇMİŞ	216

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ
MASALLARIN EĞİTİMDEKİ YERİ

Akif ARSLAN

Danışman : Yard. Doç. Dr. Lokman TURAN

2004 – Sayfa : XIV +215

Jüri : Yard. Doç. Dr. Lokman TURAN

Doç. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

Yard. Doç. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU

Bu araştırma; ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki masalların eğitimsel mesajlarını, bu masallardaki dilsel öğeleri, öğretmen ve öğrencilerin masallar hakkındaki çeşitli görüşlerini, Türkçe ders kitaplarındaki masallarda görülen olağanüstülükleri ve masallar işlenirken uygulanabilecek çağdaş yöntemleri ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışma sonunda; Türkçe ders kitaplarındaki masallarda öğrencilerin eğitiminde kullanılabilecek pek çok mesajın bulunduğu, masalların dil bilgisine ait bazı konuları ihtivâ ettiği, masal metinlerinde pek çok olağanüstü durumun olduğu, öğretmen ve öğrencilerin bu masalları yeterince tanımadığı ve masal metinlerine gereken önemin verilmediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca Türkçe ders kitaplarındaki masallar işlenirken, diğer konularda da olduğu gibi, rutin uygulamaların yapıldığı görülmüş, bunun kırılması için masallar okunurken uygulanabilecek çağdaş yöntemler önerilmiştir.

ABSTRACT
MASTER THESIS
THE SITUATION OF TALES IN EDUCATION IN TURKISH
TEST BOOK IN SECONDARY – LEVEL OF PRIMARY SCHOOL

Akif ARSLAN

Supervisor : Asist. Prof. Dr. Lokman TURAN

2004 – Page : XIV +215

Jury : Asist. Prof. Dr. Lokman TURAN

Assoc. Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

Asist. Prof. Dr. Nesrin FEYZİOĞLU

The aim of this research is to reveal the educational messages of tales, linguistic components in these tales, various opinions of teachers and students about these tales, extraordinaries in tales and contemporary methods applied when tales are being processed, in the Turkish text books.

At the end of study; we see that many messages found to be used for students education in Turkish textbook, grammars of tales concerning some topics are included, many extraordinary circumstances are existed, teacher and students don't enough know there tales and neodded importance isn't given to these tales.

Besides, when the tales are being processed, it is seemed routine applications done by teachers, as in the ather subjects, to break this contemporary methods that is applied when tales are being processed, are suggestad.

ÖNSÖZ

Bu tez; Türkçe ders kitaplarındaki masalların ilköğretim kurumları ve Türkçe dersinin amaçları ile uyuşup uyuşmadığını ortaya çıkarmak, masallardaki mesajları dikkate sunarak millî ve manevî değerlere sahip öğrencilerin yetişmesine katkıda bulunmak, masalların dil öğretiminde sahipleneceği rolü belirlemek, masallardaki akıl dışı unsurları öğretmen ve ebeveynin dikkatine sunmak, öğretmen ve öğrencilerin masal konusundaki çeşitli düşüncelerini yazar ve araştırmacıların istifadesine sunmak ve masalları eğitimde daha etkili kullanmak, amaçlarını gerçekleştirmek için karma yöntem kullanılarak hazırlanmıştır.

Bu amaçların tespiti için toplam 10 (10x3=30) Türkçe ders kitabı setindeki 34 masal üzerinde çalışılmıştır.

Tez on bir bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde ilköğretim ve Türkçe dersinin amaçları, ikinci bölümde masalların çeşitli özellikleri, üçüncü bölümde tez çalışmasıyla ilgili bilimsel özellikler, dördüncü bölümde tez çalışmasında izlenen yöntemler, beşinci bölümde masal metinleri ve bu masalların ileti dizini. altıncı bölümde masalların eğitimsel işlevleri ve ileti dizinlerinin konu başlıklarına göre sınıflandırılması, yedinci bölümde kahramanların işlevsel özellikleri ile masallardaki zaman ve mekân unsurları, sekizinci bölümde masalların dil öğretimine katkısı, dokuzuncu bölümde masallardaki olağanüstü durumlar, onuncu bölümde öğretmen ve öğrencilerin masal konusundaki çeşitli görüşleri, on birinci bölümde yaratıcı masal çalışmaları ele alınmıştır.

Beşinci bölümdeki mesaj dizinin oluşturulması masal metinlerinden sonraki iletilerden hareketle gerçekleştirilmiştir. Önce masal metinlerindeki iletilerden hareketle beş ana başlık ortaya çıkarılmış, mesajlar bu başlıkların altına yazılmış, en sonda ise alt alta yazılan bu mesajların başına harf ve numaralar yerleştirilmiştir.

Masallardaki mesajlar ve masal kahramanlarının işlevsel özellikleri tespit edilirken insan dışındaki varlıklar birer insan gibi düşünülmüştür. Bunun nedeni; insan dışındaki varlıkların masallarda insanlara ait işlevleri yüklenmiş olmasıdır.

Kahramanların işlevsel özellikleri, masallardaki dilsel ürünler ve olağanüstü durumlar; masal numaraları ve ait oldukları masal metninin sayfa numarası ile birlikte verilmiştir.

Onuncu bölümdeki öğretmen ve öğrenci görüşleri onlara uygulanan anketlerle ortaya çıkarılmış ve tablolandırıldıktan sonra yorumlanmıştır.

Bu çalışmamda benden yardımlarını esirgemeyen Yard. Doç. Dr. Lokman TURAN'a ve eşim Huriye ARSLAN'a teşekkür ederim.

ERZURUM – 2004

Akif ARSLAN

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1: İfade tarzları	14
Tablo 8.2: Cümle çeşitleri	132
Tablo 8.3: Cümle çeşitleri	133
Tablo 10.4: Masalların bilinmesi ile ilgili öğrenci görüşü	178
Tablo 10.5: Masal sayısının arttırılmasına yönelik öğrenci görüşü	180
Tablo 10.6: Masal sayısının arttırılmasına yönelik öğretmen görüşü	181
Tablo 10.7: Dramatizasyon çalışmasıyla ilgili öğrenci görüşü	182
Tablo 10.8: Dramatizasyon çalışmasıyla ilgili öğretmen görüşü	183
Tablo 10.9: Resim çalışmasıyla ilgili öğrenci görüşü	184
Tablo 10.10: Resim çalışmasıyla ilgili öğretmen görüşü	185
Tablo 10.11: Türlerin tercih edilmesiyle ilgili öğrenci görüşü.....	186
Tablo 10.12: Yazma çalışmasıyla ilgili öğrenci görüşü	188
Tablo 10.13: Yeni bir masal yazmayla ilgili öğrenci görüşü	190
Tablo 10.14: Masal kahramanlarının örnek alınmasıyla ilgili öğrenci görüşü...	192
Tablo 10.15: Okunan masallarda hoş gitmeyen yönlerle ilgili öğretmen görüşü	194
Tablo 10.16: Masal metninin önceden okunmasıyla ilgili öğretmen görüşü	195
Tablo 10.17: Hazırlık çalışmalarıyla ilgili öğretmen görüşü	196
Tablo 10.18: Masalların anlaşılmasıyla ilgili öğretmen görüşü	198
Tablo 10.19: Masalların eğitim işleviyle ilgili öğretmen görüşü	199
Tablo 10.20: Yabancı masalların faydasıyla ilgili öğretmen görüşü.....	201
Tablo 10.21: Masalların yazarlara göre dağılımı	202
Tablo 10.22: Masalların kültürümüzü yansıtır yansıtmadığı ile ilgili öğretmen görüşü	203
Tablo 10.23: “‘Türkçe’yi sevdirmeye noktasında masallar” konusunda öğretmen görüşü	204

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı Geçen Eser
Ank. : Ankara
Bkz. : Bakınız
Erz. : Erzurum
Meb. : Millî Eğitim Bakanlığı
No : Numara
İst. : İstanbul
Syf. : Sayfa
vb. : Ve benzeri

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AMAÇLAR VE TÜRKÇE DERSİNDEKİ BEŞ TEMEL BECERİ

1. 1. İlköğretimin Amaçları

İlköğretim kurumları yönetmeliğinde ilköğretimin amaçları şu şekilde sıralanmıştır.

Madde 5: İlköğretim kurumlarının amaçları, Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda;

- a) Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri istikametinde yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak,
- b) Öğrenciye, Atatürk İlkelerine ve İnkılaplarına, T.C Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine uygun olarak haklarını kullanabilme, görevlerini yapabilme ve sorumlulukların yüklenebilme bilincini kazandırmak,
- c) Öğrencinin millî kültür değerlerini tanımasını, takdir etmesini çevreden benimsemesini ve kazanmasını sağlamak.
- d) Bulundukları çevrede yapacakları eğitim, kültür ve sosyal etkinliklerle millî kültürü benimsemesine ve yayılmasına yardımcı olmak,
- e) Öğrenciye fert ve toplum meselelerini tanıma, çözüm arama alışkanlığı kazandırma,
- f) Öğrenciye sağlıklı yaşamak, ailesinin ve toplumun sağlığı ile çevreyi korumak için gereken bilgi ve alışkanlıkları kazandırmak.
- g) Öğrencinin el becerisi ile zihni çalışmasını birleştirerek çok yönlü gelişmesini sağlamak,
- h) Öğrencinin araç ve gereç kullanma yoluyla sistemli düşünmesini çalışma alışkanlığı kazanmasını, estetik duygularının gelişmesini, hayâl ve yaratıcılık gücünün artmasını sağlamak,
- i) Öğrencinin mesleki ilgi ve yeteneklerinin ortaya çıkmasını sağlayarak gelecekteki mesleğini seçmesini kolaylaştırmak,

- j) Öğrenciyi üretici olarak geçimini sağlaması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunması için bir mesleğin ön hazırlığını yaptıracak, mesleğe girişini kolaylaştıracak ve uyumunu sağlayacak davranışları kazandırmak,
- k) Öğrencilerin serbest zamanlarını değerlendirmelerini, öncelikle enerjiden ve artık malzemeden savurganlığa kaçmadan yararlanmalarını sağlamak.¹

1.2. Türkçe Dersinin Amaçları

İlköğretim kurumlarının bütün ders ve aşamalarını ilgilendiren bir genel yönetmelik olduğu gibi bütün derslerin amaçlarını ayrı ayrı belirten programlar da vardır. Her ders öğrenciyi çeşitli amaçlar doğrultusunda yetiştirir. Türkçe dersi de belli amaçlar doğrultusunda öğrencileri belirlenen hedeflere ulaştırmaktadır. Bu doğrultuda Türkçe öğretiminin hedefi millî eğitimin temel amaç ve ilkelerine uygun olarak;

- 1- Öğrencilere görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak;
- 2- Onlara görüp izlediklerini, dinlediklerini, okudukları, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını, söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak, anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak;
- 3- Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kuralları sezdirmek, onları, Türkçe'yi gelişim süreci bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek;
- 4- Onlara, dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak;
- 5- Türölü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek;
- 6- Onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak;

¹ MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliğı, MEB Basımevi, İstanbul 1997 s. 23

- 7- Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak;
- 8- Onlara, bilimsel, eleştirci, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir.²

13.Türkçe Dersinin Etkinlik Alanları

İlköğretim ikinci kademe Türkçe dersleri; okuma, anlama, anlatma, dilbilgisi, yazı gibi etkinlik alanları olan bir derstir. Bu etkinlikler her ne kadar ayrı ayrı birer etkinlik olarak gözüксе de esasında iç içe olan faaliyetlerdir.

1.3.1.Okuma

“Okuma sesletim ve anlamadan oluşan iki yönlü beceridir. Okuma becerisinin gerçekleşebilmesi için yazılı ve basılı sembollerin çözümlenmesi ve çözümlenen sembollerin anlamlandırılması gerekir.”³ Öğrencilerin sembolleri çözümlmeleri ise kendi bilgi yaşantısı ile metin arasında ilişki kurması ile gerçekleşebilir.

Sadece Türkçe dersinin değil bütün eğitim sisteminin ana hedeflerinden biri öğrenciye okuma alışkanlığı kazandırmaktır. Hatta“Her şeyden önce okuma insan için hayat boyu devam eden bir eğitim ve öğretim etkinliğidir.”⁴ Dolayısıyla okuma özelliğinin kuralları ile birlikte öğrenciye kazandırılmasında büyük önem vardır.

Fakat metnin öğrencinin seviyesine göre ağır oluşu, öğrencinin ilgi ve motivasyonuna hitap edememesi, okumayla ilgili yetersizlikler gibi sebeplerden dolayı okumaya karşı bir ilgisizlik veya ilgi düşüklüğü olabilmektedir. Bu problem masallardan yararlanarak giderilebilir.

² MEB. Tebliğler Dergisi, Sayı: 2098, 1981

³ Leyla, Küçükahmet, **Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Nobel Yayınları, İstanbul, 2001, s.17

⁴ Mehmet Tuncer, Hüseyin Tuncer, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ürün Yayınları, Ankara, 2002, s.30

1.3.2.Anlama

Okunan bir metnin, izlenen bir olay veya filmin, dinlenen bir konuşmanın veya güncel yayının kavranmasını “anlama” olarak açıklamak mümkündür. “Bu süreçte alıcı verici tarafından iletilen bilgiyi almak eski bilgileri ile karşılaştırarak yorumlamak, bir başka deyişle anlamak zorundadır.”⁵ Dinlenen bir konuşmanın, izlenen bir oyunun, okunan bir yazının, ana fikrini kavramak, öğrencilerin hayatı anlamaları, hayatta başarılı olmaları ve beşeri ilişkileri açısından çok önemlidir.

Yapılan herhangi bir etkinliğin anlaşılmış olması demek, o etkinlikteki hedeflerin gerçekleşmekte olduğu anlamına gelir. Fakat hedefin gerçekleşebilmesi için de yapılan etkinliğin ilgi çekmesi ve çocuğun seviyesine uygun olması gerekmektedir.

Bu etkinlik ilk bakışta kolay gözükse bile eğitimin en büyük problemlerinden biridir. Zira okumak ile okuduğunu anlamak birbirinden farklı problemlerdir. Eğitimde genel olarak okumanın öğretildiği fakat okuduğunu anlama probleminin aşılamadığı yapılan gözlemler sonucunda anlaşılmıştır. Bu problemi aşmak için çeşitli yollar denenebilir. Bu yollardan biri öğrencinin sevdiği metin türü ile karşılaşmasını sağlamaktır. İşte bu tezde masalların bu yönü de vurgulanacaktır.

1.3.3.Konuşma

Konuşma bir şahsın beyninde olan bir takım düşüncelerin “kelime örnekleri tarzında belli sinir yolları ile gırtlak, dil, damak ve solunum kasları intikal etmesi, akciğerlerdeki havanın bu kaslar vasıtası ile özel bir şekilde titreşimleri neticesinde meydana gelen hava titreşimlerinin diğer bir şahsın kulağına ve oradan da beyine intikali ile onda aynı kelime hayâllerinin uyanması, netice olarak düşüncenin intikali demektir.”⁶

⁵ Banu Yangın, *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*, MEB Yayınları, Temmuz, 1999, s.27

⁶ Ayhan Songar, *Dil ve Düşünce*, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği Vakfı Yayınları, İstanbul, 1986, s.37

Konuşma becerisi Türkçe öğretiminde önemli amaçlardan biridir. Öğrencinin kurallar çerçevesinde konuşması, onun sosyalleşmesi, toplumda başarılı olması vb. açılardan önem arz etmektedir. Konuşan çocuk konuşarak kendine güven duymaya başlayacak veya güveni artacaktır. Bu noktalar düşünüldüğünde, öğrencinin sınıf içinde konuşturulmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca konuşma, öğrencinin gerek sınıfta gerekse sosyal hayatta sorulara cevap vermesi açısından da çok önemlidir. “Konuşma düşünme açısından da önem arz eder. Konuşma düşünce ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Gerek bireylerde gerekse uluslarda dilin gelişimi düşüncenin gelişimi ile paraleldir. Ve dildeki zenginlik düşünce zenginliği sayılır.”⁷

İyi bir konuşma becerisini kazandırmak için öğrencinin kelime hazinesini geliştirmek, kelimelerin yerli yerine kullanımı sağlamak, sesleri doğru telaffuz ettirmek, dilbilgisi ve imla kurallarını doğru kullanırmak, konuşmada akıcılığı sağlamak gerekmektedir. Bundan dolayı;

Çocuklara masallar okutmakta ve anlattırmakta büyük fayda vardır. Masal okuma ve dinleme yoluyla çocuklar önce okuma ve dinleme becerilerini, daha sonra anlama ve konuşma becerilerini öğrenirler.

1.3.4. Yazılı Anlatım

Türkçe dersinin amaçlarından biri de yazılı anlatımdır. Genel olarak yazmak düşündüklerimizi, duyduklarımızı, tasarladıklarımızı genelde başkası ile iletişim kurmak için sembollerle ifade etmek olarak açıklanır.

Yazılı anlatımın çift yönlü bir gerekliliği vardır. Bunlardan biri okul, diğeri hayattır. İnsan öğrenci iken dersin gereklerini yerine getirmek, öğrencilik dışında ise çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için yazmak zorundadır.

Yazılı anlatım Türkçe dersi açısından değerlendirilirse akla gelen ilk yazma türü kompozisyondur. Kompozisyon çalışmalarında istenen hedeflerin gerçekleşmesi öğrencilerin kompozisyonları doğru yazması ve yanlışlarını görmesi ile gerçekleşir. Bu noktada öğretmene büyük iş düşmektedir. Yani ; öğretmen öğrencilerin yazılarını kontrol etmelidir. Öğretmen kontrollerini

⁷ İbrahim Alaattin Gövsa, **Çocukta Zihinsel Gelişim**, Hayat Yayınları, İstanbul, 1998, s.149

yaparken yazım ve noktalama yanlışlıklarını özellikle göstermelidir. Bu yöntem yapılmadığı takdirde ise bilgiler teorikte kalacaktır. “Ayrıca yazma ile konuşma etkinlikleri arasında ilişki kurulmalıdır. Sınıfta konuşulan bir konu yazma ödevi olarak verilmelidir.”⁸

Yazılı anlatımın istenen amaçlara ulaşabilmesi için öğrencilerin yakın ilgi gösterdiği masallardan geniş ölçüde yararlanılabilir. Örneğin; okunan masalı değişik bir biçimde devam ettirme, değişik masalların öğelerini bir araya getirerek yeni masallar yazma, masalın tekerleme kısmını değiştirme vb. masal çalışmaları ile öğrencilerin yazılı anlatım çalışmalarına zevkle katılmaları sağlanabilir.

1.3.5. Dilbilgisi

Türkçe dersinin amaçlarından biri de kullandığımız dili çeşitli yönleri (ses bilgisi, yapı vb) ile öğrencilere kavratmaktır. İşte dilbilgisi, dili çeşitli yönleri ile inceleyen bir bilimdir. Fakat yapılan program ve düzenlemeler ile ayrı bir ders olarak alınmamış, Türkçe dersinin bir kısmı dilbilgisine ayrılmıştır.

Öğrenciler dil bilgileri ile ana dillerini daha az yanlışla, daha etkili bir şekilde kullanacaklardır. Dilbilgisi dersi ile öğrenci bir yandan düşüncelerini daha doğru ifade ederken bir yandan da Anadolu ve Fen Liseleri sınavlarına hazırlanacaktır.

Dilbilgisinde yaygın olan bir yanlış dilbilgisinin ayrı bir saatte, okuma ve anlama etkinliğinden bağımsız olarak ele alınmasıdır. Halbuki bu etkinliklerin beraber veya iç içe ele alınması başarıyı etkileyecektir.

Dilbilgisi ile ilgili yanlış bir kanaat daha vardır ki o da bu dersin sadece kurallar bütününden oluştuğunun sanılmasıdır. Halbuki dilbilgisi denildiğinde dile ait bilgiler anlaşılmalıdır. Bu noktadan bakıldığında dilin kişilik ve zihni gelişmede önemli olduğu görülecektir.

Gerek öğrencilerin Türkçe’yi daha iyi kullanmaları; böylece anlama, anlatma, ve yazılı anlatım amaçlarının gerçekleşmesi; gerekse dilbilgisi konularının ayrı bir derste işlenilmemesi gerektiği noktaları göz önünde bulundurulduğunda sade ve anlaşılır bir Türkçe ile yazılan masallardan çok geniş ölçüde yararlanılabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

⁸ Özcan Demirel, *Türkçe Öğretimi*, Pagem Yayıncılık, Ankara,, 2000, s.

İKİNCİ BÖLÜM

2.MASALLAR VE ÖZELLİKLERİ

2.1.Masalın Tanımı ve Özellikleri

Masal olağanüstü durum ve olayları ele alan edebî bir üründür. Bu tanım genel olarak masal hakkında akla gelen ilk tanımdır. Fakat değişik kaynaklarda değişik tanımlara rastlamak mümkündür. Bunlara bir göz attığımızda; “. . . oysa masallar bütünüyle ya da genellikle olağanüstü olayların ve kişilerin gerçekte çelişen bir yer ve zaman boyutu içinde anlatıldığı edebiyat ürünleridir.”⁹, “. . . nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamiyle hayâl ürünü, gerçekte ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatıdır.”¹⁰, “Umumiyetle okumanın ve yazının gelişmediği devirlerde ve muhitlerde nesillerden nesillere intikal eden ve hususan geceleri söylenen . . .”¹¹, “. . . sembollere dönüşmüş, dahası ilişkilerin basitleştirildiği kurmaca dünya içinde yaşamın gerçeklerine gönderme yapan bir tür . . .”¹² gibi tanımlarla karşılaşırız.

Halk edebiyatı alanında eğitim almayan bir kişi ise çocukluğunu düşünerek masalı; çocukların göz kapakları kapanıncaya kadar okudukları veya büyüklerinden dinledikleri, onlar üzerinde birçok etki bırakan, havası ile çocukları saran, kuşatan ve mutlulukların en güzellerini yaşatan bir tür; olarak tanımlayabilir.

2.2. Masalların Kökeni ve Tarihçesi

Masalların kökeni hakkında tam bir bilgi yoktur. Değişik bilim adamları ve araştırmacıların fikirleri de genelde ispattan uzak ve kişisel görüşlerdir. Masalların kökeni izah edildiğinde bu bilim adamları ve araştırmacıların görüşleri genelde bir arada verilmektedir.

⁹ İbrahim Kıbrıs, *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*, Eylül Yayınları, Ankara 2000, s. 34

¹⁰ Pertev Naili Boratov, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 75

¹¹ Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara 1993, s. 368

¹² Selahattin Dilidüzgün, *Yazın Eğitiminde Çocuk ve Gençlik Yazını*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1994, s. 24

“Bir masalın ilk defa nerede, ne zaman ve kimin tarafından söylendiği belli değildir. Bilinmeyen bir zamanda malum olmayan bir yerde birisi tarafından söylenmiş, zamanla söyleyen unutulmuş ve masal topluluğun malı olmuştur.”¹³

“Mitoloji mektebi halk masallarını eski mitlerin parçalar hâlindeki bakiyeleri olarak görmektedir. Bu mektepteki görüşü benimseyenler, masallarda güneşe ve fecre yahut da bulutlara ait mitleri bulduklarını söylerler. Antropoloji mektebi ise belli bir topluma ait masalların vahşî kavimler arasında da olduğunu dolayısıyla bir mitin masal safına düşmesine ait kesin ve açık örnek gösterilemeyeceğini savunur. Edebiyat mektebi ise halk masallarının kökenini Hint’te aramıştır. Bazı İngiliz bilginlerinin temsil ettiği ritüalist ekol ise halk masallarını bugün terk edilmiş bir takım ritlerin son izleri ve alametleri olarak görmektedir.”¹⁴

Macar araştırmacı Ignozz Kunoş masalları kaynak bakımından köktü Hindistan’a uzanan masallar ve ulusal masallar diye ikiye ayırır.

Türk masallarının kökeni hakkında ise bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Yapılan çalışmaların hemen hepsi Türk masallarının derlenmesi ile ilgilidir. Eflatun Cem Güney, Bilge Seyitoğlu, Umay Günay masal derleyenlerden birkaçıdır.

2.3. Masal Türleri

“Masallar yapılış ve çıkış kaynakları açısından ikiye ayrılabilir:

- a) Halk geleneği ile oluşmuş folklorik nitelikli masallar
- b) Yapay nitelikli masallar”¹⁵

Halk geleneği ile oluşmuş masallar içinden çıktıkları toplumun dinî inanç, gelenek, görenek vb. özelliklerini yansıtan halkın muhayyile ve zihninden çıkan, başlangıçta sözlü olarak varlığını devam ettirdiği halde daha sonraları araştırmacılar tarafından yazıya dökülen ürünlerdir. Halk masallarında toplumun ortak değer hükümleri vardır. Değişik insan tiplerinin (anne – baba – çocuk, üvey

¹³ Naki Tezel, Halk Masallarının Mahiyeti, *Eğitim*, Cilt: 7, Sayı : 82, İstanbul, 1957, s. 24

¹⁴ Naki Tezel, *Türk Masalları 1*, MEB, İstanbul 2001, s. 2

¹⁵ İbrahim Kıbrıs, age., s. 35

anne – baba, öğretmen – öğrenci, saf insanlar, kurnaz insanlar vb.) yaşayışları halk masallarının konularını oluşturur. “ İlk çıkış noktaları halk olan masallar genellikle ağızdan ağıza aktarılarak 19. yy’a kadar gelmiş ve bu yüzyılda yazıya geçirilmiştir. Yazılı bir metin olmadığı için değişik yerlerde değişik masallara rastlanılır.”¹⁶Halk masallarında amaç, okuyucuyu doğrudan ana fikre götürmektir. Dolayısıyla ayrıntılardan kaçınılır.

Yapay nitelikli masallar ise özellikle son yüzyılda yazarların çocuklar için yazdığı ürünlerdir.

Yapay nitelikli masallarda yazar; bazen halkın geleneği ile oluşmuş folklorik masallardan yararlanır, bazen de tamamen kendi muhayyilesinden yola çıkar.

Bu tür masallar genelde toplumların kültürel, sosyal ve teknolojik gelişmelerini ele alır. Fakat kahramanları hayâlî (peri, cin) dir. “Halkın büyük değer verdiği ve görüşlerinden yararlandığı bilgin ve düşünürler yanında inanç önderlerinin yaşayışları ile ilgili anlatılan velayetnâme, menâkıp ve söylenceleri bu grup içine alabiliriz . . .”¹⁷

Bunun yanında sınıflandırmayı konusuna göre yapanlar da vardır. Bunlardan biri Max Lüthi’nin Uluslararası Masal Kataloğu’nda yer alan sınıflandırmasıdır.

“Bu Sınıflandırma şu şekildedir:

1.Hayvan masalları

Vahşi Hayvanlar

Vahşi olup evcilleştirilen hayvanlar

Ormanda yaşayan hayvanlar

Ev hayvanları

Kuşlar

Balıklar

Diğer hayvanlar

¹⁶ Alemdar Yalçın; Gıyasettin Aytaş, **Çocuk Edebiyatı**, Akçağ, Ankara 2002, s. 45

¹⁷ Alemdar Yalçın; Gıyasettin Aytaş, age s. 55

2.Asıl hayvanlar

Peri masalları

Legend tarzındaki masallar

Hikâye tarzındaki masallar

Şeytan masalları”¹⁸

2.4. Masal Kahramanları

Masalların kahramanları: “İnsanlar (padişah, tüccar, oduncu, keloğlan, arap vb.), hayvanlar (aslan, tilki, at, güvercin, papağan vb.), bitkiler (ağaç, çiçek, vb.), maddî unsurlar, alet ve eşya (dağ, taş, mağara, kuyu, su, sofrası, seccade, değirmen, aynı, çalgı vb.), hayâlî yaratıklar (dev, cin, peri vb.) ; yalın fikirler (akıl, zeka, iyilik, kötülük, güzellik vb.) gibi akla gelen her şeydir.”¹⁹

Bir masalın en önemli bireyi olan kahramanlar değişik tiplerde okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Esas itibariyle belli bir yer ve zamanda yaşamamış olan bu kişiler bazen iyi bazen kötü rollerle karşımıza çıkarlar.

Kadın kahramanlar çoğunlukla çalışkan, iyi yürekli, güzel, müspet tipleri canlandırılırsa da cadı karı, üvey ana, zalim kaynana gibi kötü rolleri de üstlenirler. “Erkek kahramanlardan genellikle Keloğlan, Türk zeka gücünü, padişah bazen müsrif, bazen adil yönetim tarzını sergilerken, derviş yol gösterici kişiliği ile öne çıkar.”²⁰

2.5. Masalların Bölümleri

Masallar temel olarak 3 bölümden oluşmuştur:

- 1- Masalın giriş bölümü
- 2- Asıl masal bölümü
- 3- Masal sonu bölümü

¹⁸ Max LUTHİ; Çeviren: Sevgül Sönmez, Avrupa Masal Tipleri ve Kişileri, Millî Folklor Dergisi sayı 36, s. 70

¹⁹ Şükrü Elçin, age s. 369

²⁰ Selçuk Kantarcıoğlu, Eğitimde Masalın Yeri, MEB, İstanbul, 1991, s. 21

1-Giriş bölümü: Bu bölüme masalın döşeme bölümü de denilmektedir. Bu bölümde birbiriyle ilgisi olmayan kelimeler tekerleme tarzında bir araya getirilmiştir. Usta bir biçimde toplumda yer alan zıtlıkların, gülünç durumların da konu edildiği bu bölüm çocukların ilgi ve istekle okudukları kısımdır. “Masallar bir bakıma bu kısımdaki söz ustalığıyla kendilerine dinleyici – okuyucu bulabilirler de denilebilir.”²¹ Giriş bölümünde belli başlı kahramanlar tanıtılır, üzerinde durulacak konu açıklığa kavuşturulur.

2-Asıl Masal Bölümü: Bu bölüme gelişme veya gövde adı da verilir. Masalı ilginç yapmak için bu bölümde de zaman zaman tekerlemeler yer alabilir. Giriş bölümü bittikten sonra adamın biri, bir gün gibi kalıplaşmış kelimelerle bu bölüme girilir. Bu bölüm; “. . . masalın olayları, tasvirleri ve konuşmaları ile geçtiği ana bölümdür.”²²

3- Masal Sonu Bölümü: Masalın bitirildiği bölümdür. Bu bölümde; masalcı, çoğunlukla olayın içindeymiş gibi hoş bir şekilde masalı bağlar, anlattıklarına gerçek havası vermek için gerçekçi sözlerle bir tekerleme yapar. Masalcı sanki o olayları yaşamıştır²³ “Bazı masallarda sonuç bölümünün bir efsane veya bir ‘kıssadan hisse’ ile bağlandığı görülür.”²⁴

2.6. Çocuk Masallarında Olması Gereken Özellikler

Türkçe ders kitaplarındaki masallar seçilirken öncelikle çocukların ruhî ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır. Çünkü çocuklar, onların ihtiyaçlarına cevap veren yazılara yönelmektedir. “ Bu ihtiyaçlar; güven, başarı, bir gruba kabul edilme, oyun ve estetik olmak üzere sınıflandırılabilir.”²⁵

Türkçe ders kitaplarındaki masallarda“Konular çocuğun çevresine ait olmalı ve çocuk bunları uygulayabilmeli, millî kültürümüzü tanıtmalı, millî ahlak ve terbiye kurallarımıza ve geleneklerimize, müşterek duygu ve

²¹ İbrahim Kıbrıs, age, s. 36

²² A. Ferhan Oğuzkan, **Çocuk Edebiyatı**, Anı Yayınları, Ankara, 2000, s. 28

²³ Selçuk Kantarcıoğlu, age, s. 19

²⁴ A. Ferhan OĞUZKAN, age, s. 28

²⁵ M. Ruhi Şirin, **Çocuk Edebiyatı**, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.

düşüncelerimize aykırı olmamalıdır. ”Konular değişik olayları açıklamalı, ana fikir tek olmalıdır.”²⁶

Türkçe ders kitabındaki“. . . masalın eğlendirici, zevk veren, düşündüren bir yapıya sahip olması, aşırı derecede gerçek dışı bir dünyaya gönderme yapıp çocukta kurmaca gerçek ilişkisinin yok olmasına neden olacak türde olmaması, masal seçiminde göz önünde tutulması gereken özelliklerden en önemlileri olarak görülebilir.”²⁷

Türkçe ders kitaplarındaki masallar resimlerle uyumlu olmalıdır. Resme bakıldığı zaman metin hakkında fikir yürütülebilmelidir. Bunun yanında resim; çocuğun çevresine ait, çocuğun karşılaştığı, onun anlayacağı renkli ve canlı çevrelere ait olmalıdır.

Bütün bunlar yanında Türkçe ders kitaplarındaki masallar dil ve üslup gelişimi açısından da öğrenciyi geliştirecek nitelikte olmalıdır. Dolayısıyla seçilecek örnekler Türk dilini en iyi yansıtan örnekler olmalıdır. “Masalın dili sade, anlatımı akıcı olmalıdır.”²⁸

2.7. İncelenen Masalların Konularına Göre Sınıflandırılması

İncelenen ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki masalların; 9’u hayvan masalı, 1’i bitki masalı, 3’ü dev ve cüce masalı, 2’si sihir-büyü masalı, 7’si sıradan insan masalı, 1’i olağanüstü durumlar oluşturabilen insan masalı, 1’i de iki gruba (hem hayvan hem bitki masalı) birden girebilecek olan masalıdır.

²⁶ Selçuk Kantarcıoğlu, age, s.46

²⁷ Selahattin Dilidüzgün, age.s.32

²⁸ A. Ferhan Oğuzkan, age, s. 18

2.8. Araştırmada İncelenen Türkçe Ders Kitapları Ve Bu Kitaplardaki Masalların Sayıca Dökümü

Araştırmada toplam 30 Türkçe ders kitabı incelenmiştir.

İncelenen Türkçe ders kitapları, bu kitapların yazarları ve bu kitaplardaki masal sayıları aşağıdadır.(Masal numaraları ayrıca verilmemiştir.Çünkü zaten masallar yazarları ile birlikte daha sonra vazılacaktır.)

<u>Kitap Adı</u>	<u>Yazar Adı</u>	<u>Masal Sayısı</u>
6. Sınıf Türkçe ders kitabı	Müfit AKSAKAL	3
6. Sınıf Türkçe ders kitabı	Veysi YILDIRIM	3
7. Sınıf Türkçe ders kitabı	Veysi YILDIRIM	3
6. Sınıf Türkçe ders kitabı	M.GÜL-M. KÖKTÜRK	4
7. Sınıf Türkçe ders kitabı	M.GÜL-M. KÖKTÜRK	2
6. Sınıf Türkçe ders kitabı	MEB Komisyonu	2
7. Sınıf Türkçe ders kitabı	MEB Komisyonu	2
8. Sınıf Türkçe ders kitabı	MEB Komisyonu	2
6. Sınıf Türkçe ders kitabı	M. Ali KÜLEKÇİ	2
7. Sınıf Türkçe ders kitabı	M. Ali KÜLEKÇİ	4
8. Sınıf Türkçe ders kitabı	M. Ali KÜLEKÇİ	2
6. Sınıf Türkçe ders kitabı	Y.YÖRÜK S.YÖRÜK	4
6. Sınıf Türkçe ders kitabı	Nezihe YILDIZ	5
6. Sınıf Türkçe ders kitabı	Ahmet GÜMÜŞ	5
7. Sınıf Türkçe ders kitabı	Ahmet GÜMÜŞ	4
8. Sınıf Türkçe ders kitabı	Ahmet GÜMÜŞ	2
6. Sınıf Türkçe ders kitabı	Salih SARICA	2
7. Sınıf Türkçe ders kitabı	Salih SARICA	3
8. Sınıf Türkçe ders kitabı	Salih SARICA	1
7. Sınıf Türkçe ders kitabı	Ahmet KAPULU	2

Bazı Türkçe ders kitaplarında ise masal bulunamamıştır. Kitaplarında masal bulunamayan yazarlar ve kitapları aşağıya çıkarılmıştır:

Asım ONAT	→	7. Sınıf Türkçe ders kitabı
M. KÖKTÜRK, M. GÜL	→	8. Sınıf Türkçe ders kitabı
Nezihe YILDIZ	→	8. Sınıf Türkçe ders kitabı
Veysi YILDIRIM	→	8. Sınıf Türkçe ders kitabı
Y. YÖRÜK, S. YÖRÜK	→	6. ve 7. Sınıf Türkçe ders kitabı
Müfit AKSAKAL	→	7.ve 8. Sınıf Türkçe ders kitabı
Ahmet KAPULU	→	6. ve 8. Sınıf Türkçe ders kitabı

2.9.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarda İfade Tarzları

	Sayı	Yüzde %
Mensur masallar	21	61.7
Manzum Masallar	13	38.3

Tablo 2. 1- İfade tarzı

Şekilden de anlaşıldığı gibi incelenen masalların %61.7'si mensur, %38.3'ü manzumdur.

Manzum dille ifade edilen masallar; 5.1.5, 5.1.6, 5.1.7, 5.1.8, 5.1.9, 5.1.11, 5.1.12, 5.1.14, 5.1.16, 5.1.19, 5.2.1, 5.5.3 numaralı masallardır. Araştırmada dikkati çeken bir nokta; manzum 13 masaldan 10'unun La Fontaine'e ait olmasıdır. (La Fontaine'e ait olmayan manzum masallar; 5.1.6, 5.1.17, 5.5.3 numaralı masallardır.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TEZ ÇALIŞMASINDA BİLİMSEL ESASLAR

3.1 Amaçlar

İlköğretim okulları 6, 7, 8, sınıflarında okutulan Türkçe ders kitaplarındaki masalların eğitime katkısının araştırıldığı bu çalışmanın amaçları şu şekilde sıralanabilir.

- a) Halen okutulmakta olan Türkçe ders kitaplarındaki masalların eğitimsel mesajlarını ortaya koymak;
- b) Masal kahramanlarının masallardaki eğitimsel işlevleri ortaya koymadaki rolünü ortaya çıkarmak;
- c) Öğrencilerin Türkçe ders kitaplarındaki masal kahramanlarına karşı yaklaşımını ortaya koymak;
- d) Masalların dil öğretimine katkısını ortaya koymak;
- e) Masallardaki olağanüstü durumları ve bu olağanüstü durumların çocukları etkileme boyutunu dikkate sunmak;
- f) Halen okutulmakta olan Türkçe ders kitaplarındaki masalların Türkçe'nin amaçlarını gerçekleştirmedeki etkisini ortaya çıkarmak
- g) Türkçe ders kitaplarındaki masalların nicelik ve nitelik olarak yeterli olup olmadığını tespit etmek;
- h) Öğrencilerin masal türüne karşı olan ilgilerini ortaya koymak;
- i) Öğrencilerin Türkçe'deki edebî türlere olan ilgisini kıyaslamalı olarak ortaya koymak;
- j) Öğrencilerin Türkçe ders kitaplarındaki masal kahramanlarına karşı yaklaşımını ortaya koymak;
- k) Masallar ile ilgili piyes ve resim çalışmalarının yapılıp yapılmadığını ve bunun eğitime katkısını ortaya koymak;
- l) Masalların öğrencileri yazmaya teşvik edip etmediğini ortaya koymak;
- m) Masallarda anlaşılmayan noktaların olup olmadığını ortaya koymak;
- n) Öğretmenlerin masalları nitelik olarak yeterli görüp görmediğini kavramak, yeterli görmüyorsa ders kitaplarında hangi yazarları bulmak istediğini tespit etmek;

- o) Masallar işlenirken öğretmenlerce takip edilen yol ve yöntemleri ortaya koymak;
- p) Tespit edilen tüm bilgileri Türkçe ders kitabı yazarlarının, öğretmenlerin ve araştırmacıların istifadesine sunmaktır.

3.2 Problem Cümlesi

Türkçe ders kitaplarındaki masallar Türkçe ders kitaplarında önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple Türkçe'nin amaçlarının gerçekleşmesinde masallara önemli bir rol düşmektedir. Bu rol, masalların eğitim amaçlarını gerçekleştirecek biçim ve içerikte olmasıyla gerçekleşir.

İyi bir masal öğrencinin okuma, anlama, anlatma gibi amaçlarını gerçekleştirmesine yardımcı olur. "Çocuk masal anlatırken veya okurken duyduğu ilgi sayesinde kendisine söylenenleri dikkatle dinlemeyi öğrenir, okumaya, dinlemeye ve anlamaya karşı büyük istek duyar."²⁹ Bütün bunlar düşünüldüğünde masalların;

1. Masallar işlenirken eğitimsel mesajların dikkate sunulup sunulmadığı;
2. Hedeflenen amaçları gerçekleştirebilecek nitelik ve nicelikte olup olmadığı;
3. Ders kitapları hazırlanırken ve masallar bu kitaplara alınırken öğretmen ve öğrenci görüşlerinin alınıp alınmadığı;
4. Türkçe ders kitaplarındaki masal metinlerinin üzerinde yapılan türlü öğretim etkinliklerinin yeterli olup olmadığı, yeterli değilse nasıl yeterli hale getirilebileceği;
5. Okuma zevk ve alışkanlığı verip vermediği;
6. Amaçları gerçekleştirmek için mevcut masalların daha verimli yapıp yapılamayacağı noktaları problemi teşkil eder. Ayrıca mevcut masalların çeşitli yönlerinin (olağanüstü durumlar, dilbilimsel öğeler vb.) tespit edilerek araştırmacıların hizmetine sunulması da bir problemidir.

²⁹ Selçuk Kantarcıoğlu, age, s. 46

3.3 Sınırlılıklar

Araştırmamız “Türkçe ders kitaplarındaki masalların eğitimdeki yeri” şeklinde genel bir konu olsa da bütün Türkçe ders kitaplarının incelenmesi çok büyük bir çalışma gerektirmektedir. İşte gerek bu sebep, gerekse daha ilmi veriler elde edilmesi ve böylece daha sağlıklı önerilerde bulunulması için Türkçe ders kitaplarında sınırlamalara gidilmiştir. Sınırlılıklar şu şekilde sıralanabilir;

- a) Araştırma Erzurum merkez ve ilçelerinde okutulan Türkçe ders kitapları ile sınırlandırılmıştır.
- b) Araştırma Türkçe ders kitaplarındaki masallar ile sınırlı tutulmuştur.
- c) Öğretmenlere sorulan anket soruları 12 sorudan oluşmakta olup Erzurum ilinde görev yapan 50 Türkçe öğretmenini kapsamaktadır.
- d) Öğrencilere sorulan anket soruları 16 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular Erzurum ilindeki 6 ilköğretim Okulu’nda 6. 7. 8. sınıflarda okuyan 15’er ($3 \times 15 = 45$) öğrenciye uygulanmıştır. Toplam öğrenci sayısı $6 \times 45 = 270$ ’dir.

3.4 Varsayımlar

Çalışmamızı yaparken düşündüğümüz varsayımlar şunlardır:

- a) Araştırma için seçtiğimiz örneklem (30 kitap, 50 öğretmen, 270 öğrenci) belirlenen sınırlılıklar içerisinde âlemi temsil etmektedir.
- b) Seçilen Türkçe ders kitaplarındaki masalların servey yöntemi ile tespit edilen çeşitli yönleri araştırmanın amaçlarını göstermektedir.
- c) Öğrenci ve öğretmenlere sorulan anket soruları araştırmanın amaçlarına ulaştırmada uygun ölçme aracı olarak düşünülmüştür.
- d) Ankete katılan öğrenci ve öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğru kabul edilmiştir.
- e) Servey yönteminin araştırmanın amaçlarına ulaşmada uygun ölçme aracı olduğu tespit edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YÖNTEM

4.1 Araştırma Modeli

Araştırma tarama modeli ile hazırlanmıştır. Türkçe ders kitaplarındaki masalların Türkçe ders programındaki amaçları gerçekleştirmedeki etkisi incelenmiştir.

1. Masalların Türkçe'nin amaçlarının gerçekleştirilmesi için sahip olması gereken özellikler ve masallar işlenirken dikkat edilmesi gereken hususlar; servey yöntemi ile edilen bilgiler, anketler ve akademik çalışmalardan yararlanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır.
2. Masallar okunurken ve etrafındaki çalışmalar (hazırlık soruları, metni anlama soruları) yapılırken karşılaşılan sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır.
3. Örneklem alınan Türkçe ders kitaplarındaki masalların Türkçe programı ile uyuşup uyuşmadığı tespit edilmiştir.
4. Masallar tek tek incelenmeye başlanmadan önce bütün masallar konularına göre sınıflandırılmış ve daha sonra her bir masala bir masal numarası verilmiştir.
5. Masalların ileti dizinleri harf ve numaralandırma yöntemiyle sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmanın sonunda çeşitli konu başlıkları ortaya çıkarılmıştır.
6. Masal numaraları eğitimsel mesajlardan sonraki çalışmalarda gerektiğinde kullanılmış, masal ismi tekrar edilmemiştir.
7. Anketlerden hareketle çeşitli çizelgeler oluşturulmuş, Türkçe kitaplarının mevcut durumdaki bazı özellikleri tablolastırılmıştır.
8. Masalların öğrenciye okuma zevki ve alışkanlığı kazandırmadaki yeri diğer türlerle karşılaştırmalı olarak saptanmıştır.

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Erzurum il merkezindeki resmî ve özel ilköğretim okulları ile Erzurum merkez ve ilçelerinde okutulan Türkçe ders kitapları ve bu kitapları okutan öğretmenler ile okuyan öğrenciler kabul edilmiştir.

Öğretmen örneklem grubu Erzurum il merkezinde çeşitli ilköğretim okullarında görev yapan 50 Türkçe öğretmenidir.

Öğrenci örneklem grubu seçilen 6 okuldaki ilköğretim 6. 7 ve 8. sınıflarda okuyan toplam 270 kişidir.

Okul örneklem grubu; Haşim İşcan, Şair Nef'i, Celal Akın, Özel Aziziye ve Özel İstiklâl ve Özel Güneş İlköğretim Okulları'dır.

Örneklem alınan ders kitaplarının künyesi ayrı bir başlık altında verilmiştir.

Örneklem edebî tür ise, Türkçe ders kitaplarındaki masallardır.

4.3. Verilerin Toplanması

- 1- Öncelikle örnekleme giren Türkçe ders kitapları ve masallar ile ilgili kitaplar kitapevlerinden temin edilmiştir. Bu kitaplar konuyla ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri ile beraber değerlendirilmiş ve bunlardan hareketle Türkçe ders kitaplarında hangi noktaların tespit edileceği anket soruları ile beraber ortaya çıkarılmıştır.
- 2- Araştırma boyunca Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanesi ve Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Kütüphanesi'nden yararlanılmıştır.
- 3- Konu ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri internetten taranmıştır.
- 4- Konu ile ilgili akademisyen görüşlerinden, uzman kişilerce yayımlanmış makalelerden, Millî Eğitimin genel ve özel amaçlarından, İlköğretim ve Türkçe programından yararlanılmıştır.

4.4. Verilerin Çözümü ve Yorumu

1. Veri olarak ele alınan Türkçe ders kitaplarındaki masallar servey yöntemi ile çeşitli tespitlere tâbi tutulmuştur. Yâni; masal metinlerindeki eğitimsel mesajlar ve metinlerin kaç kelimeden oluştuğu, cümle çeşitleri zaman ve mekan özellikleri gibi noktalar ayrı ayrı ortaya çıkarılmıştır.
2. Öğrenci ve öğretmenlere uygulanan anketler titizlikle değerlendirilmiş ve istatiksel bilgilere varılmıştır. Bu bilgiler tablolastırılmıştır.
3. İstatiksel bilgilerden elde edilen sonuçlar ilgili kaynak, tez vb. kaynaklardan elde edilen bilgilerle birlikte değerlendirmeye ve yorumlamalara tabi tutulmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. MASAL METİNLERİ VE İLETİ DİZİNLERİ

Bu bölümde, önce Türkçe ders kitaplarındaki masallar tek tek yazılmış, daha sonra masalların mesaj dizini tespit edilmiştir. Mesaj dizininin numaralandırılmasında üçüncü bölümdeki tasnif esas alınmıştır.

5.1. Hayvan Masalları

5.1.1. Eşegin Oyunu³⁰

Eşegin biri, nasıl bulmuş, nereden bulmuşsa bulmuş, bir aslan postu bulmuş. Aslan postunu sırtına geçirip başlamış caka satmaya.

-İşte ben aslan oldum. Aslandan hiçbir şeyim eksik değil. İşte post, işte aslan yelesi, işte aslan kuyruğu demiş.

-Aslan postu içine giren eşeği görenler, onu gerçek aslan sanmışlar. Korkup her birisi bir deliğe saklanmışlar.

Eşek, aslanlığının zevkine vardığı sırada, bir fırtına çıkmasın mı! Fırtına, eşegin üstündeki aslan postunu almış götürmüş, uzaklara savurmuş. Böylece, eşegin eşek olduğu da gün gibi ortaya çıkmış. Bu durumu gören diğer hayvanlar, saklandıkları yerden dışarı fırlayıp, eşegin üstüne çullanmışlar.

-Seni gidi eşek seni, demişler. Sen eşekliğine yetinmedin. Aslan postuna girip bizi korkutmak istedin. Biz de bunun cezasını sana verelim.

Aslanlığa özenen eşeğe hep birlikte gülmüşler.

Ezop'tan Masallar

MESAJ DİZİNİ

1. D1. Kanaatkâr olmayanlar gülünç duruma düşerler.

“Sen eşekliğine yetinmedin.....Aslanlığa özenen eşeğe hep birlikte gülmüşler.”

2. C1. Kişiler kendisini olduğundan büyük göstermemelidir.

Eşek “Aslan postunu sırtına geçirip başlamış caka satmaya .”

3.B1. Yalanın getireceği mutluluk kısa sürer.

³⁰ Veysi Yıldırım, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Elif Yayınları, Ankara, 2001, s. 66

“Eşek, aslanlığının zevkine vardığı sırada, bir fırtına çıkmasın mı! Fırtına, eşeğin üstündeki aslan postunu almış götürmüş, uzaklara savurmuş. Böylece, eşeğin eşek olduğu da gün gibi ortaya çıkmış.”

5.1.2. Kartalla Baykuş³¹

Kartalla baykuş iyi birer dost olmuşlardı. Bir anlaşma yaptılar. Birbirlerinin yavrularını yemeyeceklerine söz verdiler.

Baykuş kartala bakarak:

-Benim yavrularımı tanıyor musun, diye sordu.

-Hayır, dedi kartal.

-Öyleyse, dedi baykuş. Sen, kuşların kralısın, sen bana yavrularını göster veya tanımla.

Baykuş başladı anlatmaya:

-Benim yavrularım, bütün yavrular içinde, en sevimlisi ve en güzeldir, dedi. Bunu sakın aklından çıkarma.

Birkaç ay sonra, baykuşun birçok yavrusu oldu.

Acıkan kartal, bir akşam üzeri ava çıkmıştı. Bir viranelikte bir sürü kuş yavrusu gördü. Yavrular, pek güzel ve sevimli değillerdi. Üstelik sesleri de bir garip çıkıyordu.

Yavruları gözden geçiren kartal:

-Bu yavrular, dostum baykuşun olamaz, dedi.

Bir çırpıda hepsini yedi ve oradan uzaklaştı.

Baykuş, yuvasına gelince olanları gördü. Başladı dövünüp ağlamaya.

Yanına gelen arkadaşı:

Boşuna ağlama, suç senin dedi. Sen kartala onları anlatmasını bilemedin. Her anaya göre yavruları güzeldir. Sen yavrularını oluğu gibi tanımlasaydın, şimdi evlat acısıyla yanıp tutuşmayacaktın.

LA FONTAİNE

Seçme Hayvan Masalları

³¹ Veysi Yıldırım, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Elif Yayınları, Ankara, 2001, s. 51

MESAJ DİZİNİ

1.A1. İnsanlar iyi dostluklar kurabilmelidir.

“Kartalla baykuş iyi birer dost olmuşlardı.”

3.B7. Yerine getirilemeyecek söz verilmemelidir.

“Ben verdiğim sözde dururum, dedi.”

4.A6. Bütün ebeveynler kendi yavrularını daha şirin görürler. Kargaya yavrusu şahin görünür.

“Benim yavrularım bütün yavrular içinde en sevimlisi ve en güzeldir, dedi.”

5.A7. Bütün anne-babalar çocuklarının başına bir mûsibet geldiğinde üzülür.

“Başladı dövünüp, ağlamaya.”

6.A5. Olay ve durumlar iyice açıklanmalı, birçok anlaşmazlığın iletişim kopukluğundan kaynaklandığı bilinmelidir.

“Sen kartala onları anlatmasını bilemedin”

5.1.3. Balıkçıl Kuşu³²

Bir balıkçıl kuşu, göl kenarında her gün tutabildiği birkaç balıkla geçinirmiş. Zamanla ihtiyarlayarak balık tutamayacak duruma gelmiş. Bu gidişle açlıktan öleceğini anlayınca, avlanmayı kolaylaştırmak için bir plan kurmuş ve gölde bulunan bir yengece demiş ki: “Geçen gün buraya avcılar geldi. Göle ağlarını atarak ne kadar balık varsa hepsini tutacaklarını söylediler. Zavallı balıklara yüreğim acıdı. Şu gölde nesilleri kuruyacak.”

Yengeç, balıklarla beraber kendisinin de avlanacağını anlayınca telaşla bu tehlikeyi balıklara anlatmış, hepsini akılları başlarından gitmiş. Kendilerini kurtarmak için bir çare aramaya başlamışlar, bulamamışlar. Sonunda yine düşmanları balıkçı kuşunun yanına gelip kendilerini bu beladan kurtarması için ricada bulunmuşlar, fikrini sormuşlar.

Balıkçılın “Şurada büyük bir nehir var. Oraya taşınırsanız kurtulursunuz.” demesi üzerine, geniş nehirde enine boyuna kaçıp avcıların ağlarından

³² M. Ali Külekçi, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Dörtel Yayınları, Ankara, 2001, s. 32

kurtulabileceklerine balıkların akli yatmış. Ama oraya nasıl gidecekleri meselesinde şaşırıp kalmışlar. Buna da bir çare bulmasına yine düşmanları balıkçıdan istemişler.

Balıkçıl kuşu, “Ah! Ben genç olsaydım, sizi oraya pek kolay taşırdım. Şimdi ihtiyarladım. Ne kadar çalışsam, günde birkaçınızı gagama alarak taşıyabilirim.” deyince hepsi sevinmiş. Bundan sonra balıkçıl, birkaç balığı alıp nehre diye bir ormana götürüp onları afiyetle yemeğe başlamış.

Böylece bir hayli zaman geçmiş. Göldeki balıklar, giden arkadaşlarının o büyük nehirde enine boyana dolaştıkları haberini alarak seviniyorlar, kendilerinin de bir an önce oraya varmalarını sabırsızlıkla bekliyorlarmış.

Nihayet bir gün yengeç de yer değiştirmeye özenerek kuşun boğazına çengelleriyle sarılıp yola çıkmış.

Balıkçıl, yemek çeşnisinin değiştiğinden memnun olarak gidiyormuş. Ancak yengeç orman yaklaşınca balık kemiklerini görmüş ve işin iç yüzünü anlamış. Karşılaştığı tehlikeyi sabırla beklemektense, kendisini kurtarmaya çalışmış. Kurtaramayınca çengelleriyle balıkçılın boğazını sıkmaya başlamış, sık sık onu boğup öldürmüş. Böylece hem kendisini hem de gölde kalan balıkları yok olmaktan kurtarmış.

BEYDEBA

MESAJ DİZİNİ

1.B1 Yalan yoluyla haksız kazanç elde edenler çok kötü sonuçlarla karşılaşabileceklerini bilmelidir. Başka bir ifadeyle; yalan söyleyen eninde sonunda suçunun cezasını çeker.

“Bu gidişle açıktan öleceğini anlayınca, avlanmayı kolaylaştırmak için bir plân kurmuş; ancak yengeç ormana yaklaşınca balık kemiklerini görmüş ve işin iç yüzünü anlamış. Kurtaramayınca çengelleriyle balıkçılın boğazını sıkmaya başlamış, sık sık onu boğup öldürmüş.”

2.A51 Düşmanlarla işbirliği yapılmamalıdır.

“Buna da bir çare bulmasını yine düşmanları balıkçıdan istemişler.”

3.A26 Ölümü hiç kimse istemez.

“Kendilerini kurtarmak için bir çare aramaya başlamışlar, bulamamışlar.”

4.B2 Yalan söyleyen cezasını ,eninde sonunda, çeker.

“Kurtaramayınca çengelleri ile balıkçının boğazını sıkmaya başlamış, sıkı sıkı boğup öldürmüştü.

5.A2 Gerçek arkadaşlıklarda mutluluklar paylaşılır.

“Göldeki balıklar, giden arkadaşlarının o büyük nehirde enine boyuna dolaştıkları haberini alarak seviniyorlar...”

5.1.4. Hilekâr Tilki³³

Çok eski zamanlarda, bir avcının çok sayıda tavuğu varmış. Avcı, bu tavukların yumurtalarını satarak ailesini rahat rahat geçindirirmiş.

Günlerden bir gün tilkiler, avcının tavuklarının yerini öğrenirler. Gece olunca eve yaklaşarak dama çıkıp bacadan içeriye girerler. Karınları doyuncaya kadar, tavuk ve yumurta yedikten sonra, tekrar bacadan çıkıp ormana giderler. Avcı, tavuklarının yendiğini anlar, fakat bir türlü kimin yediğini çıkartamaz.

Ertesi gün yine tilkiler gelerek bacadan girip tavukların bir miktarını daha yerler, sonra da çıkıp giderler. Üç gün böyle, beş gün böyle, bir gün avcı bakar ki tavuklarının yarısı yenmiş! O gün akşam yatmayarak gidip tavukların bulunduğu yerde, bir köşeye saklanarak beklemeye başlar. Yine her zaman olduğu gibi, bir süre sonra tilki bacadan içeriye girer. Avcı, aceleyle yerinden kalkıp hemen bacanın deliğini kapatır. Sonra da dönüp, bütün tilkileri balta ile öldürür. Bu arada, bir tilki fırsatını bularak aradan kaçıp başını kurtarır. Avcı, öldürdüğü tilkilerin derisini yüzerek içine saman doldurup bir direğe asar.Ölümünden kurtulan tilki, bir müddet tavukların yanına uğramaz. Fakat dayanamayarak tekrar gelmeye başlar, her gün avcının bir tavuğunu yer. Avcı, hangi yola başvurduysa, bir türlü, bu kurnaz tilkiyi yakalayamaz. Düşünür, taşınır, sonunda yine tavukların yanında beklemeye karar verir. Tavukların bulunduğu yere gelip kapıyı sıkı sıkı kapadıktan sonra, bir köşede beklemeye başlar. Biraz sonra yine kurnaz tilki gelerek bacayı açıp içeriye girer. Avcı, tam

³³ M.Ali Külekçi, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Dörtel Yayınları, Ankara, 2001, s. 109

vaktinde, okunu eline alarak tilkiye doğru atar, fakat tilki yine kaçarak başını kurtarır. Bu duruma çok üzülen avcı, ne yapacağını şaşırır.

Ertesi gün, tilki yine gelip tavukları yemeye başlayınca avcı kapı ve bacaları sıkı sıkıya kapatır. Tilki, bakar ki avcı karşısında duruyor. Bir o yana bakar, bir bu yana bakar, kaçacak yer bulamayınca kendi kendine:

“Ne yapsam da bu adamın elinden kurtulsam?” diye hile düşünmeye başlar. O sırada gözüne, karşıda arkadaşlarının asılı olduğu direk ilişir. Hemen, kendisi de direğe çıkarak diğer tilkiler gibi asılır. Avcı, her tarafı didik didik eder, fakat, bir türlü bu tilkiyi bulamaz. İyice çaresiz kalan adam kendi kendine düşünmeye başlar:

“Ben kaçan tilkileri bile tutmuştum. Şimdi, hiçbir yerde bir delik dahi bırakmadım. Pekiyi bu tilki nerede kaldı, nereye saklanmış olabilir?”

Adam her yere göz gezdirdikten sonra, gelip tilkilerin asılı olduğu direğin yanında durur. Bir de bakar ki tilkilerin sayısı bir artmış. Adam hayret edip tek tek derileri kontrol etmeye başlar. Sonunda birisinin sağ olduğunu anlayarak hemen alıp yere çarpar. Tilki, can havliyle acı acı bağırdıktan sonra nefesini tutup kendisine ölü süsü verir. Avcı tilkinin öldüğünü zannederek:

“Şimdi çok iyi oldu. Önce gidip biraz ekmek yiyeyim de sonra tekrar gelip bunun da derisini yüzüp içine saman doldurarak arkadaşlarının yanına asarım.” der. Avcı, sofranın başına oturup yemek yemeye başlayınca tilki, sıçradığı gibi oradan kaçar.

Adam, tilkinin kaçtığını görünce dizlerine vurarak daha önce öldürmediğine pişman olur. Fakat, son pişmanlık fayda etmez. Avcının pişman olması da hiçbir fayda sağlamaz.

Ali Berat ALPTEKİN

Hayvan Masalları, 1991

MESAJ DİZİNİ

1.D2. Geçim yollarından biri avcılıktır.

“Avcı, öldürdüğü tilkilerin derisini yüzerek içine saman doldurup bir direğe asar.”

4.D4. Mülkiyetin korunması için çeşitli tedbirler alınmalıdır.

“Tavukların bulunduğu yere gelip kapıyı sıkı sıkı kapadıktan sonra, bir köşede beklemeye başlar.

5.B8. Bazıları yaptıkları kötülükleri hileler ile kapatmak ister.

“Ne yapsam da bu adamın elinden kurtulsam diye hile düşünmeye başlar.”

6.C3. İşlerin zamanında yapılmaması, ilgili işin yapılamaması sonucunu doğurarak pişmanlıklara sebep olabilir. Son pişmanlık ise fayda etmez.

“Adam, tilkinin kaçtığını görünce dizlerine vurarak daha önce öldürmediğine pişman olur.”

5.1.5. Aslanla Fare³⁴

Herkese saygı göstermeli elden geldikçe.

Umulmadık kimselerden fayda görür insan.

İşte bu, gerçeği anlatan bir hikaye,

Daha nice bir hikaye arasından.

Pençesi dibinde bir aslanın,

Dalgınlıkla bir fare çıkıverdi.

Bu fırsatı kullanmadı sultanı ormanın,

Fareye dokunmayıp bir büyüklük gösterdi.

Bu iyiliği boşa gitti sanmayın;

Kimin aklına gelir ki bir an,

Fareye işi düşer aslanın?

Ama o da bir gün dışarı çıktı ormandan;

Gitti, tutuldu bir ağa.

Ne çırpınma, ne kükreme...

Kâr etmez tuzağa,

Bay fare koştu; dişiyle aslanın ağını,

Öyle bir kemirdi ki ağ söküldü nihayet.

³⁴ M.Ali Külekçi, 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 25

Sabırla zamanın yaptığını;
 Ne kuvvet yapabilir, ne şiddet.
 “İyilik eden iyilik bulur.”
 “Gülme komşuna gelir başına.”
 “Ummadığın taş, yarar baş.”
 “Hizmet et benim için, hizmet edeyim senin için.”
 “Kendi düşen ağlamaz.”
 “İyilik iki baştan olur.”

Jean de LA FONTAINE

MESAJ DİZİNİ

1.C5. Saygı herkese gösterilmesi gereken en güzel duygulardan biridir.

“Herkese saygı göstermeli elden geldikçe...”

2.A56. Zayıf ve fakir olduğu için kimseye yardım etmesi düşünülemeyen bazı insanlar beklenmedik bir durumda yararlı olabilir.

“Umulmadık kimselerden fayda görür insan.

3.A57. İyilikler hiçbir zaman karşılıksız kalmaz. İyilik eden iyilik bulur.

“Bu iyiliği boşa gitti sanmayın.”

4.C9. Sabrederek birçok mesele halledilebilir. Sabreden derviş muradına ermiş.

“Sabırla zamanın yaptığını ne kuvvet yapabilir, ne şiddet.”

5.C56. Hiç kimse kendisini büyük görüp, başkalarını küçümsememelidir. Küçük ve güçsüz bireyler bile, bir gün, insana yardım edebîlir.

“Bay fare koştu; dişi ile aslanın ağını

Öyle bir kemirdi ki ağ söküldü nihayet.”

5.1.6. Karga İle Tilki³⁵

Ülkelerden birinde,
 Bir ülkenin mavi ormanında,
 Kuşlar bahar türküleri söylerken,
 Ağaçlara, gökyüzüne ve balıklara,
 Kimse yoktu siyah karganın yanında.
 “Hepsinden güçlüyüm, hem de yakışır bana
 Kralı olmalıyım şu ötüşen kuşların.”
 Gagasında beyaz peynir vardı böyle düşünürken.
 Kanat çırpı mavi yapraklı ormana,
 En uzun ağacın tepesine tünedi,
 Bilmiyordu pençeleri olduğunu baykuşların.
 Tilki bu, hiç yerinde durur mu?
 Kokusunu alınca taze peynirin,
 Usulca yaklaştı ağacın altına,
 Başladı kargayla şakalaşmaya:
 “Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz,
 Kuşların en güzeli, en güçlüsü.
 Çok sevdim gaganızdaki beyaz süsü.
 Can atıyorum kargalarla konuşmaya.
 Beğenmiş olmalısınız ormanımızı,
 Orman değil de, burası sanki deniz.
 Sizi ne kadar çok sevdim, bilseniz!
 Yalanım varsa kuyruksuz kalayım,
 Tüyleriniz gibi güzel olmalı sesiniz!”
 Dibindeki tilki, ağacın tepesinde karga,
 Pek keyiflendi duyunca bu sözleri,
 Seyretti tilkiyi bir süre.
 Şırıl şırıl akıp giden dere,
 Türküler mırıldanıyordu durmadan.

³⁵ M.Ali Külekçi, 8.sınıf Türkçe Ders Kitabı, Dörtel Yayınları, Ankara, 2001, s. 154

Unuttu kargalığını, tilki kılığına girdi:
 Dört ayaklı, sivri burunlu hissetti kendini.
 Açlıktan kokuyordu sanki nefesi,
 Tilki ağacın tepesinde, karga yerde
 Tilki kargaydı, karga tilki.
 Kapmak istiyordu kocaman peyniri.
 Bu sevinci tattırmak için “Gak!” dedi.
 Ağzındaki peynir aşağıya düşüverdi.
 “Yaşasın!” diye bağırdı tilki,
 Gözleri açıldı iri iri:
 “Kutlamak isterim sizi içtenlikle,
 Duyduğuma sevindim bu sesi!”

Mustafa Ruhi ŞİRİN

Pınar Dergisi, Sayı: 20

MESAJ DİZİNİ

1.A22. Birçok kişinin hayâlini yöneticilik süsler

“Hepsinden güçlüyüm, hem de yakışır bana
 Kralı olmalıyım şu ötüşen kuşların.”

2.B3. Bazıları yalanlarını tatlı dille inandırıcı kılarlar.

“Yalanım varsa kuyruksuz kalayım.”

3.C18. Dalkavukluk yaparak menfaat elde etmek isteyenler vardır.

“Tilki bu hiç yerinde durur mu?

Kokusunu alınca taze peynirin.”

“Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz,

Kuşların en güzeli, en güçlüsü.

Çok sevdim gaganızdaki beyaz süsü.

4.C13. Boş hayâllere kapılmamak gerekir.

“Kralı olmalıyım şu ötüşen kuşların.”

5.1.7. Horozla Tilki³⁶

Yaşlı, açıkgöz horoz nöbette.
 Bir ağaç dalında beklemekte
 “Kardeş!” demiş tilki, sesini yumuşatarak,
 “Savaş sona erdi artık, gel bak.
 Barış var bütün dünyada,
 Haber vermeye geldim sana,
 İn aşağı da öpüşelim, durma;
 Ne olur, beni oyalama.
 Yirmi köyüm var görülecek,
 Hepsine de bugün gidilecek.
 Sizler keyfinize bakın,
 Rahatça gezinin, korkmayın sakın.
 Sevinsinler, söyle seninkilere
 Bayram etsinler bu gece,
 Haydi gel, öpüşelim kardeşçe!”
 “Arkadaş!” demiş horoz,
 “Bundan hoş, bundan tatlı
 Hiçbir haber olamaz
 Sevincime sevinç kattı.
 Barış müjdesini senden almak,
 Bize doğru koşarak
 Uzaktan iki tazı geliyor, bak!
 İyi haberciler olsa gerek!
 Onlar da aynı şeyi söyleyecek,
 Şimdi buluşurlar bizimle,
 İneyim de, öpüşelim hep birlikte!”
 “Hoşça kal.” demiş tilki, “Yolum uzun,
 Dostluk şimdilik sizin olsun”
 Koşmuş ormandaki evine,

³⁶ Ahmet Gümüş, 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Altın Yayınları, İstanbul, 2001, s. 154

“Beceremedim.”deyip kendi kendine,
Yaşlı horoz gülmüş, arkasından bakarak,
Demiş: “Tilki, amma da korkak?
İki kat sevinç, aldatanı aldatmak!

LA FONTAİNE

MESAJ DİZİNİ

1.B5. Yalana hiçbir zaman aldanmamalı, yalancılara dikkat edilmelidir.

“Kardeş demiş tilki, sesini yumuşatarak
Savaş sona erdi artık, gel bak
.....”

2.B9. Aldatan kişiler bir gün aldatılabileceklerini bilmelidir. Çalma kapıyı, çalarlar kapını.

“İki kat sevinç aldatanı aldatmak.”

3.A52. Tehlikeler kurnazlık yapılarak atlatılabilir.

“Yaşlı, açık göz horoz nöbette.”

4.C15. Korku insanı bazen gülünç duruma düşürür.

“Yaşlı horoz gülmüş, arkasından bakarak,
Demiş: Tilki, amma da korkak?”

5.1.8. Kurtla Leylek³⁷

Kurtlar oburca yerler,
“Koparıp yutar” derler.
Kurdun biri bol yemek bulmuş,
Yiyip içip tıka basa doymuş.
Ama üst üste tıkindığından,
Az kalsın ölüyormuş.
Bir kemik saplanınca boğazına,
Sesini bile çıkaramamış.

³⁷ Ahmet Gümüş, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Altın Yayınları, İstanbul, 2001, s. 114

Kimseyi yardıma çağıraramamış.
 Tam o sırada,
 Bir leylek yetişmiş imdadına.
 Kurda doktorluk etmiş,
 Gagasıyla çekip çıkarmış kemiği,
 Sonra da ücretini istemiş.
 “Ücret mi?” demiş kurt, “Alay mı ediyorsun?
 Hayatını bağışladım, daha ne istiyorsun?
 Ağzımdan kurtardın ya kafanı,
 Almış sayılırsın karşılığını
 Çekil git, iyilik bilmezlik etme,
 Bir daha düşme pençeme!”

La FONTAINE

La Fontaine Masalları

MESAJ DİZİNİ

1.A38. Yemekler ne kadar güzel olursa olsun yemenin ölçüsü kaçırılmamalıdır.

“Ama üst üste tıkindığından

Az kalsın ölüyormuş.”

3.A44. İyilikler karşılığında hep beklenen teşekkür ve güzel muamele görülmeyebilir. Hatta, yardım edilen kişi ukalâ ve iyilik bilmez bir kişi ise, kötü muamelelerle de karşılaşılabilir. İyilik yapılırken bu ihtimal düşünülmemeli, bütün yardımlar karşılıksız yapılmalıdır.

“Kurda doktorluk etmiş,

Gagasıyla çekip çıkarmış kemiği,

Sonra da ücretini istemiş.

“Ücret mi?” demiş kurt, “Alay mı ediyorsun?

Hayatını bağışladım, daha ne istiyorsun?

Ağzımdan kurtardın ya kafanı,

Almış sayılırsın karşılığını”

5.1.9 Atla Eşek³⁸

Yardım etmeliyiz birbirimize,
İnsanlık bunu gerektirir.
Bir gün komşun ölürse eğer,
Yükü senin üstüne binebilir.
Bir eşek, geçimsiz bir atla
Birlikte çıkmış yola.
Yalnız koşumu varmış atın sırtında,
Zavallı eşekse yıkılıyormuş yükten.
Ata yalvarmış, yardım istemiş,
Yoksa kente varamadan ölecekmiş.
“Bu dilek” demiş, “Saygısızlık sayılmaz.
Yükün yarısını, ne olur siz alın,
Çok bir şey değil, bakın.”
At, “Hayır” demiş.
Üstelik kızmış, tepinmiş.
Ama yük altında kalınca arkadaşı,
Anlamış yaptığı yanlış.
Arabayı da çekirmişler ona,
Yüklemişler eşeğin postunu da sırtına!....

LA FONTAİNE

La Fontaine Masalları

MESAJ DİZİNİ

1.A55. İnsanlar birbirine her konuda yardım etmelidir.

“Yardım etmeliyiz birbirimize.”

2.C21. Bencillik insana kaybettiren kötü bir durumdur.

³⁸ Metin Gül ; Muhsin Köktürk, 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Yıldırım Yayınları, Ankara, 2001, s. 175

“Arabayı da çekirmişler ona
Yüklemişler eşeğin postunu da sırtına.

5.1.10. Kent Faresi ile Kır Faresi³⁹

Bir kent faresi ile kır faresi arkadaş olmuşlar. Kısa sürede aralarından su sızmaz olmuş. Gel zaman git zaman, bir gün kent faresi, arkadaşını kır faresini evinde yemeğe davet etmiş.

-Gel de miden bayram etsin biraz, demiş. Tatlısıyla tuzlusuyla sana bir ziyafet çekeyim, yedi göbek sülaleme hayır duası et!

Yoksul kır faresi bu çağrıya çok sevinmiş. Kırılık yerde baklava, börek nerede bulsun da yesin fukaracık. Ziyafete koşakoşa gitmiş. Bakmış, kent faresi gerçekten kuş sütünü bile sofradan eksik etmemiş. Kır faresi neyi düşlemişse hepsi sofrada onu bekliyor.

Biraz hoşbeşten sonra kent faresi, arkadaşını sofraya buyur etmiş. Tam yemeğe girişecekleri sırada, bir yerden bir takım sesler, gürültüler, patırtılar gelmeye başlamasın mı?... Kent faresinin beti benzi atmış. Kireç gibi olmuş yüzü. Kısık bir sesle:

-Şşşşşt, aman! Demiş.

Kulaklarını dikip dinlemiş.

-Yürü çabuk, düş ardıma! demiş kır faresine.

Soluk soluğa bir kovuğa dar atmışlar kendilerini.

-Kedi mi? demiş kır faresi.

-Olabilir.

-Yoksa insanoğlu mu?

-O da olabilir.

Korkudan yürekleri güm güm atarak beklemişler, beklemişler. Sonunda, “Tamam geçti.” deyip çıkmışlar ortaya. Kent faresi ezik, boynu eğri:

-Hadi buyur kardeş, soğutmayalım yemeklerimizi, demiş.

Kır faresi bir arkadaşına bakmış, bir yemeklere:

³⁹ Metin Gül; Muhsin Köktürk, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Yıldırım Yayınları, Ank., 2001, s. 163

-İstemem, eksik olsun! Demiş. Ben ziyafetten vazgeçtim. Şimdi ne yesem, gönül rahatlığıyla ümüğümünden geçmez artık. “korku dağları bekletir.” demişler. Doğru demişler. Böyle korku içinde bal börek yiyeceğime, hiçbir şeyden korkmadan kuru ekmek yerim daha iyi. İyisi mi sen kalk, bize yemeğe gel. Gerçi senin gibi bir sofra kuramam; ama hiç değilse acı soğan, kuru ekmek bile yesen, ne kedi korkusu duyarsın, ne insanoğlu korkusu. Benim evimde acı soğan tatlanır, kuru ekmek ballanır.

İnsan, özgür olduğu ve korkusuz yaşadığı sürece mutlu olur.

Jean de LA FONTAINE

MESAJ DİZİNİ

1.A3. Arkadaşlık sosyal bir ihtiyaçtır.

“Bir kent faresi ile kır faresi arkadaş olmuşlar.”

2.A39. İnsanoğlunun birbirini yemeğe davet etmesi, bireylerin sosyalleşmesine katkıda bulunan güzel bir gelenektir.

“... bir gün kent faresi kır faresini yemeğe davet etmiş.”

3.A30. İyilikler karşısında dua istenir ve edilir.

“... yedi göbek sülaleme hayır duası et.

4.D5. İnsanlar sosyal hayatta zengin, fakir, orta gelirli olmak üzere çeşitli ekonomik farklılıklar gösterir.

“Yoksul kır faresi bu çağrıya çok sevinmiş.”

5.C23. Bazı insanlar çok cömerttir.

“Bakmış kent faresi kuş sütünü bile sofradan eksik etmemiş.”

7.A46. Özgürlük en büyük mutluluklardan biridir.

“İnsan, özgür olduğu ve korkusuz yaşadığı sürece mutlu olur.”

8.A39. İnsanlar zaman zaman dostlarına güzel imkân ve ikrâmlar sunmayı vaat edebilir. Bunlar, çeşitli sebeplerle gerçekleştirilemeyince mahcup olunur.

“Kent faresi ezik, boynu eğri...”

5.1.11. Güvercinle Karınca⁴⁰

Dere başında su içecekti bir güvercin.
 Tam eğiliyordu, bir karınca düştü suya.
 Bu koskoca ummanın ortasında, boş yere,
 Çırpınıyordu tekrar kıyıya çıkmak için.
 Güvercin de merhamete geldi birden bire;
 Suyun üzerine bir çöp parçası bıraktı.
 Karınca o çöpe tutunup kurtulacaktı.
 Kurtuldu da. İşte tam o sırada
 Bir serseri geçiyordu yoldan, yalın ayak;
 Elinde ayrıca bir okla yay taşıyarak.
 Hazırlanırken kuşa çekmek için okunu.
 Karınca topuğundan ısırdı onu.
 Oğlan sıçradı, kuş bunu duyarak
 Havalandı, hemencecik oradan seğirtti;
 Serserinin yemeği böylece uçtu gitti.
 Hava aldı, bizim baldırı çıplak.

LA FONTAİNE

MESAJ DİZİNİ

1.C33. Merhamet, iyiliklerin yapılmasını sağlayan fitrî bir duygudur.

“Güvercin de merhamete geldi birden bire”

2.A57. İyilikler mutlaka karşılık bulur. İyilik eden iyilik bulur.

“ Güvercin de merhamete geldi birden bire;

Suyun üzerine bir çöp parçası bıraktı.

Karınca o çöpe tutunup kurtulacaktı.

Kurtuldu da. İşte tam o sırada

Bir serseri geçiyordu yoldan, yalın ayak;

Elinde ayrıca bir okla yay taşıyarak.

Hazırlanırken kuşa çekmek için okunu.

⁴⁰ Yaşar Yörük; A, İhsan Mıhçı; Salih Başer; Sevim Yörük, **6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Serhat Yayınları, İstanbul, 2001, s. 223

Karınca topuğundan ısırđı onu. ”

3.C8. Hayvanlar sevlmeli, onlara kötölük yapılmamalıdır.

“Elinde ayrıca bir okla yay taşıyarak

Hazırlanırken kuşa çekmek için okunu. ”

5.1.12. Eşek Yüklü At⁴¹

Bir köylünün, bir atı ve bir de eşeğı vardı. Yüklünü onlara taşıtıyordu. Fakat yükü eşit parçaya böleceğı yerde, zavallı eşeğı taşıyamayacağı kadar yüklüyor; at ise, sırtındaki hafif yükle, hoplaya zıplaya gidiyordu.

Yine böyle bir gün, kasabadan köye dönerlerken, zaten birkaç gündür hasta olan eşek, yanında rahat rahat yürüyen ata dedi ki:

“Ne olur, sırtımdaki yükün bir kısmını alıver. Hastayım, sağlıksızım, bu yük beni öldürecek.”

At, böyle şeylerle rahatsız edilmemesini söyledi ve eşeğın yanından uzaklaştı. Birkaç yüz metre daha ancak yürüyebilen eşek de, derin bir ah çekerek yol kenarına düştü ve öldü.

Bu sırada eşeğın efendisi de yetişmişti. Hemen, eşeğın yükünü ata aktardığı gibi, ölü hayvanı da atın sırtına koydu. Sırtındaki yükün birden bire çok ağırlaştığını gören at, kendi kendisine dedi ki:

“Ben bunu hak ettim. Kötü huylu olmanın cezasını çekiyorum. Yol arkadaşımın sırtındaki yükün bir kısmını reddettim; ama şimdi sadece onun yükünü değil, postunu da sırtımda taşımaya mecbur kaldım.”

AİSOPOS

Ezop Masalları

MESAJ DİZİNİ

1.C8. Hayvanlara zulmedilmemelidir.

“Fakat yükü eşit parçaya böleceğı yerde zavallı eşeğı taşıyamayacağı kadar yüklüyor; at ise sırtındaki hafif yükle, hoplaya zıplaya gidiyordu.”

⁴¹ Müfit Aksakal; O. Musa Çol, İsa Savaş, 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Başarı Yayınları, İstanbul, 2002, s. 23

2.A4. Gerçek arkadaşlar sıkıntılı anlarda belli olur. Dost kara gün içindir.

““Ne olur, sırtımdaki yükün bir kısmını aliver. Hastayım, sağlıksızım, bu yük beni öldürecek.”

At, böyle şeylerle rahatsız edilmemesini söyledi ve eşeğin yanından uzaklaştı.”

5.1.13. Savaşa Giden Aslan⁴²

Aslan sefere çıkmayı komuş aklına.

Savaş divanı kurmuş, haberciler salmış

Büyük küçük bütün uyruklarına.

Hepsi sefere katılmaya gelmiş,

Her biri kendi yeteneğiyle.

Fil, takım taklavat taşıyıp sırtında

Fil adetince savaşacakmış;

Kurt, saldırıları yönetecek,

Tilki, gizli serviste çalışacakmış.

Maymunun işiyse, türlü oyunlarla

Düşmanı oyalamakmış.

Biri çıkmış demiş ki aslana:

-Eşekleri almayalım, hızlı değiller:

Tavşanlar da gelmesin, paniklerler.

-Yoo, demiş kral, onlara da iş buluruz:

Gelmezlerse eksik kalır ordumuz.

Eşek, boru çalıp düşmanı ürkütür;

Tavşan da vızır vızır haber götürür.

Aklı başında kral böyle olur:

En küçük uyruğuna iş yaratır.

Herkesin ne yapabileceğini bilir:

Akıllı kişiye yaramayan şey yoktur.

La Fontaine

⁴² Müfit Aksakal; O. Musa Çol; İsa Savaş, Başarı Yayınları, İstanbul, 2002, s.54

MESAJ DİZİNİ

1.A24. Yöneticiler isâbetli kararlar vermelidir.

“Akli başında kral böyle olur.”

2.A63. Çalışmalarda işbirliği yapılmadan başarıya ulaşamaz.

“Kurt saldırıları gözetecek,

Tilki gizli serviste çalışacakmış.”

3.A43. Bireylerin eksik yönleri değil becerileri dikkate alınmalıdır.

“Biri çıkmış demiş ki aslana:

-Eşekleri almayalım, hızlı değiller:

Tavşanlar da gelmesin, paniklerler.

-Yoo, demiş kral, onlara da iş buluruz:

Gelmezlerse eksik kalır ordumuz.

Eşek, boru çalıp düşmanı ürkütür;

Tavşan da vızır vızır haber götürür.”

5.1.14.Balıkçıl⁴³

Bir gün uzun bacakları üstünde balıkçıl,

Uzun boyuna takılmış upuzun bir gaga,

Dolaşıyordu bir su kıyısında.

Su en güzel günlerdeki gibi pırıl pırıl,

Güzel turna kardeş fir dönüyordu içinde,

O nefis yayın kardeşle birlikte.

Balıkçıla o kadar yaklaşıyorlardı ki

Uzansa hepsini yakalayıverecekti.

Ama hiçbir şey yapmadı, bekledi;

“Karnım biraz daha acıksın.”dedi.

Muntazam yaşırdı, vakitsiz yemek yemezdi.

Sazan da gitti, şimdi bir kaya balığı var;

Onunla da koskoca balıkçıl nasıl doyar?

⁴³ Meral Ünal; M. Yavuz Öner; Nevin Bayrak, 7. Sınıf Türk Ders Kitabı, MEB Yayınevi, İst., s. 64

“Allah korusun! diyordu, kımıldamam bile.”

Ama sonra daha azı için kımıldadı.

Kalmamıştı suda balığın adı.

Acıkmıştı; bir sümüklü böceğe rastladı;

Bir anda yaladı yuttu lezzetle

Pek o kadar müşkülpesent olmayın,

Bu dünyada, en fazla uysallar rahat eder

Kibirlik ederseniz, eldeki de gider;

Hiçbir şeyi küçük görmeyin sakın.,

La Fontaine

MESAJ DİZİNİ

1.C25. Doğal güzellikler insanı mutlu eder

“Su en güzel günlerdeki gibi pırıl pırıl,

Güzel turna kardeş fır dönüyordu içinde.”

2.D9. İmkânlar zamanında değerlendirilmeli, testi su akarken
doldurulmalıdır.

“Sazan da gitti, şimdi bir kaya balığı var;

Onunla da koskoca balıkçıl nasıl doyar?

Ama sonra daha azı için kımıldadı.

Kalmamıştı suda balığın adı.”

3.C11. Kibirli insanlar ellerindeki imkânları zamanla yitirir.

“Kibirlik ederseniz eldeki de gider.”

5.1.15. Tasmalı Güvercin⁴⁴

Kral Debşelim, filozof Beydeba’ya sordu:

-Birbirine en içten bağlı dostların karşılıklı sevgilerini nasıl paylaşmalarını
bundan nasıl yararlandıklarını anlamak istiyorum.

Filozof yanıtladı;

⁴⁴ Meral Ünal; M.Yavuz Öner; Nevin Bayrak, 8. Sınıf Türkçe Kitabı, MEB Yayınevi, İst.,s.

-Akıllı kimse dostluğu her şeyden üstün tutar. Bir sıkışık durumda dostluk bölüşülür. Tasmalı Güvercin ile fare bunun örneğidir.

Kral sordu:

-Bu nasıl oldu?

Beydeba anlattı:

Dehar kenti yakınında avı bol bir yer vardı. Avcılar buraya sık sık uğrarlardı. Buradaki iri ve dalları birbirine girmiş gür ağaçlar arasında özgür kuşlar yaşırdı. Bir gün çirkin yüzlü, kötü bir avcı, elinde sopası, sırtında ağı ile ormana girdi; ağını attı, üzerine yem tanelerini serpti, yakın bir yerde saklandı.

Çok geçmeden önce tasmalı güvercin olduğu halde bir sürü güvercin alana üşüştü; tuzağı görmeden taneleri yemeye başladılar, ağına içine düştüler. Avcı, sevinç içinde gizlendiği yerden çıktı. Onu gören güvercinler kurtulabilmek için çırpındılar; fakat, onların bu çabaları boşa gitti. Tasmalı güvercin, tuzaktaki diğer güvercinlere dönerek:

- Felâket e karşı gelebilmek için aramızda el birliğini kaybetmeyelim... Hiçbirimiz, kendi canını arkadaşının canından üstün tutmasın. Hepimiz birlikte harekete geçerek tek kuş gibi uçalım; bu sayede hep birlikte kurtulalım, dedi.

Gerçekten güvercinlerin hepsi, kendilerini toplayıp kanat birliği yaptılar; birden bire ağı da taşıyarak gökyüzüne doğru yükseldiler. Avcı yorulacaklarını umarak yükselen kuşların tekrar döneceklerini sandı.

Tasmalı Güvercin, durumu gözden geçirerek arkadaşlarına döndü; ikinci önlemini açıkladı;

-Avcı peşimizdedir. Böyle açıkta uçarsak bizi görür, nereye konacağımızı anlar. Kapalı yerlerde uçarsak bizi izleyemez, peşimizi bırakmak zorunda kalır. Biz de benim yakın dostum farenin ülkesine kadar gideriz. O, bu ağları keser, tuzaktan kurtuluruz, dedi.

Güvercinler, Tasmalı Güvercin'in sözünü dinledi. Avcı da bunları ele geçiremeyeceğini anlayıp geri döndü.

-Güvercinler bir süre sonra farenin bulunduğu yere vardılar; burada yere indiler.

Farenin her tehlikeye karşı hazırladığı yüz deliği vardı. Tasmalı Güvercin, onu adıyla çağırdı:

-Zeyrek!

Fare deliğin içinden yanıtladı:

-Sen kimsin?

-Ben senin dostun, Tasmalı Güvercinim.

Fare, hemen koşup geldi, Tasmalı Güvercin'i ağı içinde görünce şaşırarak sordu:

-Nasıl oldu da bu duruma düştün?

Tasmalı Güvercin anlattı:

-Bilmiyor musun, iyi kötü ne varsa hepsi başa gelebilir; güneş ve ay bile tutulur.

Bunun üzerine fare, Tasmalı Güvercin'i bağlayan düğümleri kemirmeye başladı. Tasmalı güvercin buna razı olmadı.

-Önce öteki güvercinleri kurtar, sonra bana gel, dedi.

Fare bu söze aldırmadı. Tasmalı Güvercin'in dayatması üzerine:

-Sen kendine acıymıyor musun? Nefsinin hakkını gözetmiyor musun, dedi.

Tasmalı Güvercin anlattı:

-Beni kurtarmakla işe başlarsan belki de yorulur, gevşersin. Belki de onları kurtarmakta yavaşlarsın. Fakat ötekilerle işe başlarsan yorulsan bile dostun olan birini ağ içinde bırakmaya razı olmazsın, dedi.

Fare:

-İşte, bu düşünce benim sana olan sevgimi artıracaktır, dedi. Büyük bir istekle bütün ağ kemirmeye başladı ve çok geçmeden bitirdi.

Güvercinler sevinçle havalanarak yurtlarına döndüler.

BEYDEBA

Kelile ve Dimme

MESAJ DİZİNİ

1.A62. İnsanlar bilgilerini birbiriyle paylaşmalı ve çeşitli soruları birbirine sorabilmelidir.

“Kral Debşelim, filozof Beydeba’ya sordu.”

3.D2. Geçim yollarından biri avcılıktır.

“Bir gün çirkin yüzlü, kötü bir avcı, elinde sopası, sırtında ağı ile ormana girdi; ağını attı, üzerine yem tanelerini serpti, yakın bir yerde saklandı.”

4.A52. Hayattaki tuzaklara karşı dikkatli olunmalıdır.

“Çok geçmeden önde tasmalı güvercin olduğu halde bir sürü güvercin alana üşüştü; tuzağı görmeden taneleri yemeye başladılar, ağın içine düştüler.”

5.A45. Felâket birlik ve beraberlikle daha rahat atlatılabilir. Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

“Felâket e karşı gelebilmek için aramızdaki el birliğini kaybetmeyelim.”

6.C40. Hayatta ümit edilen her beklenti gerçekleşmeyebilir

“Avcı yorulacaklarını umarak yükselen kuşların tekrar döneceklerini sandı.”

7.A25. Liderler önlemlerini, gerekli görürlerse, halkla paylaşırlar.

“Tasmalı güvercin durumu gözden geçirerek arkadaşlarına döndü: İkinci önlemini açıkladı.”

9.C41. İnsan hiçbir zaman ümidini yitirmemeli, her türlü felâketin yaşanabileceğini düşünmelidir.

“Bilmiyor musun, iyi kötü ne varsa hepsi başa gelebilir; güneş ve ay bile tutulur.”

10.A60. Gerçek arkadaşlar birbirleri için her fedakârlığı yapabilmelidir.

“Beni kurtarmakla işe başlarsan belki de yorulur, gevşersin. Belki de onları kurtarmakta yavaşlarsın. Fakat ötekilerle işe başlarsan yorulsan bile dostun olan birini ağ içinde bırakmaya razı olmazsın, dedi.”

11.A47. Gurbette yaşamak zorunda kalanlar yurtlarına kavuştuklarında çok sevinirler.

“Güvercinler sevinçle havalanarak yurtlarına döndüler.”

5.1.16. Kaplumbağa ile Tavşan⁴⁵

Biliyor musunuz çocuklar, ormanın en hızlı atleti tavşanmış,
Saniyede üç hoplama, beş zıplama derken dünya rekoru kırmış.
Artık bir hava, bir hava, boncuk burnu Kafdağı'nda,
Minik serçe imza isteyince demiş ki: “Kalemim yok yanımda!”
İşte böyle kurumlanıp gezerken, bilge kaplumbağaya rastlamış,
Huyu kurusun, yürüyüp geçse ya yok hemen sataşmış:
“Ay sür’at motoru” demiş “Nereye böyle?”
“Işık hızındasın maşallah, rüzgarından dallar düşüyor yere!”Kaplumbağa
yanıt vermeyecekmiş ama tutamamış kendini:

“Var mısın benimle yarışa?” demiş, “Hem de şimdi!”
“Hah hah hah! Hoh hoh hoh!... Ay patlayacağım gülmekten,
Ayol gazeteler yazacak... Mercedesle yarışan Wolkswagen!...”
Neyse uzatmayalım, yarış başlamış, minik serçe de hakem
Tavşan satranca oturmuş, kaplumbağa ha babam yürürken.
Sonra uzanmış bir ağaç altına, uyumuş horul horul...
Düşünde ne mi görmüş, bin havuç, iki bin marul!...
Kaplumbağa bu arada çok yaklaşmış finişe,
Hayvanlar bağırmış: “haydi ver dersini, şu çok bilmiş!”
Gürültüden uyanmış bizimki, doğrulmuş ağır ağır:
“Kaplumbağa herhalde yarı yoldadır...”
Azıcık yürümüş, sonra koşmuş, sonra da uçmuş âdeta;
Finişe gelince ne görsün, kaplumbağanın elinde koca bir kupa.
Anlamış o zaman, rakibini küçümsemek büyük hata.

LA FONTANE

MESAJ DİZİNİ

1.A48. Bazı yarışmalarda anlaşmazlıkları önlemek ve düzeni sağlamak amacıyla hakem tayin edilir. Bu, zamanla toplumsal bir kural haline gelmiştir.

“Neyse uzatmayalım yarış başlamış, minik serçe de hakem.”

⁴⁵ Meral Ünal; M. Yavuz Öner; Nevin Bayrak, 8. Sınıf Türkçe Kitabı, s. 129

2.C11. Kibirliler, ellerindeki imkânları zamanla kaybeder.

“Artık bir hava, bir hava, boncuk burnu Kafdağı’nda

5.1.17. La Fonten Orman Mahkemesinde⁴⁶

Bir gün hayvanlar,
Kendileriyle ilgili
Gülmece öyküleri yazan
La Fonten’i
Ormanda yakaladılar.
Ve onu doğruca götürüp
Yargılamak için
Orman mahkemesine çıkardılar.
Aslan yargıçtı.
Sordu: “La Fonten
Ne istiyorsun bizlerden?
Neden bizleri
İyiler, kötüler,
Aptallar, akıllılar,
Güzeller, çirkinler,
Tembeller, çalışkanlar diye
İkiye bölüp
Birbirimize düşürüyorsun?
Hem sen bu öyküleri
Yazmadan önce
Hiçbir insan bizim için
Böyle düşünmez,
Hiçbir hayvan da bu denli
Birbirine

⁴⁶ Ahmet Kapulu, **8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Koza Yayın-Dağıtım, Ankara, 2002, s. 93

Düşman kesilmezdi.
 Sen yazmadan önce
 Eşek, eşek değildi;
 Daha bürünmemişti benim postuma,
 Taşımazdı insanların yükünü.
 Karınca da bu denli cimri değildi...
 Ve yaz günleri çalışırken
 Türküler söylediği için kendisine,
 Her zaman yardım ederdi
 Ağustos böceğine.
 Bizlerden ne kötülük gördün ki
 Hepimize böyle kendince
 Ön adlar takıyor
 Büyükleri, küçükleri
 Bize güldürüyorsun?"

Yalvaç VURAL

La Fontaine Orman Mahkemesinde

MESAJ DİZİNİ

1.A35. Toplumsal hayatta huzursuzluk çıkaranlar yargılanır.

“Ne onu doğruca götürüp yargılamak için”

2.C6. Fitne çıkararak toplumu birbirine düşüren arabozucular sevilmezler.

“İkiye bölüp

Birbirimize düşürüyorsun.”

3.A53. Bazıları araştırıp soruşturmadan, başkalarının sözüne inanarak, insanlara düşmanca davranabilmektedir.

“Bir gün hayvanlar,

Kendileriyle ilgili

Gülmece öyküleri yazan

La Fonten’i

Ormanda yakaladılar.

Ve onu doğruca götürüp
Yargılamak için
Orman mahkemesine çıkardılar.”

4.C12. Küçümsenmek, insanı inciten bir davranıştır.

“Bizlerden ne kötülük gördün ki
Hepimize böyle kendince
Ön adlar takıyor
Büyükleri, küçükleri
Bize güldürüyorsun?”

5.1.18. Güvercin, Tilki, Leylek⁴⁷

Debşelim, Beydeba’ya dedi ki: “Şimdi bana başkasına akıl öğrettiği halde kendisine akıl öğretmeyen kimseyi temsil eden bir hikaye anlat.”

Filozof anlattı.

Derler ki: Güvercinin biri, başı gökyüzüne uzamış hurma ağacının tepesinde yuva kurar, yumurtalar ve yavrulardı. Fakat bu ağacın, yüksekliği yüzünden yuvayı kurmak hayli güç işti. Güvercin, bu güçlüğü göze alıyor, burada yumurtluyor, yavrularını yetiştiriyordu. Fakat yavrularını yetiştirir yetiştirmeyen bir tilki geliyor, ağacın dibinde durarak güvercini korkutuyor:

“Yavrularını hemen atmazsan ağacın tepesine tırmanır, seni de, onları da öldürürüm!” diyordu.

Güvercin de fena halde korkarak yavrularını feda etmek zoruna kalıyordu.

Güvercin yine yumurtlamış, bir çift yavru yetiştirmiş, yine tilkinin şerrinden korka korka yuvasında büzülmüştü. Derken bir leylek ağacın tepesine kondu ve güvercinin son derece üzgün olduğuna bakarak hatırını sordu:

“Neden pek üzgünsün?” dedi.

Güvercin anlattı:

“Tilkinin biri başıma musallat oldu. Ben yavru yetiştirdikçe ağacın dibine gelerek bağırıp çağırıyor, beni korkutuyor, ben de yavrularımı ona atmak zorunda kalıyorum.”

⁴⁷ Salih Sarıca; Mustafa Gündüz, **6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Fil Yayınevi, İstanbul. 2002, s.94

Leylek dedi ki: “Tilki tekrar gelir de seni korkutmaya kalkarsa Yavrularımı atmayacağım. Gelirsen gel, kendin al. Ağacı tırmanabilirsen, ben uçar giderim ve yavrularım sana kalır” dersin.”

Leylek uçup gitti, bir nehrin kenarına kondu. Tilki de ağacın altına gelerek her vakit yaptığı gibi bağırıp çağırdı. Fakat güvercin aldırmadı:

“Geleceksen gel!” dedi.

Tilki sordu: “Bu akli sana kim öğretti?”

Güvercin: “Leylek!” dedi.

Tilki, hemen leyleği aradı, onu nehrin kenarında bularak şöyle konuştu:

“Ey leylek, rüzgar sağından estiği zaman başını nereye çevirirsin?”

Leylek: “Soluma çeviririm.” dedi.

“Solundan eserse?

“Sağıma alırım ya da arkamı dönerim.”

“Peki, rüzgar her taraftan eserse?”

“Başımı kanatlarımın altına alırım.”

“Güzel ama, başını kanatlarının altına nasıl alırsın? Buna imkan var mı?”

“Elbet vardır.”

“Şunu bana gösterir misin? Siz kuşlar bize nispetle gerçekten kat kat üstünsünüz. Bizim bir yılda öğrenmediğimizi siz bir saatte öğreniyorsunuz. Ne mutlu size!

“Tilkinin bu sözleri leyleği hoşnut etti. Leylek, başını kanadının içine aldı. Bunu yapar yapmaz, tilki onun üzerine atıldı, bir hamlede boynunu kırdı, sonra:

“Ey nefsimin düşmanı! Güvercine akıl öğretmeyi, çare göstermeyi biliyorsun! Kendine niçin öğretmiyorsun, kendini düşmana teslim ediyorsun?” dedi. Tilki böylece leyleği öldürdü ve etini yedi.

Beydeba

Kelile ve Dimme

MESAJ DİZİNİ

1.B13. Bazı insanlar, kendi nefislerine bakmadan, başkalarına çok öğüt verirler. Kendi nefsinin ıslâh edemeyen başkasını ıslâh edemez.

“Şimdi bana başkasına akıl öğrettiği halde kendisine akıl öğretmeyen kimseyi temsil eden bir hikaye anlat.”

2.A21. Yavrularını doyurmak anne- babaların aslî görevlerinden biridir.

“Güvercin bu güçlüğü göze alıyor, burada yumurtluyor, yavrularına yetiştiriyordu.”

3.A54. Düşmanlıklar, bazen, o kadar ilerler ki taraflardan biri diğerini öldürmek ister. Düşmanlıklar bu seviyelere tırmanmadan önlenmelidir.

“..... ağacın tepesine tırmanır seni de onları da öldürürüm.”

4.A63. İnsanlar birbirine hal-hatır sorarak birbirinin gönlünü alır ve dertlerini paylaşır.

“Derken bir leylek ağacın tepesine kondu ve güvercinin son derece üzgün olduğuna bakarak hatırını sordu.”

6.C18. Dalkavukluk, zayıf karakterli birtakım insanları etkiler.

“Tilkinin bu sözleri leyleği hoşnut etti. ”

5.1.19. Cırcır Böceği İle Karınca⁴⁸

Cırcır böceği çaldı saz,

Bütün yaz.

Derken kış da geldi çattı.

Seninkinde şafak attı.

Baktı ki yok hiç yiyecek

Ne bir sinek ne bir böcek,

Kalktı karıncaya gitti;

Yandı yakıldı, ah etti.

Üç beş buğdaydan ne çıkar,

Gelecek mevsime kadar,

Birkaç tane borç istedi.

-İnayet buyurun dedi;

Yemin billah ederim.

⁴⁸ Salih Sarıca; Mustafa Gündüz, 8 Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Fil Yayınevi, İstanbul, 2002, s.187

Eylüle kalmaz, öderim.

İşin kötüsü, karınca

Borca hiç alışmamıştı;

Bu ricacıya çıkıştı:

-Ne yaptınız yaz boyunca?

-Ne mi yaptım? Saz çaldım, saz!

-Ya, öyle mi? Demek ki siz

Yazı sazla geçirdiniz.

Şimdi de oynayın biraz.

LA FONTAİNE
(La Fontaine masalları)

MESAJ DİZİNİ

1.A4. Zor durumda kalanlar, arkadaşlarından yardım isteyebilir.

“İnayet buyurun, dedi.”

2.D9. Zamanında çalışılmazsa sonradan maddî sıkıntılar çekilir.

“Cırcır böceği çaldı saz, bütün yaz.

Derken kış da geldi çattı

Seninkinde şafak attı.”

3.D7. Kişiler zor durumda kaldıklarında, birbirinden borç isteyebilir.

“Birkaç tane borç istedi.”

5.2. Bitki Masalları

5.2.1 Meşe ile Kamış⁴⁹

Bir gün meşe dedi ki kamışa:

-Tabiattan şikâyet etmekte hakkınız var.

Tarla kuşuyla bile çıkamazsınız başa.

Esmeye görsün ufacık bir rüzgar,

Suyu şöyle karıştırarak kadar,

⁴⁹ Salih Sarıca; Mustafa Gündüz, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 144

Yerlere yatarsınız hemencecik,
 Oysa ki benim alnım dağlar misali dimdik!
 Gün ışığını kestiği yetmiyormuş gibi,
 Dinlemez ne kasırga ne de tipi.
 Her rüzgar için fırtına, bana meltem,
 Bari dünyaya etrafımı gölgeyle örten
 Şu yapraklar altında gelseydiniz,
 Daha az olurdu elbet derdiniz.
 Korurdum sizi, her türlü afetten!
 Ama hep o soğuk yerler yurdunuz.
 Hep o soğuk illerde doğup büyüyorsunuz.
 Nedense bu tabiat hiç düşünmüyor sizi!...
 Kamışçık cevap verdi: -Affedersiniz ama,
 Pek merhametlisiniz, üzmeyin kendinizi.
 Rüzgarların fazla zararı dokunmaz bana.
 Eğilir, bükülürüm, kırılmam; gelgelelim,
 Size gelince, ne bora, ne rüzgar,
 Bir şey yapamadı bugüne kadar,
 Ama durun da sonunu bekleyelim!
 Kamış daha sözlerini bitirmiş değildi,
 Görülmemiş bir fırtına, bir tufan
 Belirdi kuzey ufuklarının arkasından.
 Ağaç dimdik durdu, kamış eğildi.
 O kadar fazlalaştı ki gitgide,
 Çatır çatır söküldü, başı göklerle komşu,
 Kökü ta yerin dibinde o kocaman gövde.

La Fontaine

La Fontaine'in Masalları

MESAJ DİZİNİ

1.A49. İnsanlar beraber yaşadıkları ve hayatı paylaştıkları için zaman zaman çeşitli problemler yaşarlar. Buna bağlı olarak da başka bireylerle ilgili şikâyetler gerçekleşir. Bu, toplumsal hayatta olması beklenen tabîî bir durumdur.

“Tabiattan şikâyet etmekte hakkınız var.”

2.C11. Kibirliler, ellerindeki imkânları zamanla yitirirler.

“Çatır çatır söküldü, başı göklerle komşu,
Kökü ta yerin dibinde o kocaman gövde.”

5.3.Dev-Cüce Masalları

5.3.1 Parmak Çocuk⁵⁰

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, kuşlar sular içinde dolanırken, balık kavağa tırmanırken, yedi çocuklu çok yoksul bir oduncu ile eşi varmış.

Yedi çocuktan en küçüğü yedi yaşındaymış. Ancak iki yaşında görünüyormuş; çünkü boyu çok kısaymış. Bu yüzden ona Parmak Çocuk derlermiş.

Varını yoğunu dev aldığı için geçim sıkıntısı çeken aile, yarı aç, yarı tok yaşıyormuş. Bir gece, çocuklarını yatıran anne ve baba, ocak başında dertleşmeye başlamışlar.

Oduncu:

-Biriktirdiğimiz tüm altınları dev aldı. Elimizde avucumuzda hiçbir şey bırakmadı. Çocukların karınlarını doyuramaz olduk. Buna çözüm bulalım, demiş.

-Ne yapabiliriz? diye sormuş eşi.

Oduncu:

-Daha çok odun toplamalıyız, demiş. Bunun için çocuklar da bize yardım etmeli. Yarın onları da ormana götüreceğim.

Parmak Çocuk uyuyormuş. Konuşulanları duymuş. O gece ne yapabileceğini düşünmüş. Kalkmış, gerekli olur diye ceplerine ekmek kırıntılarını doldurup yatmış.

⁵⁰ Ahmet Gümüş, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Altın Yayınları, İstanbul, 2001, s. 146

Sabah olmuş. Oduncu, çocuklarını uyandırmış.

-Kalkın! Haydi ormana! demiş.

Oduncu, oduncunun eşi ve yedi çocuğu koyulmuşlar yola. Varmışlar ormana. Kuytu bir yere gelmişler.

Oduncu ve eşi:

-Biz odun kesmeye gidiyoruz. Siz de kuru odun toplayın. Akşama burada buluşuruz diyerek oradan uzaklaşmışlar.

Çocuklar, akşama kadar odun toplamışlar. Akşam olunca geri dönmek istemişler. Ancak buluşma yerinden çok uzaklaştıkları için yollarını bulamamışlar.

Ormanda kaybolduklarını düşünmeye başlamışlar. Çocuklar:

-Akşam oldu, hemen eve gidelim, diyorlarmış. Ama evin yolunu da bilemiyorlarmış.

Parmak çocuk:

-Ben yolu biliyorum, demiş. Sizi eve götürürüm.

Meğer Parmak Çocuk, gelirken ceplerine doldurduğu ekmek kırıntılarını işaret olması için yerlere serpiştirmiş. Ekmek kırıntılarını izleyen Parmak Çocuk önde, diğerleri arkada koyulmuşlar yola. Ama bir süre sonra ekmek kırıntılarını göremez olmuş; çünkü serçeler tümünü yemiş.

O yan senin, bu yan benim yol aramışlar. Gece olmuş. Kurtlar ulumaya başlamış. Parmak Çocuk, bir ağacı çıkmış. Çevreyi gözetlemeye başlamış. Az sonra sesi duyulmuş:

-Hey! Bir ışık görüyorum, bir ışık!...

Yola çıkmışlar. Düşe kalka yürümüşler. Sonunda varmışlar ışık sızan eve.

Kapıyı bir kadın açmış. Parmak Çocuk sormuş:

-Ormanda kaybolduk. Geceyi burada geçirebilir miyiz

Kadın:

-Burası devin evidir, demiş. Burada kalırsanız başınıza bir iş gelebilir.

Gece karanlıkmiş. Kurt ulumaları duyuluyormuş. Çocuklar, tehlikeyi göze almışlar. Orada kalmaya karar vermişler. Kadın onları içeri almış.

Gece yarısı dev, gelmiş. Kadın, çocukları sakladıktan sonra kapıyı açmış. İçeri giren dev, havayı koklamış. Burnuma çiğ et kokusu geliyor, demiş.

Böyle söyleyerek köşeyi bucağı aramış. Çok geçmeden çocukları bulmuş. Hemen kesmeye kalkmış.

Kadın:

Etimiz bol, demiş.

Dev duraksamış:

-Haklısın, diye karşılık vermiş. Öyleyse onların karınlarını doyur. Biraz şişmanlasınlar.

Dev, bunları söyledikten sonra yatıp uyumuş.

Parmak Çocuk, el ayak çekildikten sonra usulca kalkmış. Kardeşlerini uyandırmış. Evden sessizce çıkıp gitmişler. Sabah durumu öğrenen dev, çok kızmış.

Eşine:

-Getir benim sihirli çizmelerimi, demiş.

Kadın çizmeleri getirmiş. Dev çabucak giymiş. Evden çıkmış. Çocukların peşine düşmüş.

Sihirli çizmeleri ayağına geçiren dev, bir adım da kırk adımlık yol almış. İrmakları atlar geçermiş, bir dağdan diğer dağa varırmış.

Çocuklar, evlerinin yakınına geldiklerinde, yer zangır zangır titremeye başlamış. Dev'in geldiğini anlamışlar. Hemen oracıkta gördükleri bir kayanın kovuğuna saklanmışlar.

Sağa sola koşuşturmaktan yorgun düşen dev, kayanın dibine gelmiş. Çimenlerin üzerine boylu boyunca uzanmış. Çok geçmeden uyuyakalmış.

Parmak Çocuk, kardeşlerini eve göndermiş. Kendisi ise bir süre beklemiş.

Parmak Çocuk, beklerken babasının sözlerini anımsamış. Altınları devden geri almaya karar vermiş. Bu nedenle sihirli çizmelere sahip olmak istemiş.

Çizmeleri, uyuyan dev'in ayağından çekip çıkarmış. Ayaklarını çizmelere sokmuş Çizmeler küçülmüş, ayağına tıpa tıpa uymuş.

Parmak Çocuk, çizmeleri giyip dev'in evine gitmiş. Dev'in eşine:

-Beni eşiniz gönderdi, demiş. Eşiniz haydutlar tuzağa düşürdü. On torba altın verirse canını bağışlayacaklarını söylediler. Eşiniz kabul etti. Beni görünce, "sihirli çizmelerimi giy, çarçabuk eve git, on torba altın al, gel!" dedi...

Kadın, çocuğun ayağındaki çizmeleri görünce söylediklerine inanmış. Sandıktan on torba altını çıkarıp vermiş.

Parmak Çocuk, altınları dosdoğru evine götürmüş. Annesine, babasına ve kardeşlerine vermiş. Parmak Çocuk'un aklı sayesinde yoksulluktan kurtulmuşlar.

“O adam olmaz! deme,
Kimseyi küçümseme
Ummadığın kişiler
Yaparlar büyük işler.”

Charles PERRAULT

MESAJ DİZİNİ

1.A9. Ailedeki ekonomik sıkıntılar el birliğiyle atlatılmalıdır.

“Bunun için çocuklar da bize yardım etmeli.”

2.D4. Mülkiyet korunmalı ve çaldırılan mallar, hırsız biliniyorsa, tekrar elde edilmeye çalışılmalıdır.

“Altınları devden almaya karar vermiş.”

3.A56. Fakir ve güçsüz insanların kimseye yardım edemeyeceği düşüncesi insanların bilinçaltında yer etmiştir. Halbuki; her insan umulmadık bir zamanda birilerine yardımcı olabilir. Dolayısıyla kimse görünüşüne aldanılarak küçümsenmemelidir.

“O adam olmaz! deme,
Kimseyi küçümseme
Ummadığın kişiler
Yaparlar büyük işler.”

5.3.2. Bencil Dev⁵¹

Çocuklar, her akşam okuldan çıktıktan sonra devin bahçesinde oynarlardı. Yumuşak yemyeşil çayır, geniş, güzel bir bahçeydi burası. Ötede beride iri güzel çiçekler, çayırların üzerinde yıldızlar gibi parlardı. İlkbaharda pembe inciler gibi çiçekler açıp yazın bol bol meyve veren on iki tane de şeftali ağacı vardı. Kuşlar ağaçlara dizilir, tatlı tatlı öyle öterlerdi ki çocuklar dinlemek için oyunlarını bırakırlar, birbirlerine: “burada ne kadar eğleniyoruz! diye haykırırlardı.

⁵¹ Ahmet Kapulu, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Koza Yayın-Dağıtım, Ankara, 2002, s. 21

Bir gün dev dönüverdi. Arkadaşını ziyarete gitmiş ve orada yedi yıl kaldıktan sonra evine yeniden gelmişti. Gelir gelmez de çocuklarının bahçede oynadıklarını gördü. Kaba, kalın bir sesle:

-Ne yapıyorsunuz burada, diye bağırdı, çocuklar da kaçtılar. Dev, hemen bahçenin etrafına çepeçevre koskoca bir duvar çevirdi. Üzerine de bir duyuru tahtası astı: Sınırı geçenler cezalandırılacaktır.

Artık zavallı çocukların oyun oynayacak bir yeri yoktu. Yolda oynamayı denediler fakat yol çok tozlu ve sert taşlarla doluydu. Derslerden sonra yüksek duvarın etrafında dolaşır, birbirlerine içerideki güzel bahçeyi anlatırlardı.

Derken bahar geldi. Bütün kırlar kuşlarla, çiçeklerle doldu. Yalnız bencil devin bahçesinde kış hala sürüyordu Çocuklar yok diye kuşlar orada ötmek istemedi. Ağaçlar çiçek açmayı unuttu. Bir kez, güzel bir çiçek, çayırlar arasından başını çıkarıp baktı; fakat çocuklar için duvara asılmış olan duyuruyu görünce öyle üzüldü ki tekrar başını toprağa sokup uykuya daldı. Memnun olan yalnız kar ve buzlardı. “Bahar bu bahçeyi unutmuş. Artık bütün yıl burada otururuz” diye sevinç içindeydiler. Onların mutluluğunu gören dolu da bahçeye koştu.

Bencil dev, pencerenin önüne oturdu ve bembeyaz bahçeye bakarken: “Bahar niye bu kadar gecikti anlayamıyorum?” diye üzüntüyle kendi kendine söylendi.

Fakat ne bahar geldi ne de yaz... Artık orası hep kıştı. Rüzgar, kar, dolu ve don ağaçların arasında bütün bir yıl dans edip durdular.

Bir sabah dev, güzel bir sesle uyandı. Bu, penceresinde öten küçük bir kuşun sesiydi. Bahçede bir kuş sesi duymayalı o kadar uzun zaman olmuştu ki bu, ona dünyanın en güzel müziği gibi geldi. O zaman dolu, çatının üstünde günlerdir süren dansını bıraktı, rüzgarın uğultusu dindi, açık pencereden içeri güzel bir koku girdi. Dev, “Nihayet bahar geldi.” diye yatağından atlayıp dışarıya baktı.

Ne gördü dersiniz? Hiç görülmemiş bir manzara... Duvarın küçük bir deliğinden çocuklar içeri girivermişler, ağaçların dallarında oturuyorlardı. Görebildiği her ağaçta küçük bir çocuk vardı ve ağaçlar, baştan başa çiçeklere bürünmüştü. Kuşlar, neşe içinde cıvıldaşıyor, yemyeşil çayırların arasından başını uzatan kır çiçekleri gülüşüyorlardı. Görülmemiş bir manzaraydı bu. Yalnız

bir köşe hala kıştı. Bu, bahçenin uzak bir köşesiydi ve tam orada küçücük bir çocuk duruyordu. Öylesine küçüktü ki ağacın dallarına yetişemiyor, etrafında dolaşıp acı acı ağlıyordu.

Dev dışarıya bakarken üzüntüyle “Ne kadar bencilmişim”dedi. “Niçin baharın buraya gelmek istemediğini şimdi anladım. Şu zavallı yavrucuğu ağacın üstüne çıkarayım.”

Ağır ağır merdivenden inip bahçeye çıktı. Onu gören çocuklar korkuyla kaçıştılar. Ve bahçe gene kış oldu. Yalnız küçük çocuk kaçamamıştı. Dev, arkasından yaklaşıp yavaşça onu elleri arasına aldı, ağacın üstüne koyuverdi. Ağaç hemen çiçek açtı. Kuşlar dallara doluştu. Çocuk, iki koluyla devin boynuna sarılıp onu öptü. Çocuklar, artık devin eskisi gibi davranmadığını görünce koşa koşa geri döndüler. Onlarla birlikte bahar da bahçeye yeniden döndü.Dev:

-Artık burası sizin bahçeniz, küçük yavrular, diye bahçe duvarını yıkmaya girişti.

Öğleye doğru çarşıya gidenler, dünyanın en güzel bahçesinde bir devle çocukların neşe içinde oynadığını şaşkınlıkla gördüler.

Oscar WILDE

Hikayeler

(Çeviren: Nurettin Sevin)

MESAJ DİZİNİ

1.A50. Oyun çocuklar için sosyal bir ihtiyaçtır. Dolayısıyla çocuklar bu imkândan mahrum edilmemelidir.

“Artık zavallı çocukların oyun oynayacak yeri yoktu.”

2.C21. Bencillik insana kaybettiren kötü bir tavidir.

“Dev dışarıya bakarken üzüntüyle ‘Ne kadar bencilmişim?’ dedi. ”

3.A62. İnsanlar birbirine her konuda yardım etmeli ve ellerindeki imkânları paylaşabilmelidir.

“Artık burası sizin bahçeniz.... ”

5.3.3.Güiver Cüceler Ülkesinde⁵²

Güiver, cüceler ülkesi Lilliput'tadır. Bilgili kimseler ona kendi dillerini öğretirler; yumuşak başlılığı yüzünden Güiver bu ülkede çok sevilen bir kişi olur. Bir gün Lilliput İmparatoru, yanında birkaç soylu olduğu halde Güiver'in yanına gelir. Kendi güvenlikleri için üstünün aranmasına karar verilir; bu iş için iki kişi görevlendirilir; Güiver de onlara yardımcı olur. Zincire bağlı tutsağın üstü aranmaktadır.

İlk önce Büyük Dağ Adam'ın sağ ceket cebi arandı. Yapılan sıkı arama sonucu yalnız büyük bir parça kaba kumaş bulduk. Bu, majestenin büyük toplantı salonunun zeminine serilecek kadar büyüktü.

Sol cepte kocaman bir gümüş sandık gördük. Bunun kapağı da aynı madendendi. Biz arayıcılar, bu kapağı kaldıramadık. Bunun açılmasını istedik. Sandık açılınca, birimiz bunun içine girdi, dizlerine kadar bir toza battı; bu tozun birazı uçarak yüzümüze geldi. O zaman birlikte birkaç kez aksırdık.

Sağ üst yelek cebinde ince, beyaz bir maddeden yapılmış kat kat şeyler bulduk. Bunlar katlanmıştı ve üç adam boyundaydı. Çok sağlam bir ipte bağlanmış bu beyaz şeylerin üstünde siyah şekiller vardı. Biz, bunların yazı olabileceğini saptadık. Her bir harf aşağı yukarı avucumuz büyüklüğündeydi.

Sol üst yelek cebinde bir tür makineye rastladık. Bunun altında yirmi tane sıruk uzanıyordu. Bunlar, imparatorumuzun sarayındaki sütunları andırıyordu. Büyük Dağ Adam'ın bununla saçlarını taradığını saptadık.

Büyük Dağ Adam'ın üst pantolon cebi dediği yere giremedik. Bunlar orta giysinin üst kısmında birer yarık gibi duran şeylerdi. Karnının yaptığı basınç yüzünden bu yarıklara girilemedi. Bu ceplerden birinden çok kalın bir gümüş zincir sarkıyordu. Ucunda da eşi görülmemiş bir makine vardı. Bunun yassı bir küreye benzediğini gördük. Yarısi gümüş, yarısi saydam olan bir madenden yapılmıştı. Saydam olan yerde tuhaf, yuvarlak şekiller gördük. Bunlara ellerimizle dokunabileceğimizi sandık, ama o saydam maden bize engel oldu.

Büyük Dağ Adam bu makineyi kulaklarımıza yaklaştırdı; bir su değirmeni gibi ses çıkarıyordu. Hem bu ses hiç kesilmiyordu. Bize kalırsa bilinmeyen bir

⁵² Salih Sarıca; Mustafa Gündüz, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 198

hayvan olabilir bu. Ya da Büyük Dağ Adam'ın taptığı tanrısıdır. Bizce ikinci düşünce daha doğru olmalı. Büyük Dağ Adam, “Ben buna hep bakarım” dedi.

Majestemizin buyruklarına uyarak, Büyük Dağ Adam'ın bütün ceplerini aradık. Bu sırada, belinde hiç bilinmeyen dev bir hayvanın derisinden yapılmış bir kemer gördük. Bunun sol yanına beş adam boyunda bir kılıç asılmıştı. Her bölmeye majestemizin tebaasından üç dört kişi sığabilirdi.

Bu envanter, majestelerimizin mutlu yönetiminin doksan sekizinci ayının dördüncü günü imzalanıp mühürlenmiştir.

**Jonathan Swift,
Güiver'in Gezileri**

MESAJ DİZİNİ

1.C37. Yumuşak huylu kişiler, genelde kimseyi kırmadıkları için, çok sevilir.

“... yumuşak başlılığı yüzünden Güiver bu ülkede çok sevilen bir kişi olur.”

2.A23. Yönetim şekli zamanlara ve ülkelere göre değişebilir.

“Bir gün Lilliput imparatoru...”

3.A61. Demir baş listesi tutma devlet geleneğinde vardır.

“Bu envanter majestelerimizin mutlu yönetiminin doksan sekizinci ayının dördüncü günü imzalanıp yenilenmiştir.”

5.4. Sihir-Büyü Masalları

5.4.1. Sedef Kız⁵³

Bir varmış, bir yokmuş. Develer tellâl iken, pireler berberken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallarken bir padişah yaşarmış. Padişahın üç oğlu, bir kızı varmış.

Padişah, eşi ölünce, kara vezirin kızıyla evlenmiş. Kara vezir kızının on parmağında on kara! Yavaş yavaş saman altından su yürüterek karasını bulaştırmadık birini bırakmamış.

⁵³ Ahmet Gümtüş, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 21

Üvey kızına öyle bir kara çalmış ki kırk dereden su getirmişler, yine de çıkaramamışlar.

Meğer kara vezir kızının elinden büyücülük de geliyormuş. Üç şehzadeyi büyüleyerek kuşa dönüştürmüş. Kuşa dönüşen şehzadeler, kanatlanıp uçmuşlar.

Kara yazılı bacıları Sedef Kız, neye uğradığını bilememiş. Bir gözü havada kardeşlerini beklemiş. Gelmeyince, başını alıp yollara düşmüş. Az gitmiş, uz gitmiş. Dere tepe düz gitmiş. Gide gide bir dağın tepesine yetmiş. Bir de bakmış ki üç kuş, üçü de ak kuş, başının üstünde dolanıp duruyor. Hemen kollarını açmış, ama hiçbirisi gelip de dalına konmamış. Çünkü üvey anaları, öyle bir kuşa benzetmiş ki gün batıp da sular karardı mı ete kemiğe bürünüyor, insan olup görünüyorlarmış. Gün doğup ortalık ağardı mı tüye, teleğe geliyor; kanatlanıp uçuyorlarmış.

İşte o gün, döne döne yorulan üç kuş, ortalık kararınca, üç kardeş olup bacılarının çevresini almış; başlamışlar başlarından geçeni sayıp dökmeye. Şafak sökerken:

“Bacı!” demişler, “Bu dağın ötesinde bir göl, gölün ortasında bir ada, adanın ortasında da bir oda var. Çam kokularıyla örtülmüş, kuş sesleriyle dolu bir oda... Gün doğunca seni kanatlarımıza alıp oraya götürsek, nasıl olur?”

Sedef Kızın canına minnet... sabah sabah üç kardeş, üç kuş olup kanat kanada vermişler. O da kanatların üstüne binmiş, süzölmüşler göğe doğru. Bir göz yumup açınca dek inmişler inecekleri yere. Kardeşleri havalanınca göklere o da

kendini atar göle. Meğer gölün suları her derde deva, her hastalığa şifaymış. Sedef kız, “arılık, duruluk” deyip de suya dalınca ne anlının karası kalmış ne de yüzünün karası...

“Kuş kardeşler yabandan dönüp de onu öyle sütten ak, sudan pak görünce çok sevinmişler. Sonra gözleri uyku dolup da süzüm süzüm süzölünce her biri uzanmış kendi yerine.”

“İnsan ne hülya ile yatarsa o rüya ile uyanır” derler. Uykudaki Sedef Kızın gözüne biri gözükmüş. Ona:

“Kızım!” demiş, “ayrık otundan birer gömlek örüp kardeşlerine giydirirsen büyü bozulur, insan olurlar. Ama bunları örüp bitirinceye dek kimseyle tek söz etmeyeceksin.

Sedef kız uyanmış, rüyasına inanmış. Kardeşleri uçup gidince ayrık otu toplayıp gömlekleri örmeye başlamış.

Bir gün bir padişahın oğlu, o taraflarda seyran ederken sedef kızı görmüş. Gözlerine inanamamış. Hemen yanına gitmiş. Sedef kızı atına bindirip saraya doğru yola çıkmış. Yolda üç kuş peyda olup başının üstünde uçmaya başlamış. Hep birlikte az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Gün akşam olmadan saraya varmışlar.

Padişah, oğlunun bir dediğini iki eder mi? Daha o akşam davullar dövülmüş, düğünleri kurulmuş; ama gel gelelim Sedef kız, ne allar giymiş yeşil üstüne, ne kına koymuş Sedef üstüne... İlmek üstüne ilmek atıp gömlek üstüne gömlek örmüş o rüyalarını çıkarsa diye...

Meğer gözdelerden biri Sedef kızı göz altına almış. Her halini yazıp defter ediyormuş. Akşamın bir vaktinde padişah oğlunun yanına varıp: “Şehzadem!” demiş. O ya büyücü ya da sihirbaz.

Şehzade, Sedef kızın üstüne toz kondurmak istememiş ama söylenenlerin doğru olduğunu görünce şaşırılmış. Hemen çağırıp sorguya çekmişler; Biçare kız ne örgüsünü bırakmış elinden ne de bir kelam çıkmış dilinden: “Sükut ikrardır!” deyip büyücülüğüne hükmetmişler. Başını istemişler cellattan.

Cellat başı, “vaktinde hazır ol.” demiş Sedef kıza. Derken 3 kuş gelip başının üstünde dönmeye başlamış. Sedef kız da gömlekleri örüp bitirmiş, bir bir kuşların üstüne atmış. Kuşların üçü de filiz gibi birer delikanlı olup bacılarının boynuna sarılmış. İşte o zaman Sedef kızın ağzı açılmış. Padişahın huzuruna çıkmış üvey anasının çektirdiklerini iki gözü iki pınar anlatmış padişaha.

Padişah, Sedef kızın sedeften de arı bir kız olduğunu anlamış ve kendi oğlu ile evlendirmiş. Üstelik üç kızını da sedef kızın üç kardeşine vermiş. Bunlar kırk gün kırk gece düğün eylerken, üvey analarının kırk katranı kırk satıra mı verildiği haberi gelmesin mi?

Eee!... Eden bulur, etmeyen erer muradına; biz çıkalım kerametine.
Gökten üç elma düştü, başkalarının alına kara sürmeyenlerin başına.

Eflatun Cem GÜNEY

MESAJ DİZİNİ

1.A23. Yönetim şekli zamanlara ve ülkelere göre değişebilir

“... bir padişah varmış.”

2.A8. Aile anne, baba ve çocuklardan oluşur.

“Padişahın üç oğlu, bir kızı varmış.”

3.A10. Eşlerden biri ölünce diğeri evlenebilmektedir.

“Padişah eşi ölünce kara vezirin kızı ile evlenmiş.”

4.A11. Üvey anneler çocuklarına zulmedebîlir, babalar çocuklarını onlardan korumalıdır.

“Üvey kızına öyle bir kara çalmış ki kırk dereden su getirmişler yine de çıkaramamışlar.

5.A31. Büyücülük kötülüklere neden olan bir yoldur.

“Meğer Kara vezirin kızının elinden büyücülük de geliyormuş.”

6.A12. Kardeşler birbirini çok sevmelidir.

“Kuşların üçü de filiz gibi birer delikanlı olup bacılarının boynuna sarılmış. ”

7.B4. Her doğruyu her zaman söylemek doğru olmayabilir. Bazı gerçeklerin söylenmesi için uygun vakit beklenmelidir.

“Ama bunları örüp bitirinceye dek kimseyle tek söz etmeyeceksin.”

8.A33. Her kötülüğün bir cezası vardır.

“Bunlar kırk gün kırk gece düğün eylerken, üvey analarının kırk katıra mı kırk satıra mı verildiği haberi gelmesin mi?”

9.A34. Bazı toplumlarda ve zamanlarda ölüm cezası uygulanmıştır.

“Cellat başı; ‘vaktinde hazır ol’ demiş Sedef kıza.”

10.A36. Düğün adetleri her toplumda farklıdır.

“Daha o akşam davullar dövülmüş.”

11.A.58. İyiler, hangi zorluklarla mücadele ederse etsin, mutlu sona ulaşacaktır.

“Üstelik üç kızını da üç kardeşine vermiş: ”

5.4.2 Perili El⁵⁴

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynar iken eski hamam içinde... Varlı vakitli bir evin yarlı yakışıklı bir kızı varmış. Günün birinde hayırlı bir kısmet çıkmış da Gül Kız allı pullu gelin olmuş ancak Gül Kız el üstünde büyütüldüğü için ömründe ne ocak başı görmüş, ne tandır aş... Ne elleri işe yarıyormuş ne parmakları dikişe...

Bir gün nur yüzlü bir hatuncuk çıkıp: “A Gül Kız'ım, demiş, ne diye gözlerini sele veriyorsun! Yaratana yaratırken senin de her parmağına bir hüner vererek yaratmış ama, demir bile paslanır işlemeye işlemeye.” Demeğe kalmamış peri kızları dizim dizim dizilmişler yamacına. Gül Kız da bunları bir görmüş ayılmış, bir görmüş bayılmış... Bunun üstüne yine sözü, o nur yüzlü hatuncuk alıp:

“Gördün ya bunları kızım; bu on perinin onu da birbirinden işgüzar. Bir var ki ele güne görünmeğe gelmez bunlar. Ben şimdi okuyup üfleyip her birini bir parmağına saklayacağım senin... Hangi vakit istersen o parmağını şöyle bir kımıldat, dahasına karışma! Doğrusu hamarat mı dedin, hamarattır bunlar, öyle işsiz gece gündüz deme, çalıştır onları, bu perilerin neyin nesi olduğunu o zaman anlayacaksın...”

Nur yüzlü hatuncuk bunu böyle dedikten geri, Gül Kız'ın parmaklarını birer birer avucuna alarak “Yum gözünü!” demiş, yummuş gözünü kızcağız. “Aç gözünü!” demiş, açmış gözünü kızcağız. Ve böylesine “Yum gözünü, aç gözünü, yum gözünü, aç gözünü!” diye diye sözde her parmağına bir peri saklamış. Ancak son bir daha “Aç gözünü!” dediği zaman, gül kız gözünü açmış ki ne görsün! Ne o nur yüzlü hatuncuk var, ne de başka biri...

Gül Kız, neye uğradığını bilememiş. Ne gördüklerine inanabilmiş, ne duyduklarına... Neden sonra.

“Ne diye oyalanıp duruyorum sanki! Sınamayı kurt yemez ya, gerçekten o perili ana, bunları parmaklarıma sakladıysa ya işten belli olur, ya aştan!” deyip bağlamış önlüğü beline, almış alacağı işi eline... O nur yüzlü hatuncuğun dediği

⁵⁴ Meral Ünal; M. Yavuz Öner; Nevin Bayrak, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 95

gibi şöyle bir kımıldatmış parmaklarını, o kadar!... On parmağındaki on peri, her işi yapıp yakıştırmış! Her aş pişirip taşırmış. Gayrı inanmaz olur mu, sevincinden deli divane olası gelmiş. Akşam olup da kocası dönünce görmüş ki ne görsün! Evin şekli, tabiatı değişmiş; Gül Kız, gül gibi yapmış her tarafı. Adamcağızın gözü gönlü açılıp baktıkça bakası gelmiş... Hele o yemekler, mis gibi, ömründe tatmadığı şeyler, yedikçe yiyesi gelmiş.

“Elin, kolun dert görmesin, iki cihanda yüzün ak olsun; gayrı evimiz eve benzeyip ocağımızın tadı tuzu yerine geldi!...”

İşte o günden beri, güler yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşayıp saadetleri dillere destan olmuş. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine, Gökten üç elma düştü; evini, ocağını cennete çevirenlerin başına!...

Eflatun Cem GÜNEY

Evvel Zaman İçinde

MESAJ DİZİNİ

1.A18. Evlenmenin amacı yuva kurmaktır.

“Gül kız allı pullu gelin olmuş...”

2.D5. Ailelerin maddî durumları birbirinden farklıdır.

“Varlı vakitli bir evin yarlı yakışıklı bir kızı varmış.”

3.A17. Çocuklar nazlı büyütülürse, kendi ayakları üzerinde durmakta zorlanabilirler.

“... Gül kız el üstünde büyütüldüğü için ömründe ne ocak başı görmüş, ne tandır aş!...”

4.A40. Çalışan demir pas tutmaz, üstelik iyice ışıldar.

“... demir bile paslanır işlemeye işlemeye.”

5.A16. Ev temiz ve düzenli olduğunda evin beyi çok mutlu olur.

“Akşam olup da kocası dönünce görmüş ki ne görsün! Evin şekli, tabiatı değişmiş; Gül Kız, gül gibi yapmış her tarafı. Adamcağızın gözü gönlü açılıp baktıkça bakası gelmiş... Hele o yemekler, mis gibi, ömründe tatmadığı şeyler, yedikçe yiyesi gelmiş.”

6.A44. Doğru davranışlar teşekkür edilerek takdir edilmelidir.

“Elin kolun dert görmesin, iki cihanda yüzün ak olsun; gayri evimizi eve benzeyip tadı tuzu yerine geldi.

7.A15. Güler yüz ve tatlı dil ailedeki mutluluğun anahtarıdır.

“İşte o günden beri; güler yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşayıp saadetleri dillere destan olmuş.”

8.C35. Beceriksizlik insanı üzer ve psikolojik olarak yıpratır.

“Bir gün nur yüzlü bir hatuncuk çıkıp: “A gül kızım demiş, ne diye gözlerini sele veriyorsun! Yaratan yaratırken senin de her parmağına bir hüner vererek yaratmış ama, demir bile paslanır işlemeye işlemeye.” demiş.

5.5. Sıradan İnsan Masalları

5.5.1. İhtiyar Balıkçı⁵⁵

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mungır sallar iken, zamanın birinde, bir köyde, iki çocuğu ve karısıyla birlikte ihtiyar bir balıkçı yaşarmış. Çocuklarının biri kız, biri erkekmiş. İhtiyar adam, günlerini hep nehirde geçirerek balık tutup evinin geçimini sağlamaya çalışmış. Karısı da evdeki iki keçiyi alıp dağa otlatmaya götürürmüş. Çocuklar da sokakta yaşlılarıyla oynarlarmış.

Günler böyle geçip giderken, ihtiyar balıkçı, yine bir gün teknesine binip balığa çıkmış ve farkına varmadan bir hayli uzaklaşmış. Oltasını sulara atan balıkçı, balıkların gelip ona takılmasını bekliyormuş. Bir hayli bekledikten sonra oltanın kıpırdadığını görmüş ve sevinçle çekmiş. Oltanın ucunda altın saçlı, güzeller güzeli bir peri kızı duruyormuş. Peri kızı, balıkçıya seslenerek “Benden korkma, sana yardım etmek için oltana takıldım.” demiş. Ama balıkçı korkudan ne yapacağını şaşırarak hızla kürekleri çekip oradan uzaklaşmış. Eve gidince karısına bu olanları anlatmış. Karısı sevinçle ona, bunun Allah’ın bir ödülü olduğunu, yarın yine oraya giderek peri kızını beklemesini söylemiş.

⁵⁵ Metin Gül; Muhsin Köktürk, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s.119

Karısının sözünü dinleyen balıkçı, ertesi gün yine aynı yere gidip oltasını atmış ve beklemeye başlamış. Bir zaman sonra, ihtiyarın yanına gelen peri kızı, ona ne dilerse yerine getireceğini söylemiş. Adam biraz düşündükten sonra, “Ailemle birlikte yiyebileceğim güzel bir yemek isterim.” demiş. Peri de ona, akşam evine gittiğinde yemeği hazır bulacağını söylemiş. Gerçekten de evine dönen balıkçı, çok zengin bir sofranın başında, karısını ve çocuklarını kendisini bekler bulmuş. Yemeklerini sevinç içinde yedikten sonra, periden daha başka neler isteyecekleri konusunda konuşmuşlar.

Ertesi sabah balıkçı yine aynı yere gidip peri kızından bir saray istemiş. Dileğinin olacağını söyleyen peri ortadan kaybolunca da hemen evinin yolunu tutmuş. Evinin yerinde kralları bile hayran bırakacak güzellikte bir sarayın durduğunu görüp sevinçle içeriye giren balıkçıya karısı, periden daha başka şeyler de istemesini söylemiş. Bunun üzerine ertesi gün ihtiyar, peri kızından köyün efendisi olmayı ve herkese hükmetmeyi istemiş. İşte o zaman, bu adamın başkalarını düşünmeyen, bencil, aç gözlü birisi olduğunu anlayan peri kızı, önceki verdiklerini de adamın elinden geri alıp onu yine eski yoksul hayatına göndermiş. Sonra da, “şimdi dersini aldın mı? Senin gibi gözü doymayan, bencil bir insan ancak kötü şeylere layıktır.” diyerek ortadan kaybolmuş.

Derleyen: Hüseyin KARA

Cigaramın Üstünde Bir Topal Karınca

(Hazırlayan: Muhsine HELİMOĞLU YAVUZ)

MESAJ DİZİNİ

1.A8. Aile anne, baba ve çocuklardan oluşur.

“... bir köyde, iki çocuğu ve karısıyla birlikte ihtiyar bir balıkçı varmış.”

2.D2. Geçim yollarından biri balıkçılıktır.

“İhtiyar adam günlerini hep nehirde geçirerek balık tutup evinin geçimini sağlamaya çalışmış.”

3.A50. Oyun çocuklar için sosyal bir ihtiyaçtır.

“Çocuklarda çocuklarla yaşlılarıyla oynarlarmış.”

5.A29. “Allah inancı” olayların kolayca açıklanmasını sağlar.

“... bunun Allah’ın bir ödülü olduğu...”

6.C29. İnsanın, emelleri nihayetsiz olduğu için, gözü doymaz.

“Yemeklerini sevinç içinde yedikten sonra, periden daha başka neler isteyecekleri konusunda konuşmuşlar.”

7.C26. İnsanoğlunda “hükmetme” isteği vardır.

“... herkese hükmetmeyi istemiş.”

8. C28. Bencillik insana kaybettiren kötü bir durumdur.

“İşte o zaman, bu adamın başkalarını düşünmeyen, bencil, aç gözlü birisi olduğunu anlayan peri kızı, önceki verdiklerini de adamın elinden geri alıp onu yine eski yoksul hayatına göndermiş.”

5.5.2. Keloğlan ile Anası⁵⁶

Bir varmış, bir yokmuş. Allah’ın kulu çokmuş. Develer tellal iken, pireler berber iken bir Keloğlan ile anası varmış.

Günlerden bir gün Keloğlan bu sokak benim, şu sokak senin dolaşırken iki taşın arasında bir on para bulur. Bununla kendisine leblebi alır, tekrar düşer yola. Yine şura senin, bura benim derken varır bir kuyu başına. “Acep ne kuyudur bu kuyu, içilir mi ki suyu?” diye eğilir bakar. Derken yarım leblebisi suya düşmesin mi? Keloğlan’ın da aklı başından gider.

Keloğlan leblebisini ararken Arap Bacı çıkar kuyudan: “Ne istiyorsun Keloğlan?” diye sorar. Keloğlan da “Ne isteyecekmişim, leblebimi istiyorum!” der. Arap Bacı da “A Keloğlan, yarım leblebin su perisinin düğününe çerez oldu! Onun yerine sana bir sofraya getirdim. Açıl sofram dersin açılır.” der. Keloğlan sofrayı omuzuna koyup eve döner.

Anası: “Ne o yine Keloğlan, ağzın kulağına varıyor?” diye sorar. Keloğlan anasının sözünü ağzında kor: “Açıl sofram açıl!” der demez, önlerine öyle bir

⁵⁶ Nezihe Yıldız, **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Mahir Yayınları, İstanbul, 2000, s.110

sofra açılır, öyle bir sofraya açılır ki... Çeşit çeşit yemekler; baklavalara, börekler... Bu defa da anasının ağzı kulaklarına varır; yerler, yerler bitmez; içerler, içerler tükenmez. Sonra “kapan sofram, kapan!” der Keloğlan, kapanır sofraya!” Bir gün böyle, beş gün böyle, “Açıl sofram açıl! Kapan sofram kapan!” Ne od istiyor, ne ocak; ne kaşık istiyor, ne çanak...

Günlerden bir gün Keloğlan, anasının karşısına dikilir:

“Ana ana, canım ana! Şu konu komşuyu bir yemeğe çağırsak nasıl olur?” diye sorar. Anası da:

“Aman deyim oğul, herkesin gözü götürmez, ya şu halimize göz değerse? Gene de sen bilirsin. Sen kendi başını kayır, öyle de olur, böyle de olur. Ben yarım ekmeğin aç, yarım ekmeğin tokuyum!” der, der ama Keloğlan bu söze omuz silker:

“Bak hele, şu düşünüp kurduğun şeye!” der. Gidip yedi mahalleye birden haber eyle ki nimetimi yesinler, devletimi görsünler de kadir kıymetimi bilsinler!” Akşama varmaz, bu haber koca bir memlekete dağılır.

Gelgelelim, sür sürelim; bu davet günü, Keloğlan’ın başına gelen, pişmiş tavuğun başına gelmez. Ne olur, nasıl olur? O gün, o sofracık sırta kadem basar! Anası başını bir sallar, iki sallarda: “Demedim mi oğul, herkesin gözü götürmez diye! Korktuğumuza uğradık işte! Şimdi yerde ara ki gökte bulasın!...

Keloğlan, sihirli kuyunun yolunu tutar. Az gider, uz gider, dere tepe düz gider, altı ay bir gün gider. Arap Bacıyı bulur. Başından geçenleri anlatır. Arap Bacı, bu sefer ona bir değirmen verir.

Keloğlan “Demek, kısımda bu da varmış.” der, değirmeni yüklenip eve döner. Soyunup dökünür; değirmenin başına geçer! Sağa çevirir, altın akar; sola çevirir, gümüş akar. Keloğlan’ın anası bir türlü gözlerine inanamaz.

Ama gelgelelim Keloğlan, gelgeç akıllının biri. Bir gün olur, kel başında yine kavak yelleri esmeye başlar. Gece gezip, gündüz tozar; böylece haftalar, aylar geçer. Değirmen paslanır. Keloğlan, değirmenin koluna yapışır; ama sağa çevirmek ister, çevrilmez; sola çevirmek ister çevrilmez! Paslı, pasaklı değirmen çevrilir mi ya, çevrilmez vesselam!

Anası ağzını açıp da “he, yok” demez, ama Keloğlan neye uğradığını bilmez. Yine yollara düşüp Arap Bacıyı bulur. Arap Bacı bu sefer ona bir tahta tokmak verir.

Keloğlan eve geldiğinde “Kudur tokmağım, kudur!” diyerek anasına tokmağı göstermek ister. Vay sen misin diyen! Kara tokmak Keloğlan’ın başına inip kalkmaya başlar. Keloğlan “Dur tokmağım, dur!” der, tokmak bu “vay, vuy” arasında “dur”u “vur” anlar. Vurur da vurur.

Anası ocak başında oğlunun bu akıbetini görür. “Gülsem mi ki, ağlasam mı ki!” diye düşünür; Ama ne güler, ne ağlar; sadece “Bu akılsız başa bu tokmak bile az!” diye söylenir. O zaman Keloğlan hanyayı konyayı anlar; ama iş işten geçmiş olur. Öyle ya, suçun büyüğü kendinde. O sofracığı çaldıran da kendi, el değirmenini paslandıran da. Ettiğine, edeceğine bin pişman olup anasının eline, eteğine varır:

“Ana, ana, canım ana, hanımlardan hanım ana; ben ettim, sen eyleme!” diye yalvarıp yakarır. Neye derler ki ana gibi yar, vatan gibi diyar olmaz. Kel olsun, kötürüm olsun; ciğerparesini atar, ama başı darda kalınca da koşup tutar.

“A kel oğlum, keleş oğlum; yılan, yılan iken toprağı bile kanaatle yalar. Bundan örnek alacak yerde gösterişe düşüp de el alemleri başına toplamasaydın, o sofracık ne yiter, ne biterdi. O güne de yeter, bugüne de yeterdi.”

Öğüt olur da kim tutmaz ki, Keloğlan tutmasın! Ana öğüdü, öğütlerin anasıdır dır; ekmeğini tuza batırıp oturacak yerde varır, bir zorlu işe koşulur. Gece demez, gündüz demez yorulur mu yorulur. Evlerine altın oluk gibi akmaz; ama alın terinden öyle bir pırlanta yapar, öyle bir pırlanta yapar ki görenler parmağını ısırır. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

Eflatun Cem GÜNEY

MESAJ DİZİNİ

1.B10. Kişi yolda bulduğu herhangi bir eşyayı kullanmamalı, bulduğu maddenin sahibini aramalıdır.

“Günlerden bir gün Keloğlan bu sokak benim, şu sokak senin dolaşırken iki taşın arasında bir on para bulur. Bununla kendine leblebi alır.”

3.A13. Her ailenin kendine ait sırları vardır. Bunların başkalarına söylenmesi kötü sonuçlar doğurabilir.

“Anası başını bir sallar iki sallarsa da: “Demedim mi oğul herkesin gözü götürmez diye...”

4.C26. “Beğenilme” hissi insanı hataya düşürebilir.

“Bundan örnek alacak yerde gösterişe düşüp de el alemi başına toplamasaydın...”

5.A31. Kısmette ne varsa o, olur.

“Demek, kısmette bu da varmış.”

6.A42. Ne kadar zengin olunursa olunsun yine de çok çalışılmalıdır. Çünkü; hazıra dağ bile dayanmaz.

“Gece gezip, gündüz tozar. Böylece haftalar aylar, geçer. Değirmen paslanır.”

7.A31. Bazı toplumlarda nazar inancı vardır.

“... ya şu halimize göz değerse?”

8.A19. Anneler hayatta sevebilecek en üstün varlıklardır.

“Neye derler ki ana gibi yar, vatan gibi diyar olmaz.”

9.D1. Tutumluluk yüz suyu döktürmeyen bir alışkanlıktır. Mal isteyen kanaat etmelidir.

“Yılan, yılan iken toprağı bile kanaatle yalar.”

10.B12. Büyüklerin öğütleri dinlenmelidir.

“Öğüt olur da kim tutmaz, ki Keloğlan tutmasın.”

11.D8. Alın teri ile elde edilen kazançlar her zaman daha hayırlı ve güzeldir.

“Evlerine altın oluk gibi akmaz ama; alın terinden öyle bir pırlanta yapar, öyle bir pırlanta yapar ki görenler parmağını ısırır.”

13.A40. Başarılı olmak için çok çalışılmalıdır.

“Gece demez, gündüz demez yorulur mu yorulur.”

5. 5. 3. Altın Yumurtlayan Tavuk⁵⁷

Meşhurdur, “Az tamah çok ziyan verir” derler a!”

İşte size güzel bir misali:

Vaktiyle bir adamın bir tavuğu varmış da

Her gün altın yumurtlarmış hani;

Adam sanmış ki, tavuğun içi altın dolu,

Zengin olayım diye boğazlamış tavuğu

Gelgelelim ne altın bulmuş, ne gümüş bulmuş;

Üstelik bir de tavuğun kendisinden olmuş,

Ne güzel bir ders aç gözlülere!

Az mı gördük böylelerini son zamanlarda.

Bir gece de zengin olacağız sanırlar da,

Eldekinden olurlar yok yere!

Orhan Veli KANIK

La Fontaine’in Masalları

MESAJ DİZİNİ

1.C31. Hırs zararlara sebep olan kötü bir haslettir.

“Adam sanmış ki tavuğun içi altın dolu

Zengin olayım diye boğazlamış tavuğu...”

2.C29. Açgözlülük kötü bir özelliktir.

“Ne güzel bir ders açgözlülere!”

3.D12. Kimse bir anda zengin olamaz.

“Bir gecede zengin olacağız sanırlar da....”

⁵⁷ Nezihe Yıldız, 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 101

5.5.4. Dil⁵⁸

Dil masalını bilir misiniz? Ezop başlangıçta bir köleymiş. Yani satın alınmış, parası verilmiş; soylu beylere uşaklık, hizmetçilik etsin diye tutulmuş insanlardan. Efendisi Bilge Ksantus (Santus), bir gün dostlarına tanışlarına bir şölen vermeyi kararlaştırdığında kölesi Ezop’u çağırıp buyurmuş.

“Çarşıya çık, yiyeceklerin en güzelini en iyisini al; parlak bir şölen hazırla ki gelenlerin hepsi yediklerine şaşıp parmaklarını ısırırlar...”

Ezop denileni yapmış, buyruğu yerine getirmiş. Bilge’nin dostları, tanışları şölen sofrasına oturmuşlar; bir de ne görsünler? Bütün yemekler, çerezler, tatlılar hep dilden yapılma değil mi? Kızmışlar, Bilge Ksantus’a çıkışmışlar: “Sen bizimle alay mı ediyorsun? Nedir bu senin yaptığın? Hani bizi şölene çağırmıştın, bu mu şölen dediğin senin?” demişler.

Doğrusu, Bilge Ksantus da bozulmuş bu işe Ezop’u çağırtmış:

“Nedir bu olanlar?” demiş. “Sen aklını mı kaçırdın? Bir iş emanet ettik sana, bak n’oldu? Beni durup dururken bunca insana karalattın.”

Ezop:

“Siz bana çarşıdan dünyanın en tatlı, en güzel şeyini al; getir dememiş miydiniz? Ben de dediğinizi yaptım işte... Dil, dünyada var olan en güzel, en tatlı şeydir. Bütün bilimlerin anahtarı dildir. İnsanlar onunla anlaşılır, tanrılara onunla yakarırız: sevgimizi, düşmanlığımızı dilimizle anlatırız. O olmasaydı halimiz kim bilir nice olurdu!...”

Hem tanışları, hem Bilge Ksantus, Ezop’un dediklerini doğrulamışlar.

“Evet”, demişler. “Ezop haklı Dil gibi var mı?”

Bu masal, Ezop’un kendi masalı. Hemen bitmiyor. Aradan zaman geçmiş. Bilge Ksantus, yine bir şölen vermeye kalkmış:

“Bu kez de en kötü yiyecekleri al getir, onlarla bir şölen hazırla bize Ezop.” demiş.

Akşam sofrada çağrılanlar toplanmışlar. Önlerine yine dil ile dil çeşitlendikleri gelmez mi?

⁵⁸ Nezihe Yıldız, 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 162

“Bre Ezop, yine mi senin oyununa geldik?” diye ıgırıştıklarında, Ezop söze girmiş:

“Değil”, demiş “Dünyada en güzel, en tatlı şey dildir; ama yine en kötü, en acı şey de dildir. Neden dersiniz, insanları birbirine katan dildir; kötü sözler söyleten, işi dövüğe kadar götüren, çatışmaları doğuran hep, hep bu dildir. İnsanlar ne çekerse, dilleri belasına çekerler. Doğru mu, eğri mi bu sözüm?”

Düşünmüşler, Ezop haklı.

“Doğrusun!” demişler.

Diline sahip olmak da bir marifettir insan için. Yeri geldi mi keskin, vurucu bir silahtan beter olur.

AISOPOS (EZOP)

Ezop Masallar

MESAJ DİZİNİ

1.A39. İnsanlar misafir kabul eder ve onlara ikrâmlarda bulunur.

“Efendisi Bilge Ksantus, bir gün dostlarına tanışlarına bir şölen vermeyi kararlaştırdığında kölesi Ezop’u çağırıp buyurmuş.”

2.A64. Tatlı dil başarı ve mutluluğu sağlayan bir etmendir.

“Dil, dünyada var olan en güzel, en tatlı şeydir.”

3.A65. Acı söz insanları derinden yaralar.

“Yeri geldi mi keskin, vurucu bir silahtan beter olur.”

5.5.5. İdi ile Bıdı⁵⁹

Bir varmış, bir yokmuş. Develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken memleketin birinde İdi ile Bıdı derler bir karı koca varmış. Mübarekler sanki birbirinin kaburgasından yaratılmış; ikisinin de huyu suyu da o kadar birbirine benzermiş. Kim ne derse ona inanır, yüzlerine gülen ekmeklerini ellerinden almırmış. El alemde ağızları yandığı için etliye

⁵⁹ Ahmet Kapulu, 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 56

sütlüye karışmaz, suyu bile üfleyerek içerlermiş. Eh, oğul yok, uşak yok; geçinmeyecek ne başları var! Dağa gider, odun toplar; bağa gider, bel beller; gül gibi geçinip giderlermiş...

Günlerden bir gün, baş başa vermiş de başlarından geçeni konuşup duruyorlarmış. Bir ara karısı:

-İdi, demiş.

Kocası:

-Ne diyorsun Bıdı, demiş.

-Ne diyeceğim, Allah yüzümüze baksa da bize bir evlat verse derim...

Adam, bu söze gülmüş:

-Bre Bıdı, demiş. Nerde o talih bizde! Gökten yağmur yerine inci yağsa, yine bir tanesi başımıza düşmez.

Bıdı, bu söze boynunu büktükten sonra:

-Ben de biliyorum, öyle ama söz misali... Hani “Olsa ile bulsa; bir araya gelse; görmemişin bir kızı, Kör Memiş’in bir oğlu olsa!” derler ya, veren Allah bize de verecek olsa, oğlan mı istersin kız mı istersin diye sormuş.

İdi:

-İstemekle olursa, ben altın perçemli bir oğlan isterim, demiş.

Bıdı da:

-Yook! Doğrusu ben sırma saçlı bir kız isterim. Hani Allah bana öyle bir kız ihsan etse ninnilerle uyutur, el üstünde büyütürüm. Öyle bir güzel olurdu ki doğan aya, ya sen doğ ya ben derdi. Güldükçe güller açılır, ağladıkça inciler saçılırdı... Acep insan, bakmalara doyar mıydı ki... Yüzüne bakanın nasibi, kısmeti artardı. Bu böyle olduktan başka, üstelik on parmağında da on hüner olurdu, bir halı dokur, bir halı dokurdu ki... Cümle alem oturur da yine bir yanı boş kalırdı. Bir sofraya donatırdı ki... Herkes öyle yiyip içer de yine de yetip artardı. O zaman herkesin gözü üstünde kalırdı ya yağma yok, dizimin dibinden ayırmaz; eteğinin ucunu kimselere göstermezdim. Ne küçük vezirin oğluna verirdim ne büyük vezirin; alırsa padişahın oğluna verirdim de varır saraylarda sultan olurdu.

Bıdı böyle atıp eğirince kocası dayanamadı:

-Hele sen sus, sultan anası, dedi. Allah bana da altın perçemli bir oğlan verse, yemez yedirir, giymez giydirir; okutur, dokutur; öyle bir adam ederdim ki kaleminden kan damlar; ağzından cevahir dökülürdü. Alimallah görenin parmağı ağzında kalırdı, hele kızların... İlla velakin ne küçük vezirin kızını alırdım ne büyük vezirin; alsam alsam padişahın kızını alırdım. Hani Allah o günü bir gösterse öyle de bir düğün yapardım ki görenlerin ömrü, günü uzar; felek de bir yaşına daha girerdi.

Idı da bu kadar yükseklerden uçunca karısı duramadı:

-Bre İdı, dedi. Büyük lokma ye de büyük söz söyleme, Allah sana böyle altın perçemli bir oğlan yerine bir kel oğlan verirse... O zaman tut perçeminden çal duvara; öyle ya Allah bir, peygamber hak... Pekmez kara, yoğurt ak..

Bıdı, böyle söz dokundurunca, kocası:

- Karıcığım, dedi, neredeyse biz de herkes gibi saç saça, baş başa geleceğiz. Benim altın perçemli oğlumu gözün götürmedi galiba! Allah, gönlümüze göre hayırlısından, ömürlüsünden versin de varsın kel oğlan olsun.

Kuru yerde yatan, minare kadar rüya görür derler; İdı ile Bıdı da yedi yıl bu hülya ile avunmuşlar ya Allah ne yapmaya kadir değil! Gel zaman git zaman, bunlara sırma saçlı bir kızla altın perçemli bir oğlan vermiş. Gönüllerine göre besleyip büyötmüşler; günün birinde de al bayrak kaldırıp toy, düğün etmişler. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine. Gökten üç elma düştü; böyle bir murat isteyenlerin niyetine...

Eflatun Cem GÜNEY

Çocuk Edebiyatı Antolojisi

MESAJ DİZİNİ

3.D1. Çalışmanın amacı geçinmektir.

“Dağa gider, odun toplar; bağa gider, bal beller; gül gibi geçinip giderlermiş...”

4.A20. Evli insanlar çocuk sahibi olmak ister.

“Ne diyeceğim, Allah yüzümüze baksa da bize bir evlat verse derim...”

5.A31. Nasipte ne varsa o olur.

“Nerde o talih bizde!”

6.A20. Kız çocuklar hali vakti yerinde olan ailelere gelin olarak gönderilmek istenir.

“Ne küçük vezirin oğluna verirdim ne büyük vezirin; alırsa padişahın oğluna verirdim de varır saraylarda sultan olurdu.”

7.C35. İnsanlar çocuklarının becerikli olmasını ister.

“...öyle bir adam ederdim ki kaleminden kan damlar; ağzından cevahir dökülürdü. Alimallah görenin”

9.A14. Anne-babalar çocukları için her fedakârlığı yapar.

“... yemez yedirir, giymez giydirebilir.”

10.A37. Ebeveynler çocuklarının düğünlerinin çok ihtişamlı olmasını ister.

“Hani Allah o günü bir gösterse öyle bir düğün yapardım ki...”

11.B11 . Hiçbir zaman boyundan büyük konuşulmamalı, yani; büyük lokma yenilmeli fakat büyük lâf söylenmemelidir.

“Büyük lokma ye de büyük söz söyleme.”

12.A20. Anne- babalar Allah’tan hayırlı evlat istemelidir.

“Allah, gönlümüze göre hayırlısından, ömürlüsünden versin de varsın kel oğlan olsun.”

13.A32. Allah her şeye kadirdir.

“... Allah ne yapmaya kadir değil.”

5.5.6. Cimri ile Altınları⁶⁰

Cimrinin biri elinde ne malı varsa satıp “altın”a çevirerek, bahçesindeki ağaçlardan birinin dibine gömdü. Sık sık gidiyor, altınlarının yerinde durup durmadığına bakıyordu. Toprağı kazıyor, altınları avucuna alıyor, evirip çeviriyor, sayıp tekrar gömüyordu. Onun bu halini hırsızlardan biri sezdi. Cimri dönünce, hırsız geldi, gömüyü kazdı, altınları alıp sıvıştı.

⁶⁰ Salih Sarıca; Mustafa Gündüz, 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 178

Cimri, son gelişinde, altınlarının yerinde yeller estiğini gördü. Dövmeye, saçlarını yolmaya, bağırıp çağırmaya başladı. Onun bu feryadını duyan komşuları başına toplandılar. Cimri, komşularına bütün olup bitenleri anlattı.

Komşulardan biri:

-Sen, bu altınları zaman zaman alıp işlerinde kullanır mıydın? diye sordu. Cimri:

-Hayır, ben sadece onlara bakmak ve onları saymak için gelirdim, dedi.

Aynı komşu:

-O halde kendini niye boşu boşuna üzüp duruyorsun? Al bir taş, koy altınların yerine. Düşün ki o taş senin altınlarındır, dedi.

“Bir işte kullanılmayan altınların bir taştan farkı yoktur.”

Aisopos

(Çocuk Edebiyatı Antolojisi)

MESAJ DİZİNİ

1.C32. Cimriler, imkânlarını kullanmayarak kendilerine zarar verirler. Yemeyenin malını yerler.

“Cimri dönünce, hırsız geldi, gömüyü kazdı, altınları alıp sıvıştı.”

2.D10. İnsanlar “altın”ı bir yatırım aracı olarak görürler.

“... ne malı varsa satıp ‘altın’a çevirerek...”

3.B6. Hırsızlık çok büyük bir toplumsal problemdir.

Cimri dönünce hırsız geldi, gömüyü kazdı, altınları alıp sıvıştı.”

5.D11. Para, altın gibi kıymetli eşyalar yatırım olarak değerlendirilmelidir.

“Sen bu altınları zaman zaman alıp işlerinde kullanır mıydın?”

5.5.7.Çivi⁶¹

Bir tacir panayırda iyi alış veriş yapmış. Elindeki malların hepsini satmış. Para kemerini altınla, gümüşle sucuk gibi şişirmiş. Gece bastırmadan evine dönmek istiyormuş. Para dolu heybesini atın sırtına koymuş, yola çıkmış. Öğle üzeri bir şehirde mola vermiş. Tekrar yola koyulacağı sırada uşağı hayvanı getirmiş:

-Bay, demiş; sol arka ayağın nalında bir çivi noksan!

Tacir:

-Varsın olsun! demiş. Zaten altı saatlik yolum kaldı... Nasıl olsa o vakte kadar nal yerinde durur. Acele etmeyeyim.

İkinci üzeri tekrar attan inip hayvana yem verdiği sırada uşak odaya girmiş:

-Bay, demiş; hayvanımızın sol arka ayağının nalı yok. Nalbanda götüreyim mi?

Adam:

-Olsun, demiş. Şurada birkaç saat kaldı... O vakte kadar at nasıl olsa dayanır. Acele etmeyelim.

Adam yola çıkmış. Fakat çok geçmeden at aksamaya başlamış. Bu aksama çok sürmemiş; hayvan topallamaya başlamış. Bu topallama da uzun sürmemiş. Hayvan yere yıkılmış, bir ayağı kırılmış.

Tacir, atı olduğu yere bırakmaktan, heybeyi sırtına vurup yaya olarak yola çıkmaktan başka çare bulamamış. Kendi kendine de:

-Bütün bu felâket lere sebep o uğursuz çividir! diye söylenmiş.

İnsan acele etmeli, ama önce tedbirini almalı.

Grimm Kardeşler

Grimm Masalları

⁶¹ Salih Sarıca; Mustafa Gündüz, 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 124

MESAJ DİZİNİ

1.D2. Ticaret geçim yollarından biridir.

“Bir tacir panayırda iyi alış veriş yapmış”

2.D10. Altın ve gümüş birer yatırım aracıdır.

“Para kemerini altınla gümüşle sucuk gibi şişirmiş.”

4.C4. Küçük ihmaller büyük sıkıntılar doğurur.

“Bu akşama çok sürmemiş hayvan topallamaya başlamış.

5.C30. Aceleci olursa da tedbir elden bırakılmamalıdır.

“İnsan acele etmeli ama önce tedbirini almalı.”

5.6. Olağanüstü Durumlar Oluşturabilen İnsan Masalları

5.6.1 Sarı Kız⁶²

Kocakarının bir Sarı Kız'ı, Sarı Kız'ın da bir sarı ineği varmış; sarı ineğin bir memesinden süt, bir memesinden bal akarmış. Sarı Kız dersin nar tanesi, nur tanesi, bu dünyanın bir tanesiymiş; yüzü aydan, gözleri kudretten sürmeli imiş, doğan aya “Ya sen doğ, ya ben!” “Sunam!” desen al al olur, yanağında güller açarmış. Güllerini dersin bal bal olur, dudağından bülbül uçarmış... Ömründe kapıya, bacaya, çıkmaz, ele güne görünmez; sarı ineğin sütünü içip balını emerek büyürmüş...

Günlerden bir gün aşağıya ineğin yanına inmiş, balını emip, sütünü içecekmiş. Derinden derine bir ses duymuş; sese benzemeyen sesi durmuş dinlemiş:

“Sarı Kız, gelmesine geliyorum! Ağlayarak mı geleyim, çağlayarak mı?”

“Sarı Kız, kalbine inen, kanına karışan bu büyük sestten öyle korkmuş, öyle korkmuş ki büsbütün sararıp gazele dönmüş. Soluk soluğa koşup gelmiş. Kendini kocakarının kucağına atıvermiş. Ağlamış, ağlamış, ağlamış... Ağladıkça gözlerinden inci, mercan saçılmış. Sonra biraz durur gibi, durulur gibi olmuş. O zaman anne kız baş başa vermiş durmuş ve düşünmüşler:

⁶² Müfit Aksakal O. Musa Çol; İsa Savaş, 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 25

“İn içinden gelen ses, in sesi mi? Cin sesi mi? Yok, yoksa dev anasının sesi mi? Her halde tekin değil bu!” demişler, demişler ama, bir türlü bir daha konduramamışlar... Derken, akşam olmuş; Sarı Kız da yerinde duramaz, dururken oturamaz olmuş; görünür, görünmez bir el kendisini çekiyormuş... Akşamleyin istemeye istemeye yine, ineğin yanına inmiş; kulağına aynı ses çalınmasın mı?

“Sarı Kız, Sarı Kız; desen de geliyorum, demesen de, harlayarak mı geleyim? Gürleyerek mi?”

Kim demiş, ne olmuş, nasıl olmuş; kız kendini yitirmiş: “Harlayarak gel, harlayarak gel!” dememiş mi?

Vay sen misin diyen! Birden kayalar çatırdamış, sular çağıldamış, harlayarak; çağlayarak sarmışlar Sarı Kız’ı.

Ne yaptılar, neylediler ona? Yalana borcum ne? Biliyor muyum, bilmiyorum... Bir bildiğim, duyduğum varsa. Sarı Kız saçlarının rengini, yüreğinin ateşini bu sulara vermiş ve sır olmuş; kocakarı ile sarı ineği de bir daha gören olmamış...

İmdi, ılıca (kaplıca) suları bu yüzden sarı, bu yüzden sıcaktır. Amanın deyim. “Arılık, duruluk, Sarı Kız aşkına bir Cum!” deyipde bir dulunmazsanız bu şifalı su, şifasını vermez. Üstelik, Sarı Kız’ın saçları ağrı olur, sızı olur, dolam dolam dolanır bir yerinize. Amanın deyip siz siz olun da yüreğinize dolanmasın ha!

Şifalı suyun hastalıklara iyi geldiğini halka duyurmuşlar. Sonra şifalı suya girenler, iyileşip dertlerinden kurtulmuştur. Ünlerini gün etmişler. Her istediklerine kavuşup muratlarına ermişler. Gökten üç elma düştü; darısı bu masalı okuyanların başına.

Eflatun Cem GÜNEY
Bir Varmış Bir Yokmuş

MESAJ DİZİNİ

2.D2. Hayvancılık geçim yollarından biridir.

“Kocakarının bir sarı kızı Sarı Kız’ın da bir sarı ineği varmış.”

3.E2. Korku ve heyecan yaratan olaylar sırasında bile akıl elden bırakılmamalı, bu anlardaki soru ve sorunlar düşünülerek halledilmelidir.

“Kim demiş, ne olmuş, nasıl olmuş; kız kendini yitirmiş; harlayarak gel, harlayarak gel!” dememiş mi?

4.A31. Her toplumda çeşitli batıl inançlar mevcuttur.

“İmdi, ılıca suları bu yüzden sarı, bu yüzden sıcaktır.”

5.7. Hem Hayvan Hem Bitki Masalı Olabilecek Masallar

5.7.1. Çayır Kuşu ve Papatya⁶³

Kırda, büyük yolun kenarındaki sevimli evi sizler de görmüş olacaksınız. Önünde geniş bahçesi, yeşil tahta parmaklığı vardır. İşte onun biraz ötesinde, hendek kenarında yemyeşil çimenlerin arasında küçücük bir papatya açmıştı. Saatten saate gelişip güzelleşiyordu. “Çayırdaki görürler, anlamsız bir kır çiçeği derler bana.” diye hiç tasalanmıyordu. Mutluydu. Güneşin sıcaklığını zevkle içine çekiyor, çayır kuşunun yükselen türküsünü dinliyordu.

Tam o sırada çayır kuşu havalandı. Bahçedeki şakayıklara, lalelere değil de sevincinden türküp aklı başından giden papatyaya doğru uçtu. Küçük çiçeğin mutluluğu anlatılır gibi değildi. Kuş, gagasıyla onu öptükten ve önünde öttükten sonra mavi gökyüzüne yükselmişti.

Papatyacık, ertesi sabah, yapraklarını havaya ve ışığa açınca, kuşun sesini tanıdı. Ama ötüşü dertliydi. Zavallı çayır kuşunun üzüntüsü yersiz değildi. Onu yakalayıp açık pencerenin önünde asılı duran bir kafese tıkmışlardı. Özgür yaşamının mutluluğunu, yeşermiş tarlaların güzelliğini, havalarda uçmanın özlemini söylüyordu kuş.

Papatya, yardımına koşmak için can atıyordu ama eli ermez, gücü yetmez. Nasıl koşsun? Zavallı kuşa öyle içi yandı ki dört yanını çeviren

⁶³ Yaşar Yörük; A. İhsan Mıhçı; Salih Başer; Sevim Yörük, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 187

güzellikleri, güneşin tatlı sıcaklığını, hatta kendi yapraklarının beyazlığını bile gözü görmüyordu.

Az sonra, iki çocuk bahçeye daldı. Büyüğünün elinde keskin ve parlak bir bıçak vardı. Papatyaya doğru ilerlediler. Çocuklardan biri: “Çayır kuşuna buradan güzel bir parça kesebiliriz.”diyerek çiçeğin dört yanından dörtgen biçiminde bir çimen parçası kesmeye başladı. Öbürü: “Çiçeği koparsana!” dedi.

Bu sözleri işiten papatya, korkusundan yere kapandı. Koparılma, canından olmaktı. Oysa çimenle birlikte, hapisteki kuşun kafesine gireceğini umduğu kadar hayatından memnun kaldığı olmamıştı. Büyük çocuk:

“Hayır, varsın kalsın. Yerine pek yakışmış.” diye cevapladı.

Böylelikle hem canı bağışlanmış, hem de kafese girmiş oldu.

Zavallı kuş, esirlikten acı acı dert yanıyor, kanatlarını demir tellere çarpıyordu. Papatyacık, olanca isteğine rağmen ona bir tek avutucu söz olsun söyleyemiyordu.

Sabah böyle geçti. Çayır kuşu: “Su yok.”diye dert yanmaya başladı. “Bana bir yudum su bile bırakmadan çekip gittiler. “Gırtlığım kupkuru, kor gibi yanıyor. Müthiş ateşim var, tıkanıyorum, yazıklar olsun! Güneşten uzak, serin çayırlardan, dünyanın bunca göz kamaştırıcı güzelliklerinden uzak, can vereceğim demek!...”

Sonra biraz serinleyebilmek için gagasını serin çimenlere daldırdı. Gözü papatyaya ilişmişti. Başı ile dostça bir işaret yaparak şunları söyledi: “Sen de burada kuruyup gideceksin zavallı nazlı çiçek! Ah! Sen bütün kaybettiklerimi hatırlatıyorsun bana.”

Akşam oldu, sular karardı. Zavallı çayır kuşuna bir yudum su getirecek biri çıkmadı. Çırpınarak silkindi, kanatlarını gerdi, kara sevdalı bir sesle öttü. Ufacık başı çiçeğe doğru düştü. İstek ve acı dolu yüreği duruverdi. Bu acıklı görüntüyü izleyen papatya, bir gece önceki gibi uyumak için yapraklarını örtmedi. Üzüntüyle yere serildi.

Çocuklar ancak ertesi sabah geldiler. Ölü kuşu görünce gözyaşları dökerek mezar kazdılar. Güzel, küçük, yuvarlak kırmızı bir kutuya konan kuş, krallara yaraşır bir törenle gömüldü. Kapanan mezarın üstüne gül yaprakları serpildi.

Zavallı kuş! Sağken, öterken kafesinde unutulmuş, yokluk içinde can vermişti. Ölümünden sonra gözyaşları dökülüyor, türlü saygı gösteriliyordu.

Çimenle papatya gelince, onları da büyük yolun tozu toprağı içine fırlatıp attılar. Küçük kuşu candan sevmiş olan papatyanın yüzüne, kimse dönüp de bakmadı bile.

Hans Christian ANDERSEN

(Andersen Masalları)

Çev: Zeynep Menemenci

MESAJ DİZİNİ

1.C2. Herkes kendini olduğu gibi kabul etmelidir.

“Çayırda görülen, anlamsız bir kır çiçeği derler bana.”

2.C7. Yaşanması gereken en güzel duygulardan biri sevgidir.

“Küçük kuşu candan sevmiş olan papatyanın...”

4.A46. Özgürlük büyük bir nimettir.

“Özgür yaşamının mutluluğunu... söylüyordu kuş.”

5.A55. Kişiler birbirine yardımcı olmalıdır.

“Papatya yardımına koşmak için can atıyordu.”

6.C7. Bitkiler sevilmeli ve onlara zarar verilmemelidir.

“Koparılmak canından olmaktı.”

7.A27. Dostların ölmesi derin üzüntülere sebep olur.

“Ölü kuşu görünce göz yaşı dökerek mezar kazdılar.

8.C34. Kör ölür, badem gözlü olur; kel ölür, sırma saçlı olur. Halbuki; herkese zamanında değer vermek gerekir.

“Zavallım çayır kuşuna bi yudum su getirecek biri çıkmadı.....
Ölümünden sonra gözyaşları dökülüyor, türlü türlü saygı gösteriliyordu.”

ALTINCI BÖLÜM

6. MASALLARIN EĞİTİMSEL İŞLEVLERİ VE İLETİ DİZİNİ

Masalların eğitimsel yönleri, ihtiva ettikleri mesajlarda ortaya çıkmaktadır. Bu kural, İlköğretim II. kademe Türkçe ders kitaplarındaki masallar da dahil olmak üzere bütün masallar için geçerlidir.

Aşağıda hazırlanan index'te masallardaki iletilerden hareketle 5 ana başlık ortaya çıkarılmış, masal metinlerinden sonra tespit edilen noktalar bu ana başlıkların altına sırayla tek tek yazılmış, yazıldıktan sonra da harf ve numaralandırmaya tabi tutulmuştur.

A. SOSYOLOJİK İLETİLER	: 19 ana başlık 63 ara başlık
B. ETİK İLETİLER	: 6 ana başlık 13 ara başlık
C. PSİKOLOJİK İLETİLER	: 19 ana başlık 33 ara başlık
D. EKONOMİK İLETİLER	: 10 ana başlık 12 ara başlık
E. ÖTEKİ İLETİLER	: 1 ana başlık 2 ara başlık

6.1. İleti (Mesaj) Dizini

6.1.1. Sosyolojik iletiler

A1-A4.	Arkadaşlık – Dostluk
A5.	İletişim
A6-A21.	Aile
A22-A25.	Yönetim
A26-A27.	Ölüm
A28-A32.	İnanç-Din
A33-A35.	Adalet Anlayışı
A36-A37.	Düğün

A38-A39.	Misafirlik ve Yemek
A40-A42.	Çalışmak
A43.	Kişilere has meziyetler
A44.	Teşekkür etmek
A45.	Birlik olmak
A46-A47.	Vatan sevgisi-Özgürlük
A48-A49.	Toplumsal kurallar
A50.	Oyun
A51-A54.	Tehlikeler – Düşmanlık
A55-A60.	Fedakarlık-İyilik
A61.	Devlet geleneği
A62-A63.	Paylaşım

6.1.2. Etik iletiler

B1-B5.	Yalan
B6.	Hırsızlık
B7-B9 .	Dürüstlük
B10.	Yolda bulunan herhangi bir maddenin kullanılmaması
B11.	Büyük konuşmamak
B12-13.	Öğüt

6.1.3. Psikolojik iletiler

C1-C2.	Kişilerin kendini olduğundan büyük göstermesi
C3-C4.	Son pişmanlık fayda vermez.
C5-C8.	Sevgi-Saygı
C9.	Sabır
C10-C12.	Kibir
C13.	Hayâller
C14-C16.	Cesaret-Korku
C17-C18.	Ukalâlık-Dalkavukluk
C19-C20.	Hükmetme ve beğenilme isteği

C21.	Bencillik
C22.	Açgözlülük
C23-C25.	Cömertlik ve cimrilik
C26.	Merhamet
C27.	Bakış açısı
C28.	Beceri
C29.	Yumuşaklık
C30.	Acelecilik
C31.	Sinsilik
C32.C433	Ümit

6.1.4. Ekonomik iletiler

D1.	Kanaat
D2-D3.	Geçim ve geçim yolları
D4.	Mülkiyeti koruma
D5-D6.	Ekonomik farklılık
D7.	Borç
D8.	Alın teri ile kazanma
D9.	Maddî imkanları zamanında kullanma
D10.	Yatırım araçları
D11.	Yatırım yapmak
D2.	Bir anda zengin olmak.

6.1.5. Diğer iletiler

E1-E2	Aklını kullanma

6.2. İleti Dizininde Yer Alan Ana Ve Ara Başlıklar

A. Sosyolojik İletiler

A1-A4. Arkadaşlık - Dostluk

- A1. İnsanlar iyi dostluklar kurabilmelidir.
- A2. Gerçek arkadaşlıklarda mutluluklar paylaşılır.
- A3. Arkadaşlık, sosyal bir ihtiyaçtır.
- A4. Zor durumda kalan kişiler arkadaşlarından yardım isteyebilir.

A5. İletişim

A5. Kişiler olay ve durumları birbirine iyice açıklamalıdır. Yoksa, eksik iletişimden kaynaklanan bazı problemler yaşanabilir.

A6-A21. Aile

- A6. Anne-babalara göre en şirin çocuklar kendilerininidir. Başka bir ifadeyle; “kargaya yavrusu şahin görünür.”
- A7. Bütün ebeveynler çocuklarının başına gelen mûsibetler karşısında üzülür.
- A8. Aile anne-baba ve çocuklardan oluşur.
- A9. Aile bireyleri çekilen sıkıntıları paylaşmalıdır.
- A10. Karı-kocadan herhangi birisi ölünce diğeri evlenebilmektedir.
- A11. Anneler üvey çocuklara zulmedebilmektedir.
- A12. Kardeşler birbirini çok sevmelidir.
- A13. Her ailenin kendisine ait sırları vardır.
- A14. Anne-babalar çocukları için her fedakârlığı yaparlar.
- A15. Güler yüz ve tatlı dil ailedeki mutluluğun anahtarıdır.
- A16. Ev temiz olursa evin beyi mutlu olur.
- A17. Çocuklar nazlı büyütülürse beceriksiz olabilir.
- A18. İnsanlar yuva kurmak için evlenirler.
- A19. Anneler hayatta sevilebilecek en üstün varlıklardan biridir.
- A20. Anne- babalar Allah’tan hayırlı evlat istemelidir.
- A21. Çocuklarını doyurmak anne-babaların görevidir

A22-25. Yönetim

A22. Birçok kişi yönetici olmak ister.

A23. Yönetim şekli zamanlara ve ülkelere göre değişebilir.

A24. Yöneticilik yapan kişi isâbetli kararlar vermelidir.

A25. Liderler önlemlerini, gerekli görürlerse, halkla paylaşırlar.

A26-A27. Ölüm

A26. Kimse ölmek istemez.

A27. Dostların ölmesi derin üzüntülere sebep olur.

A28-A32. İnanç-Din

A28. Büyücülük kötülöklere neden olan bir yoldur.

A29. Allah inancı olayların kolayca açıklanmasını sağlar.

A30. İnsanlar iyilikler karşısında dua eder ve isterler.

A31. Bazı toplumlarda nazar ve kısmet başta olmak üzere çeşitli batıl inançlar vardır.

A32. Allah her şeye kadirdir.

A33-A35. Adalet Anlayışı

A33. Her kötülüğün bir cezası vardır.

A34. Bazı toplum ve zamanlarda ölüm cezası uygulanmıştır.

A35. Toplumsal hayatta huzursuzluk çıkaranlar yargılanır.

A36-37. Düğün

A36. Düğün adetleri her toplumda farklıdır.

A37. Her anne-baba çocuklarına ihtişamlı bir düğün yapılmasını ister.

A38-39. Misafirlik ve Yemek

A38. Yemekler ne kadar güzel olursa olsun yemenin ölçüsü kaçırılmamalıdır.

A39. İnsanların birbirini yemeğe davet etmesi bireylerin sosyalleşmesine katkıda bulunan güzel bir gelenektir.

A40-A42. Çalışma

A40. Başarılı olmak için çok çalışılmalıdır.

A41. İşbirliği yapma başarı ihtimâlini artırır.

A42. Ne kadar zengin olunursa olunsun yine de çok çalışılmalıdır. Çünkü; hazıra dağ bile dayanmaz.

A43. Meziyet

A43. İnsanların eksik yönleri değil becerileri görülmelidir.

A44. Teşekkür – Tebrik

A45. Doğru davranışlar teşekkürle takdir dilmelidir.

A46. Birlik Olmak

A45. Birlikten kuvvet doğar, ortak hedefler için güç birliği yapılmalıdır.

A46-A47. Vatan Sevgisi – Özgürlük

A46. Özgürlük, canlılar tarafından istenen büyük bir nimettir.

A47. Gurbette yaşamak zorunda kalanlar, yurtlarına kavuştuklarında çok sevinir.

A48-A49. Toplumsal Kurallar

A48. Bazı yarışmalarda anlaşmazlıkları önlemek ve düzeni sağlamak amacıyla hakem tayin edilir.Bu, zamanla toplumsal bir kural haline gelmiştir.

A49. İnsanlar beraber yaşadıkları ve hayatı paylaştıkları için zaman zaman problemler yaşarlar. Buna bağlı olarak da başka bireylerle ilgili şikâyetler gerçekleşir. Bu, toplumsal hayatta olması beklenen tabîî bir durumdur.

A50. Oyun

A50. Oyun çocuklar için sosyal bir ihtiyaçtır.

A51-54. Tehlikeler – Düşmanlık

A51. Düşmanlarla, mazeret ne olursa, olsun işbirliği yapılmamalıdır.

A52. İnsanlar tehlikeli durumlardan zekasını kullanarak kurtulabilir.

A53. Bazıları araştırıp soruşturmadan, başkalarının yalan-yanlış sözlerine inanarak, insanlara düşmanca davranabilmektedir. Hiç kimse arabozucular yüzünden düşmanlık etmemelidir.

A54. Bazen düşmanlıklar o kadar ilerler ki taraflardan biri diğerini öldürmek ister. Düşmanlıklar bu seviyelere tırmanmadan önlenmelidir.

A55-A60. Fedakarlık-İyiler ve İyilik

A55. İnsanlar birbirine her konuda yardım etmelidir.

A56. Fakir ve güçsüz insanların kimseye yardım edemeyeceği düşüncesi insanların bilinçaltında yer etmiştir. Halbuki; her insan umulmadık bir zamanda birilerine yardımcı olabilir. Dolayısıyla kimse küçümsenmemelidir.

A57. İyilikler karşılıksız kalmaz.

A58. İyiler hangi zorluklarla mücadele ederse etsin mutlu sona ulaşacaktır.

A59. İyilikler karşılığında hep beklenen teşekkür ve güzel muamele görülmeyebilir. Hatta, yardım edilen kişi ukalâ ve iyilik bilmez bir kişi ise, kötü muamelelerle de karşılaşılabilir. İyilik yapılırken bu ihtimâl düşünülmemeli, bütün yardımlar karşılıksız yapılmalıdır.

A60. Gerçek arkadaşlar birbirleri için her fedakârlığı yapabilmelidir.

A61. Devlet Geleneği

A61. Demirbaş listesi tutma devlet geleneğinde vardır.

A62-A63. Paylaşım

A62. İnsanlar bilgilerini ve hayat tecrübelerini birbiri ile paylaşmalıdır.

A63. İnsanlar paylaşarak yaşarsa hayat kolaylaşır ve daha güzel olur.

B. Etik İletiler

B1-B5. Yalan

B1. Yalanın getireceği mutluluk kısa sürer.

B2. Yalan söyleyen cezasını çeker.

B3. Kimileri yalanlarını tatlı dille inandırıcı kılarlar.

B4. Her doğruyu her zaman söylemek doğru olmayabilir. Bazı doğrular zamanı gelince söylenmelidir.

B5. Hiçbir zaman yalana aldanmamalı, yalanlara karşı her zaman dikkatli olunmalıdır.

B6. Hırsızlık

B6. Hırsızlığın sonu mutlaka felâkettir.

B7-B9. Dürüstlük

B7. Yerine getirilemeyecek söz verilmemelidir.

B8. Bazen kötülükler hile ile kapatılmak istenebilir. Bu durumlarda, açık göz olunmalıdır.

B9. Aldatan kişiler bir gün aldatılabileceğini bilmelidir.

B10. Yolda Bulunan Herhangi Bir Maddenin Kullanılmaması

B10. Yolda bulunan herhangi bir madde veya para kullanılmamalı veya harcanmamalı, bulunan eşyanın sahibi bulunarak teslim edilmeye çalışılmalıdır.

B11. Hiçbir Zaman Büyük Konuşmamak

B11. Boyundan büyük konuşanlar zamanla pişman olabilirler.

B12-B13. Öğüt Vermek ve Dinlemek

B12. Büyüklerin öğütleri dinlenmelidir.

B13. Kendi nefsinin ıslâh edemeyen başkasını ıslâh edemez.

C. Psikolojik İletiler

C1-C2. Kişilerin Kendini Olduğundan Büyük Göstermesi

- C1. Kişiler kendini olduğundan büyük göstermemelidir.
- C2. Kişiler kendini olduğu gibi kabul etmelidir.

C3-C4. Son Pişmanlığın Fayda Vermediği

- C3. Son pişmanlık fayda vermez.
- C4. Küçük ihmaller büyük sıkıntılar doğurur.

C5-C8. Sevgi-Saygı

- C5. Sevgi ve saygı yaşanması gereken en güzel duygulardan biridir.
- C6. Fitne çıkararak insanları birbirine düşüren arabozucular sevilmez.
- C7. Bitkiler sevilmelidir.
- C8. Hayvanlar sevilmeli, onlara kötülük yapılmamalıdır.

C9. Sabır

- C9. Her sıkıntı sabredilerek atlatılabilir.

C10-C12. Kibir

- C10. Hiç kimse kendisini büyük görüp güçsüzleri küçümsememelidir.
- C11. Kibirli, ellerindeki imkânları zamanla yitirirler.
- C12. Küçümsemek insanı inciten bir davranıştır.

C13. Boş Hayâllere Kapılmamak

- C13. Olmayacak hayâllere kapılmamak gerekir.

C14-C16. Cesâret - Korku

- C14. Cesâret insana kazandırır.
- C15. Yersiz korku insanı gülünç duruma düşürür.
- C16. Sadece insanları değil hayvanları da korkutan durumlar mevcuttur.

C17-C18. Ukalâlık-Dalkavukluk

C17. Dalkavukluk yaparak bir şeyler elde etmek isteyenler vardır.

C18. Dalkavukluk, zayıf karakterli bazı insanları etkiler.

C19-C20. Hükmetme ve Beğenilme İsteği

C19. İnsanlarda hükmetme isteği vardır.

C20. Beğenilme hissi insanı hataya düşürebilir.

C21. Bencillik

C21. Bencillik insana kaybettiren kötü bir durumdur.

C22. Açgözlülük

C29. İnsanın emelleri nihayetsiz olduğu için gözünü ancak kara toprak doyurur.

C23-C25. Cömertlik - Cimrilik

C23. Bazı insanlar çok cömerttir.

C24. Az tamah çok ziyan verir.

C25. Cimri insanlar başkasından çok kendine zarar verir.

C26. Merhamet

C26. Merhamet iyiliklerin yapılmasını sağlayan fitrî bir duygudur.

C27. Bakış Açısı

C27. Kör ölür, badem gözlü olur; kel ölür, sırma saçlı olur. Yâni; bakış açısı yer ve zamana göre değişebilmektedir.

C28. Beceri

C28. Beceriksizlik insanı üzer ve psikolojik olarak yıpratır.

C29. Yumuşak Huyluluk

C29. Yumuşak huylu kişiler genelde kimseyi kırmadıkları için çok sevilir.

C30. Acelecilik

C30. Aceleci olunsa da tedbir elden bırakılmamalıdır.

C31. Sinsilik

C31. Kötülüklerini fark ettirmeden yapan sinsi insanlara dikkat edilmelidir.

C32-C33. Ümit

C32. Hayatta ümit edilen her şey gerçekleşmeyebilir.

C33. İnsan hiçbir zaman ümidini yitirmemeli, her türlü felâketin yaşanabileceğini düşünmelidir.

D. Ekonomik İletiler**D1. Kanaat**

D1. İnsanlar ellerindekiyle yetinmelidir.

D2-D3. Geçim Ve Geçim Yolları

D2. Geçim yollarından bazıları şunlardır:

- 1.Ormancılık
- 2.Balıkçılık
- 3.Hayvancılık
- 4.Ticaret
- 5.Ziraat

D3. Her insan geçimini rahatlıkla sağlayamaz. Hayatın zorluklarından biri, geçim sıkıntısı çekmektir.

D4. Mülkiyeti Koruma

D4. Mülkiyet korunmalı ve çaldırılan mallar, hırsız biliniyorsa, tekrar elde edilmeye çalışılmalıdır.

D5-D6. Ekonomik Farklılıklar

D5. İnsanlar toplumsal hayatta zengin-orta gelirli-fakir olmak üzere çeşitli sosyo - ekonomik gruplara ayrılır.

D6. Ekonomik farklılık ve sıkıntılar çocukları da etkiler.

D7. Borç

D7. Kişiler maddî sıkıntı çektiklerinde, birbirinden borç isteyebilir.

D8. Alın Teri İle Kazanma

D8. Alın teri ile elde edilen kazançlar her zaman daha hayırlı ve tatlıdır.

D9. Maddî İmkânları Zamanında Kullanma

D9. Bazı maddî sıkıntıların temel sebebi imkânların zamanında kullanılmamasıdır. Su akarken testi doldurmak gerekir.

D10.Yatırım Araçları

D10. Altın ve gümüş birer yatırım aracı olarak görülür.

D11. Yatırım Yapma

D11. Para, altın gibi kıymetli eşyalar yastık altında saklanmamalı, ekonomiye katkı amacıyla iş imkânları oluşturan yatırımlara dönüştürülmelidir.

D12. Bir Anda Zengin Olma

D12. Hiç kimse bir anda zengin olamaz. Bu isteğe kapılmak, insanı hırslandırabilir. Bu ise hataların yapılmasına sebep olur.

E. Diğer İletiler**E1-E2. Aklını Kullanma**

E1. Kimi insanlar başlarına bir musibet geldiğinde oturup dövünürler. Halbuki; bu bir çözüm yolu değildir. Bu tür durumlarda yaşanan sıkıntının nasıl atlatılabileceğini düşünmek, daha doğru ve yerinde bir davranış olacaktır.

E2. Korku ve heyecan yaratan olaylar sırasında bile akıl elden bırakılmamalı, bu anlardaki sorular düşünülerek cevaplandırılmalıdır.

YEDİNCİ BÖLÜM

7.MASAL UNSÜRLARI

7.1. Türkçe Ders Kitaplarındaki Masal Kahramanları

Bu bölümde; masal kahramanları, işlevsel özellikleri ve mesajları iletmedeki görevleri bakımından 4 grupta (kadın kahramanlar, erkek kahramanlar, çocuk kahramanlar ve cinsiyeti belli olmayan kahramanlar olmak üzere) incelenmiştir. Bu gruplandırma yapılırken sadece insan kahramanlar incelenmemiş, insan olan kahramanların görevlerini üstlendikleri için insan dışındaki diğer kahramanlar da ele alınmıştır.

7.1.1. Kadın kahramanlar

İncelenen 35 masaldan ikisinin ana kahramanı kadınlardan oluşmaktadır. (Bu masallar 5.1.13 ve 5.5.5 numaralı masallardır.)

Bu 35 masalın 5'inde ise yardımcı kadın kahramanlar vardır. (Bu masallar 5.3.1, 5.4.1, 5.5.1, 5.5.2, 5.6.1 numaralı masallardır.)

Bu masallara göz atıldığında; kadınlar, gerek ana kahraman gerekse yardımcı kahraman oldukları masallarda önemli görevler üstlenmektedir.

5.1.13 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 39), annesinin evinde el bebek gül bebek büyütülen ve ev işleri konusunda yetiştirilmemiş bir genç kadın vardır. Bu kahraman, evlendikten sonra bu eksik yönünün farkına varmış; kocasını mutlu etmek ve huzursuzluk çıkarmamak için ev temizliği, yemek gibi becerileri öğrenmeye başlamıştır.

5.3.1 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 53) Parmak Çocuğun annesi geçim sıkıntısı çeken ailesine katkıda bulunmak için kocasıyla birlikte odun toplar. Kadının aile bütçesine katkı sağlamak için çalışabileceği iletisini veren bu kahraman, kız öğrencileri “modern kadın” olmaya teşvik eder.

5.4.1 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 60) Sedef Kıza ve şehzadelere her türlü kötülüğü yapmaya çalışan, onlara iftira atan, hatta onlara büyü yapan bir üvey anne vardır. Bu üvey anne; gerçek hayattaki bazı üvey annelerin yapabilecekleri kötülüklere dikkat çekmesi açısından önemlidir. Ayrıca; bu kahraman, kötülerin bir gün mutlaka cezalarını çekeceklerinin de bir örneğidir.

5.5.1 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 66) yer alan kadın kahraman; kocasına her dediğini yaptıran, ev ekonomisine katkıda bulunan zeki, açık göz biridir. Bu kadının kocası denizde gördüğü Peri Kızı'ndan korkar ve kaçır. Eve geldiğinde hanımı ellerine geçen fırsatı hemen anlar ve kocasını dileklerde bulunmak üzere tekrar denize gönderir.

5.5.2 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 68) tecrübeli, akıllı ve kanaatkâr bir anne vardır. Bu anne Keloğlan'ı sürekli uyarır. Annesini dinlemeyen Keloğlan ise bunun cezasını çeker; Keloğlan'ın önce sofrası, sonra değirmeni kaybolur. Bu masaldaki anne, oğlunu kötülüklerden korumaya çalışır ve mantıklı davranışlara yönlendirir.

5.5.5 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 74) “çocuk sahibi olma” özlemini kocasıyla rahatlıkla paylaşabilen bir kadın kahraman vardır. Bu şahıs aile içi iletişimde bireyler arasında hiçbir konuda kopukluk olmaması gerektiğini öğrencilere hatırlatır.

5.6.1 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 80) kız kahraman, sıkıntılarını annesiyle rahatlıkla paylaşabilmektedir. Bu kız ile annenin dertlerini paylaşabilmeleri, anne ile çocuklar arasında ideal iletişimi gösteren güzel bir örnektir.

7.1.2. Erkek kahramanlar

İncelenen 35 masaldan 9'unun ana kahramanı erkeklerden oluşmaktadır. (Bu masallar; 5.1.4, 5.1.7, 5.5.1, 5.5.2, 5.5.3, 5.5.4, 5.5.5, 5.3.3 numaralı masallardır.)

İncelenen 35 masalın 3'ünde de yardımcı kahramanlar erkeklerden oluşmuştur. (Bu masallar 5.3.3, 5, 3.1, 5.1.17 numaralı masallardır).

5.1.4 numaralı masalın (Bkz.Syf.: 25) kahramanı olan avcı, evinin geçimini sağlamak zorundadır. Bu kişinin kümesine tilkiler zarar vermekte, avcı da tilkilerden kurtulmaya çalışmaktadır. Bu şahıs kümesteki tavuklarını korumak için çeşitli tedbirler alır; fakat ihmalciliği bunu tam olarak yapmasını engeller. Bu tip; öğrencileri mallarını koruma ve ihmalcilik olmama konusunda güdülemektedir.

5.1.7 numaralı masalın (Bkz.Syf.: 31) kahramanı olan horoz yalancılığa ve dalkavukluğa aldanmayan zeki ve açık göz bir kişiliği yansıtır. Tilki onu öldürmek için çeşitli yalanlar söylediği halde, horoz çok zekice davranmış ve tilkiyi başından savmıştır.

5.1.17 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 46) hayvanları birbirine düşüren, hayvanlara taktığı isimlerle onları kızdıran masal yazarı La Fontaine yargılanmaktadır. Bu karakter, toplum hayatında insanları birbirine düşüren ve insanlara çeşitli lakaplar takan tipleri yansıtır. Nasıl ki La Fontaine hayvanlar tarafından sevilmezse, bu tipler de toplum tarafından sevilmez.

5.3.1 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 53) devin zulmünü çeken bir baba vardır. Biz bu babayı toplumsal hayatta çeşitli sıkıntılarla boğuşan bir birey olarak düşünebiliriz. Bu baba, geçim sıkıntısı çektiklerini hanımı ile paylaşarak aile içi iletişimde örnek bir davranış göstermiştir.

5.3.3 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 59) Büyük Dağ Adam masalın kahramanı olduğu halde masal, bu kişinin özelliklerini verecek şekilde değil; cebinden çıkan nesneler üzerinde yoğunlaşarak anlatılmıştır. Büyük Dağ Adamın yumuşak yüzlülüğü toplum tarafından istismar edilmiş ve Büyük Dağ Adam aranarak incitilmiştir. Bu masaldan hareketle insanların hiçbir hareketinin istismar edilmemesi ereği dikkate sunulmuştur.

5.5.1 numaralı masalın (Bkz.Syf.: 66) kahramanı İhtiyar Balıkçı, klasik aile yapısına uygun olarak, ailenin geçimini temin etmektedir. Bu kahramanımız aile içinde hanımına göre daha silik olan koca tipini yansıtır. Hanımı kocasından Perili Kız'ın yanına gitmesini istemiş; kocası da bunu, itiraz etmeksizin, yerine getirmiştir. Bu fakir ve ihtiyar balıkçı bencilliği ve aç gözlülüğü de temsil eder. Bu kişi, Peri Kızı ona çeşitli imkânlar verdikçe bir yenisini ister. Fakat adamın açgözlülüğünü anlayan Peri Kızı verdiği imkânları geri alarak ona gereken dersi verir.

5.5.2 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 68) Keloğlan küçük bir leblebiye karşılık sihirli bir sofraya ile altın ve gümüş akıtan bir değirmen sahibi olmuştur. Fakat o, bunları muhafaza edemeyecektir. Sihirli sofrasından bir çok kişiyi doyurarak beğenilmek isteyen Keloğlan sofrasını düşüncesizlik yaparak çaldırır.

Dolayısıyla Keloğlan şanslı fakat saf insan tipini yansıtır. Masal, aynı zamanda şans ve tembellikle hayat geçirilemeyeceği mesajını verir. Keloğlan Perili kızdan aldığı değirmeni tembellikten çalıştırmadığı için değirmen paslanır. Böylece, tembelliğinin cezasını çeker. Fakat Keloğlan, hayattaki sıkıntılarla mücadele etmeyi bilir. Sofrası ve değirmeni çalındıktan sonra çalışarak güzel bir hayata kavuşur. Bu bakımdan masal; şansla değil çalışarak bir yerlere varılması konusunda öğrencileri motive eder.

5.5.3 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 73) toplum hayatında da gördüğümüz, bir anda zengin olmayı düşünen, açgözlü bir tip vardır. Bu şahıs her gün düzenli olarak altın yumurtlayan tavuğunu daha çok altın bulmak için kesmiş, fakat bir şey bulamayarak açgözlülüğünün cezasını çekmiştir.

5.5.4 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 73) günlük hayatta insanlara doğrudan öğüt vermeme ile ilgili iyi bir model çizilmiştir. Bu tip, tatlı ve acı dilin önemini “nasihat” vererek ifade etmemiş, bunu çeşitli “dil” yemekleri ile yaşayarak göstermiştir.

5.5.6 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 77) günümüze ait önemli bir ekonomik problem cimri adam vasıtası ile yansıtılmıştır. Parayı seven bu adam, parasını yatırım yapıp iş imkânları oluşturacağı yerde altına yatırmıştır. Bu masalda maddî birikimlerin yatırım yolu ile değerlendirilmesi gerektiğine işâret edilmiştir.

7.1.3. Çocuk kahraman

İncelenen Türkçe ders kitaplarındaki 34 masalın 3’ünde ana kahramanlar çocuklardan oluşmuştur. (Bu masallar 5.3.1, 5.4.1, 5.6.1 numaralı masallardır.)

İncelenen masallardan sadece 1’inde çocuk, yardımcı kahramandır. (Bu masal 5.3.2 numaralı masaldır.)

Geleneksel yapı içerisinde önem verilmeyen, hatta bir birey olarak görülmeyen çocukların incelenen bazı masalarda olağanüstü durumlarla mücadele etmesi düşündürücüdür.

5.3.1 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 53) Parmak Çocuk ailesinin mal varlığına el koyarak onları fakirleştiren dev ile korkmadan ve akıllıca mücadele etmiş ve devî yenerek devin altınlarını ailesine vermiştir. Bu mücadelecî çocuk

bize, ailesi ve kendisi fakirlik vb. sıkıntılarla boğuştuğu halde çalışıp ailesini ve kendini rahat bir hayata kavuşturan çocukları hatırlatır. Bu masalda Parmak Çocuk anne-babasının ve büyük kardeşlerinin düşünemediği bir durumu plânlamıştır. Bu çocuk ailesi ile ormana çalışmaya gittiklerinde kaybolabilecekleri ihtimalini düşünmüş ve yürüdükleri istikamete ekmek kırıntıları dökmüştür. Bu masalda Parmak Çocuk akıl ile yaşın orantılı olmadığı gerçeğini bizlere gösterir.

5.3.2 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 56) oynamak için yer bulmakta zorlanan çocuklar karşımıza çıkar. Bu çocukların oynayabileceği en güzel bahçe dev'e aittir. Dev ise çocukların burada oynamalarına izin vermemektedir. Dev'in bilerek oluşturduğu bu sıkıntıyı; günümüz yöneticileri, bilinçsiz şehirleşmeyi önlemeyerek farkında olmadan yapmaktadır.

5.4.1 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 60) üç kardeşi üvey anneleri tarafından büyüyle kuşa çevrilen genç kızın erkek kardeşlerini kurtarmak için giriştiği mücadele okunmaktadır. Bu şahıs, yapılan sihrin etkisini bozarak kardeşlerini sihrin etkisinden kurtarmış ve mutlu sona ulaşmıştır. Bu kız çocuğu; bizi, öz anneleri öldükten sonra kardeşlerine âdeta ikinci annelik yapan fedakâr ablalara götürür.

Bu masalda Sedef Kız, üvey anne zulmü çeken çocukların masal âlemindeki temsilcisi olmuştur. Yine Sedef Kız büyüün kötülüğünü gören birisi olarak büyü peşinde koşturan insanlara mesaj vermektedir.

Yine aynı masaldaki dört kardeşin birbirlerini sıkıntılı durumlardan kurtarmak için yaptıkları fedakârlıklar; günümüzde birbiriyle geçinemeyen, uyumsuz kardeşlere, kardeşliğin nasıl olması gerektiği konusunda, mesaj göndermektedir.

5.6.1 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 80) bilmediği tehlikeye atılan bir sarı kız vardır. Bu çocuk, sonucunu kestiremediği ve sahibi belirsiz olan seslere cevap vererek ölümünü hazırlamıştır. Çocuklar için bir çok tehlikenin olduğu günümüzde okunan bu örnek, öğrencileri bilinmeyen durumlardan uzak tutacaktır.

7.1.4. Cinsiyeti belli olmayan kahramanlar

Bu gruptaki masal kahramanları hayvan, bitki ve insanlardan oluşmaktadır. Bitki ve hayvan kahramanların -cinsiyeti belli olmayan kahramanlar- grubunda incelenmesinin sebebi bu varlıkların tıpkı insanlar gibi çeşitli işlevler yüklenmiş olmasıdır.

İncelenen 35 masalın 20'sinin kahramanı belli değildir. (Bu masallar; 5.11, 5.1.2, 5.1.3, 5.1.4, 5.1.5, 5.1.6, 5.1.7, 5.1.8, 5.1.9, 5.1.10, 5.7.1, 5.1.11, 5.1.13, 5.4.2, 5.1.14, 5.1.16, 5.3.2, 5.1.18, 5.2.1, 5.1.19, no'lu masallardır.) Bu masallardan 5.3.2 numaralı masalın kahramanı dev, 5.5.6 numaralı masalın kahramanı cimri bir insan, 5.2.1 numaralı masalın meşe ile kamyş, diğerlerinin ise çeşitli hayvanlardır.

5.1.1 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 21) halinden memnun olmayıp aslana benzemeye çalışan bir eşek vardır. Günlük hayatta kendi halinden memnun olmayıp başkalarına özenen insanlar düşünüldüğünde verilen mesajın önemi ortaya çıkmaktadır. Bu tür insanlar hallerini kabullenmemenin cezasını mutlaka çekmektedir. Eşek de üzerindeki aslan postu uçtuğunda dövülmek sureti ile cezasını görmüştür.

5.1.2 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 22) ana kahraman baykuşa göre kendi yavruları hayvanlar âlemindeki en güzel kuşlardır. Bu durum bütün anne-babalar için geçerlidir. Ebeveynlere göre en tatlı çocuklar kendilerindir. Yine bu masalda bir iletişim kopukluğu görüyoruz. Baykuş yavrularını tam ve ayırt edici özelliklerle anlatmamış; bunu yapamadığı için de kartal, baykuşun yavrularını yanlışlıkla yemiştir. Günümüzde de insanlar arasında iletişim kopukluğunun olduğu bir hakikattir.

5.1.3 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 22) balıkları ve yengeci kandırarak onları afiyetle yiyen bir balıkçıl kuşu vardır. Başkalarına zarar vererek makam-mevki, mal-mülk sahibi olmaya çalışan menfaatçi bireyler balıkçıl kuşuna benzemektedir. Masalda balıkçıl kuşu cezasını görmüştür. Yine bu masalda balıklar araştırma ve soruşturma yapmadan balıkçıl kuşuna inanmışlardır. Halbuki söylenen her söze inanmamak gerekmektedir. Bu masalda yengeç balıkçıl kuşa inandığı halde son anda balıkçıl kuşunun kötülüğünü fark edip kurtulmuştur.

Demek ki her zaman herkese inanmamalı ve kötülükler karşısında dikkatli ve göz açık olunmalıdır.

5.1.4 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 25) bir avcının kümesine giren ve yakalandıktan sonra hilelerle kurtulmaya çalışan hilekâr bir tilki görülmektedir. Bu tilki bütün hilelerine rağmen kurtulamamış, öldürülerek cezasını çekmiştir. Bu tip; bize, başkalarına zarar vermeye çalışan ve hileyle hareket edenlerin eninde sonunda cezalandırılacağını anlatır.

5.1.5 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 27) yaptığı iyiliğin karşılığını alan bir aslan vardır. Bu aslan, pençelerine düşen fareyi yememiş fare de aslan tuzağa düştüğü zaman çok küçük olduğu halde, onu kurtarmıştır. Bu, bize kimsenin güç ve mevkisine bakmadan yardım etmemiz ve yapılan iyiliği unutmamamız gerektiğini hatırlatır.

5.1.6 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 29) dalkavukluk ve yalancılıkla geçinen bir tilki ile övülmekten hoşlanan bir karga görülmektedir. Sosyal hayatta dalkavuk ve yalancı kişilerle, bunların tuzağına düşen insanlar düşünülünce bu masalın önemi anlaşılır.

5.1.7 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 31) horozla tilki ayrı ayrı mesajlar veren tiplerdir. Tilki yalan söyleyerek ve dalkavuklukla horozu kandırıp yemeği düşünmekte, horoz ise yalanlara ve dalkavukça sarf edilen sözlere aldanmamaktadır. Tilki yalancı, horoz ise açığöz bir tipi okuyuculara gösterir. Bu durumların günlük hayatta da var olduğunu düşünürsek, yalancılık ve dalkavukluğun kötülüğü ile bunlara aldanılmaması gerektiği ortaya çıkar

5.1.8 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 32) iki ana kahraman vardır. Leylek karşılık almadan kimseye yardım etmeyen; kurt da yapılan iyiliklerin kıymetini bilmeyen ukalâ bir tiptir. Leylek menfaatine düşkün insan tipini, kurt da vefasız insan tipini okuyuculara hissettirir. Bu masal okunduğunda -menfaatperest olmama ve vefalı olma- hususlarında öğrenciler motive edilmelidir.

5.1.9 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 34) da iki ana kahraman vardır. Eşek günlük hayatımızda çok ezilen ve kimseden herhangi bir yardım göremeyen, at ise etrafında ezilen insanları gördüğü halde kılını kıpırdatmayan tipleri canlandırır.

5.1.10 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 35) ana kahramanlar iyi birer arkadaş olan iki faredir. Bu farelerden kent faresi kır faresini evine davet eder. Çeşit çeşit yiyecekleri arkadaşı için hazırlar. Fakat ortak düşmanları olan kedi onları rahat bırakmaz. Kır faresi bu durumda, kent faresine güzel yiyecekler yiyeceğine kendi evinde sade yiyecekler yiyerek daha çok rahat edeceğini söyler. Günümüz dünyasında ise insanları rahatsız eden bir çok maddî ve manevî musibet vardır. İnsanlar fakir bir hayat yaşamayı bile göze almakta, musibetlerin kendilerinden uzak durmasını arzulamaktadır. Ayrıca insan, kır faresinin de hissettiği gibi, başkasının evinde değil kendi evinde rahat edebilmektedir.

5.1.11 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 37) Güvercinle Karınca iki ayrı ana kahramandır. Güvercin, boğulmak üzere olan bir karıncaya yardım ederek merhametini göstermiştir. Karınca da bu iyiliğin karşılığını, güvercini öldürmek isteyen çocuğu ısırp engelleyerek ödemiştir. Böylece; karınca, vefa duygusunu göstermiştir. Bu yardımlaşma, günümüz insanlarına vefa gibi unutulmuş bazı değerleri hatırlatmaktadır.

5.1.13 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 39) ideal bir lider tipi vardır. Bu lider, emrindekilerin özelliklerine göre iş bölümü yapmakta, onların eksik ve kusurlu yönlerini görmemektedir. Bu husus, başarılı liderlik ve yöneticilik konusunda öğrencileri güdüleyecektir.

5.1.14 numaralı masalın (Bkz.Syf.: 40) kahramanı olan balıkçıl kuşu kibirli, kararsız, imkânları zamanında kullanmayan, yapacağı işin zamanını tam olarak kestiremeyen bir tiptir. Masalın kahramanı olan balıkçıl kuşu acıktığı halde gururundan ve kararsızlığından elindeki balıkları kaçırmış, en son bir sümüklü böceği yemek zorunda kalmıştır. Bu tip, öğrencilere kararsız kalınmamasını, imkânların zamanında kullanılmasını ve kibirli olmamayı öğretir.

5.1.15 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 41) karşımıza bir lider çıkar. Bu tip masalda tasmalı güvercin ile temsil edilmiştir. Bu güvercin arkadaşları ile birlikte tuzığa düşmüştür. Fakat arkadaşlarını yönlendirerek dostu olan farenin ülkesine götürmüştür. Fare önce yakın arkadaşı olan güvercini kurtarmayı düşünürken güvercin bunu engelleyerek önce diğer kuşların kurtarılmasını istemiştir. Bu

tavırla gerçek bir dostun, arkadaşları için fedakârlık yapması gerektiğine işaret edilir.

5.1.16 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 45) kibirli bir kişiyi temsil eden tavşan ile başkalarının küçümsemesini kendine yediremeyen, bundan dolayı da kendisinden kat kat hızlı olan tavşanla yarışmayı göze alan kaplumbağa mevcuttur. Tavşan kibirli olunmaması gerektiğini, kaplumbağa da kibirlilere verilen dersleri sembolize eder.

5.1.18 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 48) değişik mesajlar üç ayrı kahraman ile yansıtılmıştır. Güvercin, yavrularının zarar görmemesi için leylek tarafından verilen öğütleri dinleyen, korkak bir karakterdir. Masaldaki bir başka kahraman tilkidir. Tilki kendi menfaati için başkalarının yuvasını yıkabilecek, şantajcı bir tiptir. Yine bu masaldaki bir diğer kahraman leylek, güvercine akıl vermekte; ancak kendisiyle ilgili durumlarda düşünüp karar vermeyi aklına getirmemektedir. Başka bir ifadeyle leylek, kendi nefsinin ıslâh edemediği halde başkasını ıslâh etmeye çalışmaktadır. Leylek güvercinin yavrularının kurtulması için güvercine akıl vermiş fakat kendi başını tilkiye kaptırmıştır.

5.1.19 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 50) zamanını eğlenerek geçiren “yarını” düşünmeyen, sonra da yiyecek bir şey bulamayan cırcır böceği ile cırcır böceğinin borç istediği karınca; mesajları beraber yüklenen iki ayrı tiptir. Bu tiplerden karınca zamanında çalışarak kışa hazırlık yapmıştır. Bu kahraman, cırcır böceğinin hatasını yüzüne vurmuş ve yardım etmeyi kabul etmeyerek karıncaya unutamayacağı bir ders vermiştir.

5.2.1 numaralı masal (Bkz.Syf.: 51) meşe ile kamışın münazarasıyla oluşmuştur. Meşe, kendisini büyük gören, konuşmaları ile arkadaşlarını kırabilen “evvelin değil, âhirin önemli olduğunu” düşünemeyen şahıstır. Aynı masaldaki kamış ise; mantıklı, ‘ne oldum’u değil ‘ne olacağım’ı düşünen bir kahramandır.

5.3.2 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 56) sahip olduğu bahçeye çocukları yanaştırmayıp bahçeye baharın gelmesini engelleyen bir dev karşımıza çıkar. Bu dev, başta acımasız olduğu halde zamanla kendi hatasını anlamış, suçun kendinde olduğunu kabul ederek erdemli davranmıştır. İnsanların hatalarını fark etmeleri gerektiği bu olayla anlatılmıştır.

5.5.3 numaralı masalda (Bkz.Syf.: 73) zengin olma ümidiyle eldeki imkânların terk edilmesi, altın yumurtlayan tavuğun kesilmesiyle somutlaştırılmıştır. Masaldaki tavuk her gün bir altın yumurtladığı halde, karnından hazine çıkması ümidiyle, kesilmiş ama tavuğun karnından hiçbir şey çıkmamıştır. İnsanların önce ellerindeki imkânları kullanmaları gerektiği gerçeği, bu olayla dile getirilmiştir.

5.7.1 numaralı masalın (Bkz.Syf.: 82) kahramanları olan Çayır kuşu ve Papatya küçük durumlardan zevk alabilen iki bireydir. Bu nokta, çocuklara her durumda mutlu olunabileceği gerçeğini gösterir.

7.2.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarda Mekân

Yapılan incelemeler sonucunda Türkçe ders kitaplarındaki masallarda; “masal kahramanlarının yaşadıkları veya bulundukları ülkeleri tâyin ve tespit etmenin mümkün olmadığı görülmüştür.”⁶⁴ Zaten masal araştırmacıları masalı; “bilinmeyen bir yerde bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait hadiselerin macerası, şeklinde tarif ederler.”⁶⁵ Bununla birlikte masalların gidişatından ve masallardaki ifadelerden yola çıkarak olayların yaşandığı ülkeler dışında; ev, orman gibi bazı dar mekanlar anlaşılabilmektedir. Bu mekânlar; 18 masalda orman, 4 masalda evdir. Bunlar dışındaki mekânlar; kümes, mağara, saray, deniz, göl, çiftlik, dere, çayır, kuyu gibi değişik yerlerdir.

7.3. Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarda Zaman

İncelenen Türkçe ders kitaplarındaki masallarda olayların geçtiği zamanlar belli değildir. Fakat; “Bir varmış, bir yokmuş, Allah’ın kulu çokmuş, zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde varlıklı bir ailesiz yakışıklı bir kız varmış, şeklindeki bazı tekerlemeler olayların geçtiği belirsiz bir zamanı göstermektedir.”⁶⁶

⁶⁴ Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş, Akçağ, Ankara, 1993, s. 369

⁶⁵ Şükrü Elçin, age., s. 368,369

⁶⁶ Şükrü Elçin, age, s.370

İncelenen masallardaki zaman kipleri ise genelde-miş’li geçmiş, -di’li geçmiş ve geniş zaman kipleridir. Fakat hangi zaman kullanılırsa kullanılsın kastedilen zaman, geçmiş zamandır.Başka bir ifadeyle:“Türk masalcısının gramer kategorilerinden miş’li geçmiş veya geniş zaman ile hikâye-roman üslûbu yarattığı zaman, varlığı ile yokluğu tereddüde düşüren ‘bir varmış, bir yokmuş’, ‘bir oduncu ile üç kızı var’ tekerlemelerinde kendini gösteren bir geçmiş zamandır.”⁶⁷

---

⁶⁷ Doğan Aksan, *Türkçe’nin Gücü*, 6. Basım, İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1999, s. 9

SEKİZİNCİ BÖLÜM

8. MASALLAR VE DİL ÖĞRETİMİNE KATKILARI

Masalların eğitim yönü, sadece eğitimsel mesajlarla sınırlı değildir. Masallar bir yandan okuyucularına eğitimsel mesajlar sunarken, bir yandan da okuyucuların dil, bilgi ve becerisini geliştirmektedir. Bu bölümde masalların dil öğretimine katkıda bulunan yönü üzerinde durulmuş, masallardan çeşitli dilsel tespitler yapılmıştır.

8.1. Deyimler

Düşüncelerin etkin bir şekilde ve özetle anlatılmasının en tesirli yollarından biri deyimleri kullanmaktır. İnsanlar tek bir deyim ile uzun uzadıya anlatamayacakları durum ve düşünceleri anlatabilirler. "Deyimlerimize eğiliniz; onları başka dillerin deyimleri ile karşılaştırınız: Bambaşka bir anlatımla taptaze, canlı benzetmelerle, değişik imgelerle karşılaşacak, anlatımı güç duyguların, belirtilmesi zor durumların bir çırpıda kuruluveren bir sahne üzerinde ortaya konduğunu göreceksiniz."⁶⁸

Deyimlerde yer alan sözcükler başka sözcükler ile birleşerek, kendi anlamından uzaklaşır ve diğer kelimelerle birlikte yeni anlamlar kazanır.

"Deyimler bir toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, çevre koşullarını, gelenek, görenek ve inançlarını, kısacası maddî ve manevî kültürünü yansıtan sözlerdir."⁶⁹ Bu kadar önemli olan deyimler ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin dil gelişimine katkıda bulunacak; gelenek, görenek ve inançlarını geliştirecektir. Kullanılış örnekleri:

5.1.1 (Bkz.Syf.: 21)

Bir deliğe saklanmak

Caka satmak

Cezasını vermek

⁶⁸ Doğan Aksan, *Türkçe'nin Gücü*, 6. Basım, İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1999, s. 9

⁶⁹ Muhsine Helimoğlu Yavuz, *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, Ankara, Kültür Bakanlığı, 2002, s.120

Gün gibi ortaya çıkmak

Ortaya çıkmak

Sırtına geçirmek

Zevkine varmak

5.1.2 (Bkz.Syf.: 22)

Aklından çıkarmak

Ava çıkmak

Ayrıcalık tanımak

Dost olmak

Dövünüp ağlamak

Gözden geçirmek

Söz vermek

Sözde durmak

Yanıp tutuşmak

5.1.3 (Bkz.Syf.: 23)

Aklı başından gitmek

Aklı yatmak

Çare aramak

Çare bulmak

Fikrini sormak

İşin iç yüzünü anlamak

Memnun olmak

Plân kurmak

Ricada bulunmak

Şaşırp kalmak

Yola çıkmak

Yüreği acımak

Zaman geçirmek

5.1.4 (Bkz.Syf.: 25)

Baş vurmak

Başını kurtarmak

Bir o yana bir bu yana bakmak

Can havli ile acı acı bağırmak

Didik didik etmek

Dizlerine vurmak

Elinden kurtulmak

Fırsat bulmak

Göz gezdirmek

Ne yapacağını şaşırarak

Nefesini tutmak

Pişman olmak

Sofranın başına oturmak

5.1.5 (Bkz.Syf.: 27)

Aklına gelmek

Boşa gitmek

Büyüklük göstermek

Fırsatı kullanmak

İşi düşmek

5.1.6 (Bkz.Syf.: 29)

Açlıktan ağzı kokmak

Can atmak

Sefalar getirmek

Sevinci tattırmak

5.1.7 (Bkz.Syf.: 31)

Haber vermek

Keyfine bakmak

Sevince sevinç katmak

5.1.8 (Bkz.Syf.: 32)

Hayat bağışlamak

Yardıma çağırarak

5.1.10 (Bkz.Syf.: 35)

Aralarından su sızmak

Boynu eğri kalmak

Kuş sütünü sofradan eksik etmemek

Midesi bayram etmek

Yemeğe girişmek

Yürekleri güm güm etmek

Ziyafet çekmek

5.1.11 (Bkz.Syf.: 37)

Hava almak

Merhamete gelmek

5.1.12 (Bkz.Syf.: 38)

Ah çekmek

5.1.13 (Bkz.Syf.: 39)

Haber götürmek

Sefere çıkmak

5.1.14 (Bkz.Syf.: 40)

Hoşuna gitmek

Küçük Görmek

5.1.15 (Bkz.Syf.: 41)

Boşa gitmek

El birliğini kaybetmek

Ele geçirmek

Gözden geçirmek

Nefsinin hakkını gözetmek

5.1.16 (Bkz.Syf.: 45)

Ders vermek

Huyu kurumak

Yanıt vermek

5.1.17 (Bkz.Syf.: 46)

Birbirine düşürmek

Düşman kesilmek

5.1.18 (Bkz.Syf.: 48)

Çare göstermek

Göze almak

5.1.19 (Bkz.Syf.: 50)

Ah çekmek

İnayet buyurmak

Ricada bulunmak

Şafak atmak

Yanıp yakılmak

5.2.1 (Bkz.Syf.: 51)

Başı göklerde komşu (ol)mak

5.3.1 (Bkz.Syf.: 53)

Başına iş gelmek

Büyük işler yapmak

Canını bağışlamak

Çözüm bulmak

Düşe kalka yürütmek

El ayak çekilmek

Geçim sıkıntısı çekmek

Göze almak

Karar vermek

Köşeyi bucağı aramak

Peşine düşmek

Sahip olmak

Tıpa tıp uymak

Tuzağa düşürmek

Yardım etmek

Yarı aç, yarı tok yaşamak

Yol almak

Yol bulmak

Yola koyulmak

Yorgun düşmek

Yoksulluktan kurtulmak

5.3.2 (Bkz.Syf.: 56)

Uykuya dalmak

Ziyarete gitmek

5.3.3 (Bkz.Syf.: 59)

Yumuşak başlı olmak

5.4.1 (Bkz.Syf.: 60)

Alın karası

Başını alıp yollara düşmek

Başlarından geçene sayıp dökmek

Ete kemiğe bürünmek

Göz yummak

Gözaltına almak

Gözlerine inanmamak

Karasını bulaştırmak

Kırk dereden su getirmek

On parmağında on kara

Sütten ak, sudan pek görünmek

Toz kondurmak

İki gözü iki pınar olmak

5.4.2 (Bkz.Syf.: 64)

Deli divane olmak

Diller destan olmak

El üstünde büyütülmek

Ele güne görünmek

Eli, kolu dert görmemek

Elleri işe yaramak

Gözü gönlü açılmak

Oyalanıp durmak

Yüzü ak olmak

5.5.1 (Bkz.Syf.: 66)

Aç gözlü olmak

Ders almak

Evinin geçimini sağlamak

Evinin yolunu tutmak

Farkına varmak

Gözü doymak.

Ne yapacağını şaşırarak

Ortadan kaybolmak

Söz dinlemek

5.5.2 (Bkz.Syf.: 68)

Ağzı kulağına varmak

Aklı başında gitmek

Başı darda kalmak

Başına gelmek

Başından geçmek

Devlet görmek

El alemleri başına toplamak

Eline, eteğine varmak

Göz değmek

Göz götürmek

Göz götürmek

Gözlerine inanmamak

Hanyayı konyayı anlamak

İş işten geçmek

Kadir kıymet bilmek

Karşısına dikilmek

Kavak yelleri esmek

Omuz silkmek

Parmağını ısırarak

Pişman olmak
 Sırta kadem basmak
 Soyunup dökünmek
 Yalvarıp yakarmak
 Yedi mahalleye haber eylemek
 Yerde ararken gökte bulmak
 Yollara düşmek
 Yolunu tutmak

5.5.3 (Bkz.Syf.: 73)

Aç gözlü olmak
 Eldekinden almak
 Gözlerini sele vermek

5.5.4 (Bkz.Syf.: 73)

Aklını kaçırmak
 Diline sahip olmak
 Oyuna gelmek
 Parmak ısırarak
 Şölen vermek

5.5.5 (Bkz.Syf.: 74)

Ağzı yanmak
 Ağzından cevahir dökülmek
 Baş başa vermek
 Boyun bükme
 Dizin dibinde ayrılmamak
 Ekmeğini elinden almak
 El üstünde büyütmek
 Eteğinin ucunu kimseye göstermemek
 Etliye sütlüye karışmamak

Gözü üstünde kalmak
 Gül gibi geçinmek
 Kaleminden kan damlamak
 On parmağında on hüner olmak
 Parmağı ağızında kalmak
 Saç saça gelmek

5.5.6 (Bkz.Syf.: 77)

Başına toplanmak
 Yerinde yeller esmek

5.5.7 (Bkz.Syf.: 79)

Alış-veriş yapmak
 Çare bulmak
 Tedbir almak
 Yola çıkmak
 Yola koyulmak

5.6.1 (Bkz.Syf.: 80)

Ele güne görünmek
 Gününü gün etmek
 Kalbine inmek
 Kapıya bacaya çıkmak
 Muradına ermek
 Sır olmak
 Şifasını vermek
 Yanağında güller açmak

5.7.1 (Bkz.Syf.: 82)

Aklı başından gitmek

Can atmak

Can bağışlamak

Can vermek

Dert yanmak

Eli ermek

Gözü görmemek

Gözü ilişmek

Gözyaşı dökmek

İçi yanmak

Memnun kalmak

Saygı göstermek

Yardıma koşmak

Yere kapanmak

8.2. İkilemeler

Aynı sözcüğün tekrar edilmesi, zıt anlamlı sözcüklerin veya birbirini çağrıştıran seslerin bir arada kullanılması ile oluşturulan ikilemeler anlatıma güzellik katan önemli bir dilsel unsurdur. “Türkçe’nin gerek kavramlaştırma, gerekse sözcük ve tümce anlambilimi açısından kendine özgü diyebileceğimiz bu özelliği dilimizde sıkça kullanılmaktadır.”⁷⁰

Türkçe dersinin dilbilgisi amaçları kısmında ikilemelerin öğretilme amacı vardır. İkilemeler masalların üstünde gösterilerek öğretilebilir. Çünkü; aşağıda da görüleceği gibi ikilemeler birçok masalda kullanılmıştır.

Türkçe ders kitaplarındaki masallarda tespit edilen ikileme örnekleri numaraları ile birlikte aşağıda verilmiştir.

⁷⁰ Doğan Aksan, **Anlambilim**, Engin Yayınları, Ankara, 1999, s. 175

5.1.3 (Bkz.Syf.: 22)

-“enine boyuna”

“..... nehirde enine boyuna kaçıp...”

- “sıka sıka”

“..... sıka sıka onu boğup öldürmüş.”

5.1.4 (Bkz.Syf.: 25)

—“Sıkı sıkı”

“... bacaları sıkı sıkı kapatır.”

- “didik didik”

“Avcı her tarafı didik didik eder.”

- “tek tek”

“.... tek tek derileri kontrol eder.”

- “acı acı”

“.... acı acı bağırdıktan sonra...”

5.1.6 (Bkz.Syf.: 29)

—“şırıl şırıl”

“şırıl şırıl akıp giden dere...”

- “iri iri”

“gözleri açıldı iri iri”

5.1.8 (Bkz.Syf.: 32)

—“tıka basa”

“Yiyip içip tıka basa doymuş.”

- “üst üste”

“Ama üst üste tıkindığından...”

5.1.10 (Bkz.Syf.: 35)

-“Tatlısıyla tuzlusuyla sana bir ziyafet çekeyim”

“Ziyafete koşa koşa gitmiş”

- “Korkudan yürekleri güm güm atacak”

“... korku içinde bal börek yiyeceğime...”

5.1.11 (Bkz.Syf.: 37)

“Çeşit çeşit yemekler...”

“... Dere tepe düz gider.”

“... el alemini başına toplamasaydın...”

5.1.12 (Bkz.Syf.: 38)

“... hoplaya zıplaya gidiyordu.”

“... kendi kendine dedi ki ...”

5.1.13 (Bkz.Syf.: 39)

“Tavşan da vızır vızır haber götürür.”

5.1.14 (Bkz.Syf.: 40)

“Şu en güzel günlerdeki gibi pırıl pırıl...”

5.1.15 (Bkz.Syf.: 41)

“Avcılar buraya sık sık uğrarlardı.

“... İyi kötü her şey başa gelebilir...”

5.1.16 (Bkz.Syf.: 45)

“... Uyumuş horul horul...”

“... doğrulmuş ağır ağır”

5.1.18 (Bkz.Syf.: 48)

“... tilkinin şerrinde korka korka”

“... gerçekten kat kat üstünsünüz.”

5.2.1 (Bkz.Syf.: 51)

“Çatır çatır söküldü...”

5.3.1 (Bkz.Syf.: 53)

–“düşe kalka”

“Düş kalka yürümüşler.”

- “zangır zangır

“zangır zangır titremeye başlamış.”

- “sağa sola”

“sağa sola koşturmaktan...”

- “tıpa tıp”

“... ayağına tıpa tıp uymuş.”

5.3.2 (Bkz.Syf.: 56)

“... yazın bol bol meyve veren...”

“... tatlı tatla öyle öterlerdi ki”

“Gelir gelmez de çocukların bahçede oynadıklarını gördü.

“... Acı acı ağlıyordu.”

“Ağır ağır merdivenden inip”

“... koşa koşa geri döndüler.”

5.3.3 (Bkz.Syf.: 59)

“... beyaz bir maddeden yapılmış kat kat şeyler bulduk.

“Her taraf aşağı yukarı avucumuz büyüklüğündeydi.

5.4.1 (Bkz.Syf.: 60)

–“yavaş yavaş”

“ Yavaş yavaş saman altından su yürüterek...”

- “Gide gide”

“Gide gide bir dağın tepesine varmış.”

- “döne döne”

“.... döne döne yorulan üç kuş...”

- “Tıngır mıngır”

“... tıngır mıngır sallarken...”

- “süzüm süzüm”

“süzüm süzüm süzülünce...”

- “dere tepe”

“Dere tepe düz gitmişler

5.4.2 (Bkz.Syf.: 64)

“Peri kızları dizim dizim dizilmişler yamacına.

“... gece gündüz demeden...”

“... parmaklarını birer birer avucuna alarak”

“... deli divane olası gelmiş.”

“... gözü gönlü açılmış.”

“... tadı tuzu yerine geldi.

5.5.1 (Bkz.Syf.: 66)

–“Tıngır mıngır”

“Ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallarken...”

5.5.4 (Bkz.Syf.: 73)

“Yiyeceklerin içeceklerin en güzelini”

“doğru mu eğrimi bu sözüm...”,

5.5.5 (Bkz.Syf.: 74)

“... ben anamın beşiğini tıngır mungır sallar iken
 “... ikisinin de huyu suyu birbirine benzemiş.”
 “... biz de herkes gibi saç saça baş başa geleceğiz.

5.5.6 (Bkz.Syf.: 77)

“sık sık gidiyor...”
 “sen bu altınları alıp zaman zaman işlerinde kullanır mıydın?

5.5.7 (Bkz.Syf.: 79)

“Bir tacir panayırdaki iyi alış-veriş yapmış.”
 “Kendi kendine de...”

5.6.1 (Bkz.Syf.: 80)

“... sunam desen al al olur...”
 “Güllerini dersene bal bal olur...”
 “Soluk soluğa koşup gelmiş
 “O zaman anne kız baş başa vermiş...”
 “... dolam dolam dolanır bir yerinize”

5.7.1 (Bkz.Syf.: 82)

“esirlikten acı acı dert yaşıyor...”

8.3. Pekleştirilmiş Kelimeler

Bir kelimeyi anlamca güçlendirmek için kelimenin ilk ünlüsüne kadar olan kısmının alınıp m, p, r, s harflerinden uygun olanının eklenmesi ve ortaya çıkan bu hecenin kelimenin başına getirilmesiyle oluşan kelime çeşididir. Öğrenciler bu kelime çeşidini uygulamalı olarak masal metinleri üstünde görmelidir. Kullanılış örnekleri:

5.1.14 (Bkz.Syf.: 40)

- “Koskoca”

“Onunla da koskoca balıkçıl nasıl doyar?”

- “Upuzun”

5.2.1 (Bkz.Syf.: 51)

- “Dimdik”

“Oysaki benim alnım dağlar misali dimdik...”

- “Gitgide”

- “O kadar fazlalaştı ki gitgide...”

5.3.2 (Bkz.Syf.: 56)

- “Bembeyaz”

“... bembeyaz bahçeye bakarken...”

5.6.1 (Bkz.Syf.: 80)

- “Büsbütün”

“... büsbütün sararıp gazele dönmüş.”

“Uzun boynuna takılmış upuzun bir gaga...”

- “yemyeşil”

-“... yemyeşil çayırların arasında...”

5.7.1 (Bkz.Syf.: 82)

- “Yemyeşil”

“... hendek kenarında yemyeşil çimenlerin...”

- “Kupkuru”

“Gırtlığım kupkuru, kor gibi yanıyor.”

8.4. Dualar

Türkçe’de millî ve manevî değerlerimizi yansıtan dualar da öğrencilerin dil gelişimine katkıda bulunan başka bir dilsel ögedir. Kullanılış örnekleri:

5.4.1 (Bkz.Syf.: 60) Gökten üç elma düştü. Başkalarının alnına kara sürmeyenlerin başına...

5.4.2 (Bkz.Syf.: 64) Elin kolun dert görmesin, iki cihanda yüzün ak olsun...

Gökten üç elma düştü; evini ocağını cennete çevirenlerin başına.

5.5.5(Bkz.Syf.: 74) Allah gönlümüze göre hayırlısından, ömürlüsünden versin...

5.6.1(Bkz.Syf.: 80) Gökten üç elma düştü. Darısı bu masalı okuyanların başına...

8.5. Atasözleri

Belli bir kültür, mantık, tecrübe ve zevk sayesinde oluşturulan atasözlerinin öğrencilere öğretilmesi, dilimizin anlâm zenginliğinin anlaşılmasına büyük katkı sağlayacaktır.

Kullanılış örnekleri:

5.1.4 (Bkz.Syf.: 25) Son pişmanlık fayda etmez.

5.1.5 (Bkz.Syf.: 27) İyilik eden iyilik bulur.

Gülme komşuna gelir başına.

Kendi düşen ağlamaz.

İyilik iki baştan olur.

5.4.1 (Bkz.Syf.: 60) İnsan ne hülya ile yatarsa o rüya ile uyanır.

5.4.2 (Bkz.Syf.: 64) Demir işlemeye işlemeye pas tutar.

5.5.2 (Bkz.Syf.: 68) Ana gibi yar vatan gibi diyar olmaz.

5.5.5 (Bkz.Syf.: 74) Büyük lokma ye büyük söz söyleme.

8.6. Benzetmeler

Benzetme, zayıf olan varlığın, kuvvetli olan varlığa herhangi bir yönü ile benzetilmesidir. Masallarda çeşitli benzetme unsurları tespit edilmiştir. Fakat bazı benzetmeler anlaşılamamaktadır. Anlaşılamayan bu benzetme örnekleri, okuyuculara kolaylık olması için yanlarındaki parantez içi bilgilerle açıklanmıştır.

5.1.1 (Bkz.Syf.: 21) Böylece eşeğin eşek olduğu gün gibi ortaya çıkmış.

5.1.6 (Bkz.Syf.: 29) Tüyleriniz gibi olmalı güzel sesiniz

5.1.16 (Bkz.Syf.: 45) Ayol gazeteler yazacak... Mercedesle yarışan
Wolkswagen (Tavşan mercedese, kaplumbağa wolkswagene benzetilmiştir.)

5.2.1 (Bkz.Syf.: 51) Oysa ki benim alnım dağlar misali dimdik...

5.3.1 (Bkz.Syf.: 53) Ona parmak çocuk derlermiş, boyu kısa olduğu için...

5.3.2 (Bkz.Syf.: 56) Rüzgar, kar, dolu ağaçların arasında bütün bir yıl dans edip durdular. (Rüzgar, kar ve dolunun yağması dansetmeye benzetilmiş.)

5.4.1 (Bkz.Syf.: 60) Kuşların üçü de filiz gibi birer delikanlı olup bacılarının boynuna sarılmış.

Kara vezir kızının on parmağında on kara... (Kızın yaptığı kötülükler “kara”lığa benzetilmiş.)

5.5.1 (Bkz.Syf.: 66) Oltanın ucunda altın saçlı...

5.5.2 (Bkz.Syf.: 68) “... Kel başında yine kavak yelleri esmeye başlar.”
(Keloğlan’ın düşüncesizliği kavak yellerine benzetilmiş.)

... ekmeğini tuza batıracak yerde... (Kanaatkarlığı ekmeği tuza batırmaya benzetmiş.)

5.5.4 (Bkz.Syf.: 73) Yeri geldi mi keskin, vurucu bir silahtan beter olur.
(Dil keskin, vurucu bir silaha benzetilmiş.)

5.5.5 (Bkz.Syf.: 74) Sırma saçlı kız isterim.

... altın perçemli bir oğlan isterim.

5.5.7 (Bkz.Syf.: 79) Para kemerini altınla sucukla sucuk gibi şişirmiş.

5.7.1 (Bkz.Syf.: 82) Kor gibi yanıyorum.

8.7. Tekerlemeler

Halkın ortak malı olan ve nesilden nesile aktarılan masallar zamanla çeşitli kalıplara girmiştir. Biz bu kalıplara masalın yapısı diyebiliriz. Masallar; tekerlemeler ile başlar. “Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallarken bir fakir ama çok iyi kalpli bir kız varmış... gibi belli kalıplar içinde söylenen tekerlemeler ile masala girilir. Masalda bir bölümden başka bir bölüme geçilirken: ‘Şimdi gelelim filan kişiye’ yahut da ‘Az gitmiş uz gitmiş bir arpa boyu yol gitmiş, filanca ülkeye varmış’ gibi geçiş cümleleri bulunur. Masal sona ererken kalıp cümleler kullanılır. ‘Gökten üç elma düştü biri anlatana biri dinleyene biri de bana’ gibi.”⁷¹

Masal başı tekerlemeleri için okuyucuyu masala ısındırma veya masala bir davet olarak değerlendirilebilir. Gerçek hayattan olağanüstü hayata girecek olan okuyucu masal başı tekerlemesi ile bunun farkına varır. Masalların ortasındaki tekerlemeler ise olaylar arasında geçişlerde ustalığın ve az sözle çok şey anlatmanın kısa yoludur. Masalın havasına iyice alışan ve âdeta mest olan insanın olağanüstülükler âleminden gerçek dünyaya hayâl kırıklığı yaşamadan çıkışı ise ancak masal sonu tekerlemeleri ile gerçekleşmektedir.

İncelediğimiz 35 masalın sadece 7’sinde tekerleme vardır. Bu masallar, tekerlemeleri ile birlikte aşağıdadır.

5.1.6 (Bkz.Syf.: 29) Masal başı tekerlemesi: Bir varmış, bir yokmuş, Allah’ın kulu çokmuş. Develer tellal iken, pireler berber iken bir keloğlan ile anası varmış.

Masal ortası tekerlemesi: Az gider uz gider dere tepe düz gider, altı ay bir gün gider.

5.3.1 (Bkz.Syf.: 53) Masal başı tekerlemesi: Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde kuşlar sular içinde dolanırken, balık kavağa tırmanırken, yedi çocuklu çok yoksul bir oduncu eşi varmış.

⁷¹ Bilge Seyidoğlu, **Erzurum Masalları**, Erzurum Kitaplığı İstanbul 1999, s.11

5.4.1 (Bkz.Syf.: 60) Masal başı tekerlemesi: Bir varmış bir yokmuş, develer tellakken, pireler berberken ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallarken bir padişah yaşarmış.

Masal sonu tekerlemesi: Eden bulur, etmeyen erer muradına, biz çıkalım kerevetine. Gökten üç elma düştü, başkalarının alnına kara sürmeyenlerin başına!

5.4.2 (Bkz.Syf.: 64) Masal başı tekerlemesi: Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş. Zaman zaman içinde kalbur saman içinde cinler cirit oynarken eski hamam içinde varlıklı bir ailenin yakışıklı bir kızı varmış.

Masal sonu tekerlemesi: Onlar ermin muradına, biz çıkalım kerevetine. Gökten üç elma düştü, evini ocağını cennete çevirenlerin başına.

5.5.1 (Bkz.Syf.: 66) Masal başı tekerlemesi: Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken ben anamın beşiğini tıngır, mıngır sallarken zamanın birinde bir köyde, iki çocuğu ve karısıyla birlikte ihtiyar bir balıkçı varmış.

5.5.5 (Bkz.Syf.: 74) Masal başı tekerlemesi: Bir varmış, bir yokmuş. Develer tellal iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallarken memleketin birinde İdi ile Bıdı derler iki karı koca varmış.

Masal sonu tekerlemesi: Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine. Gökten üç elma düştü; böyle bir murat isteyenlerin niyetine..

5.6.1 (Bkz.Syf.: 80) Masal başı tekerlemesi: Kocakarının bir sarı kızı, sarı kızın bir sarı ineği varmış. Sarı ineğin bir memesinden süt bir memesinden bal akarmış...

Masal sonu tekerlemesi: Gökten üç elma düştü, darısı bu masalı okuyanların başına.

8.8. Ses Taklidi Kelimeler

Bazen masalarda tabiatta duyduğumuz sesleri de görürüz. Bunlar; çocuklara tabiattaki çeşitli sesleri rahatlıkla tanıttacak, böylece çocuğun okuma zevki artacaktır. İncelenen masallardaki tespit edilen ses taklidi sözcükler şunlardır:

5.1.6 (Bkz.Syf.: 29)

– “şırıl şırıl”

“şırıl şırıl akıp giden dere...”

- “gak”

“bu sevinci tattırmak için ‘gak’ dedi”

5.1.10 (Bkz.Syf.: 35)

–“şşşt”

“şşşt, aman, demin...”

5.1.12 (Bkz.Syf.: 38)

–“ah”

“derin bir ah çekerek yol kenarına düştü...”

5.1.13 (Bkz.Syf.: 39)

–“vızır vızır”

“Tavşan da vızır vızır haber götürür.”

5.1.16 (Bkz.Syf.: 45)

–“hah hah hah, hoh hoh hoh”

“hah hah hah, hoh hoh hoh!... Ay öleceğim gülmekten”

5.2.1 (Bkz.Syf.: 51)

–“çatır çatır”

“çatır çatır söküldü...”

5.3.1 (Bkz.Syf.: 53)

– “Zangır zangır”

“yer zangır zangır titremeye başlamış.”

5.5.2 (Bkz.Syf.: 68)

–“Aaa”

“Aaa Keloğlan...”

-“Vay, vuy”

“Tokmak bu ‘vay, vuy arasında ‘dur’u vur anlar.”

8.9. Yansımalar

Ses taklidi kelimelerden türeyen kelimelere yansıma denilir. Çocuklar bu kelimeleri tanıyarak kullanmış olduğumuz kelimelerin kökenine daha rahat inebilecekler, kelimelerin ortaya çıkış serüvenini daha rahat kavrayabileceklerdir. Tespit edilen kullanılış örnekleri şunlardır:

5.1.6 (Bkz.Syf.: 29)

– “mırıldanmak”

“Türküler mırıldanıyordu durmadan.”

5.3.2 (Bkz.Syf.: 56)

–“cıvıldaşmak”

“kuşlar neşe içinde cıvıldaşıyor.”

5.6.1 (Bkz.Syf.: 80)

– “Çatırdamak”

“Birden kayalar çatırdamış, sular çağıldamış...”

8.10. Cümle Çeşitleri

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği⁷² dilbilgisi özel amaçları kısmında “cümle türlerini öğrenebilme...” hedefi vardır. Bu gayeye göre, öğrenciler tüm cümle türlerini öğrenmelidir. Cümle türlerini öğrenmenin yollarından biri ise bu cümle çeşitlerini masallar üzerinde görmektir.

⁷² İlköğretim Türkçe Ders Programı 6.7.1981 tarih ve 2099 sayılı Tebliğler Dergisi...

Cümle çeşitlerinin masallara göre ayrı ayrı dökümü aşağıdaki tablolarda verilmiş, genel değerlendirmeler ise alt başlıklarda yapılmıştır.

İncelenen masalın no'su (masal numaralarının ilk rakamı yazılmamıştır)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.8	1.9	1.10	1.11	1.12	1.13	1.14	1.15	1.16
Cümle sayısı	16	25	26	43	21	33	71	10	11	36	9	14	12	22	44	15
Kurallı cümle sayısı	15	22	26	43	10	5	49	11	7	26	3	14	9	13	44	3
Devrik cümle sayısı	1	3	-	-	10	24	21	7	4	8	6	-	3	9	-	10
Eksiltili cümle sayısı	-	-	-	-	1	4	1	3	-	2	-	-	-	-	-	2
Olumlu cümle sayısı	6	14	12	27	13	28	54	1	9	29	9	8	11	12	36	11
Olumsuz cümle sayısı	1	5	14	6	1	1	5	3	1	1	-	1	-	7	4	-
Yapıca olumlu anlamca olumsuz cümle sayısı	8	5	-	6	2	-	-	2	-	1-	-	5	1	1	-	-
Yapıca olumsuz anlamca olumlu cümle sayısı	-	-	-	1	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Soru cümlesi sayısı	1	1	-	2	1	1	7	-	-	2	-	-	-	2	4	1
Ünlem cümlesi sayısı	-	-	-	1	-	3	3	3	1	1	-	-	-	1	-	3
Emir cümlesi sayısı	-	-	-	-	1	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-
İsim cümlesi sayısı	1	6	1	1	1	5	2	-2	-	-	-	1	2	2	6	2
Fiil cümlesi sayısı	15	19	25	42	20	28	69	11	11	36	9	13	10	20	38	13
Basit cümle sayısı	5	13	7	8	12	20	39	2	1	15	3	6	1	10	17	3
Birleşik cümle sayısı	5	8	9	20	5	8	30	4	4	13	2	2	7	8	25	8
Sıralı cümle sayısı	6	4	10	15	4	5	2	5	6	8	4	6	4	4	2	4

Tablo 8. 2- Cümle çeşitleri

İncelenen masalın no'su(Masal numaralarının ilk rakamı yazılmamıştır)	1.17	1.18	1.19	2.1	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2	5.1	5.2	5.3	5.4	5.5	5.6	5.7	6.1	7.1	*
Cümle sayısı	10	38	9	14	99	53	43	68	43	26	75	9	41	46	15	25	35	53	
Kurallı cümle sayısı	8	35	4	5	93	49	42	55	26	26	61	4	37	33	14	25	23	50	26.5
Devrik cümle sayısı	2	1	4	9	5	2	1	12	7	-	5	5	4	6	1	-	4	3	5
Eksilteli cümle sayısı	-	2	1	-	1	2	-	1	10	-	4	-	-	7	-	-	8	-	1.3
Olumlu cümle sayısı	5	29	5	7	85	49	40	43	27	26	59	6	30	36	13	20	17	41	24.1
Olumsuz cümle sayısı	2	1	-	4	6	3	3	5	2	-	7	-	1	3	1	4	4	6	2.9
Yapıca olumlu anlamca olumsuz cümle sayısı	-	-	-	-	-	-	-	11	6	-	-	-	-	3	-	-	2	-	1.5
Yapıca olumsuz anlamca olumlu cümle sayısı	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	1	1	1	1	-	-	-	3	0.4
Soru cümlesi sayısı	3	6	3	-	1	1	-	3	2	-	1	-	8	-	-	1	10	1	2
Ünlem cümlesi sayısı	-	1	1	3	4	-	-	2	4	-	7	2	2	3	-	-	2	3	1.4
Emir cümlesi sayısı	-	1	-	-	3	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.3
İsim cümlesi sayısı	1		9	2	6	9	5	8	7	1	5	4	11	4	1	2	7	7	3.6
Fiil cümlesi sayısı	9	5	-	12	93	44	38	60	36	25	70	5	30	42	14	23	28	46	29
Basit cümle sayısı	3	14	4	5	30	20	23	24	15	4	23	4	20	12	2	13	7	17	11.8
Birleşik cümle sayısı	5	17	1	5	18	24	13	34	18	20	26	2	15	23	13	9	23	27	13.2
Sıralı cümle sayısı	2	7	4	4	51	9	6	10	10	2	16	3	6	11	-	3	5	9	7.9

Tablo 8. 3 - Cümle Çeşitleri

8.10.1 Yüklemine göre cümle sayıları

Türkçe ders programındaki dilbilgisi amaçlarına göre öğrenciler kurallı, devrik ve eksiltili cümleleri öğrenmelidir.

İncelenen Türkçe ders kitaplarındaki masallarda ortalama; 26.5 kurallı, 5 devrik, 1.3 eksiltili cümle bulunmuştur.

Metinlerde genellikle kurallı cümleler fazla, devrik ve eksiltili cümleler azdır. Daha çok konuşma dilinde kullanılan devrik cümlelerin masal metinlerinde sıkıcılığı gidermek için tercih edildiği söylenebilir.

8.10.2 Anlamına göre cümle sayıları

Anlamına göre cümle türlerine anlatımda yer verebilmek Türkçe'nin amaçlarından biridir.

İncelenen metinlerde 24.1 olumlu, 29 olumsuz cümleye, 1.5 yapıcı olumlu anlamca olumsuz, 0.4 yapıcı olumsuz anlamca olumlu cümleye, 2 soru cümlesine, 1.4 ünlem, 0.3 emir cümlesine rastlanmıştır. Dolayısı ile öğrenciler anlamına göre bütün cümle çeşitlerini masallarda görerek öğrenebilecektir.

8.10.3 Yüklemin türüne göre cümle sayıları

“Öğrenciler fiilden yüklemlere göre isimden yüklemleri tanımakta zorluk çekmektedirler.”⁷³ Dolayısıyla masallarda daha çok fiil cümleleri bulunur. Bu kural okuduğumuz Türkçe ders kitaplarındaki masallarda da böyledir.

Yaptığımız inceleme sonunda Türkçe ders kitaplarındaki masallarda, ortalama olarak; 29 fiil cümlesine 3.6 isim cümlesine rastlanmıştır.

8.10.4 Yapısına göre cümle çeşitleri

“Türkçe'nin anlambilim açısından da önemli olan bir söz dizimi öncelliği, bileşik tümcelerde ve girişik tümcelerde kendini göstermektedir. Türkçe bu yönüyle tümceleri bir bakıma metinleştirmeye yönelen bir anlatıma eğilimlidir.”⁷⁴

⁷³ Mukim Sağır, Türkçe Dilbilgisi Öğretimi, Nobel Yayınları, Ankara, 2000, s. 227

⁷⁴ Doğan Aksan *Anlambilim*, age, s.172

Okuduğumuz masallarda da bileşik cümlelerin basit cümlelerden daha çok kullanılarak metinleştirilmenin sağlandığı görülmüştür.

Yaptığımız inceleme sonunda Türkçe ders kitaplarındaki masallarda, ortalama olarak 13.2 bileşik cümlelin, 11.8 basit cümlelin, 7.9 sıralı cümlelin olduğu görülmüştür. Öğrenciler, bu rakamlardan da anlaşıldığı gibi, yapısına göre cümle çeşitlerini masallar vasıtası ile öğrenebilecektir.

8.11. Ses Olayları

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği⁷⁵ dilbilgisi özel amaçları kısmında ‘ses olaylarını kavrama’ gayesi vardır. Bu amaca göre, öğrenciler belli bir program dahilinde ses olaylarını öğrenmelidir. Ses olaylarını öğrenmenin bir yolu ise, masallar okunurken ses olaylarının gösterilmesidir.

Hangi ses olayının hangi masalda kaç tane olduğu aşağıda ayrıntısıyla verilmiştir. Bu bilgiler, özellikle Türkçe ders kitabı yazarlarına büyük bir kolaylık sağlayacaktır. Çünkü; yazarlar masal metinlerden sonraki dilbilgisi konularını seçerken aşağıdaki bilgileri kullanabileceklerdir. Böylece okunan metin ile işlenen dilbilgisi konusu paralellik sağlanmış olacaktır.

8.11.1. Ses düşmesi

“En az iki heceden meydana gelmiş bir kelimenin sonuna sesli bir harfle başlayan bir ek getirildiğinde, ortada kalan seslinin düşmesi ile oluşan ses olayıdır.”⁷⁶ Bu ses olayı kelimenin eklerle birlikte kullanımını henüz kavramamış ve Türkçe’yi sonradan öğrenmiş öğrencilerde kafa karışıklığına sebep olabilmektedir. Bunu engellemek için; gerek masallarda, gerekse diğer türlerde, metin okunurken ses düşmesi olayı gösterilmelidir. Bu, öğrencilerin ses düşmesi olayını göre göre öğrenmesini sağlayacaktır.

İncelenen toplam 34 masaldan 25’inde ses düşmesi olayı görülmüştür. Bu masallar, örnekleri ve masal numaralarıyla birlikte aşağıdadır.

⁷⁵ İlköğretim Türkçe Ders programı, 6.7.1981 tarih ve 2099 sayılı Tebliğler Dergisi

⁷⁶ Ahmet Baserk, Türkçe’de Cümle Yapısı, MEB Yayınları, İstanbul, 1991, s.16

Kullanılış Örnekleri:

5.1.2. (Bkz.Syf.: 22)

aklından

5.1.3 (Bkz.Syf.: 22)

aklı

nasıl

fikrini

beklemektense

5.1.4 (Bkz.Syf.: 25)

vaktinde

5.1.5 (Bkz.Syf.: 27)

aklına

5.1.6 (Bkz.Syf.: 29)

ağzındaki

5.1.7 (Bkz.Syf.: 31)

keyfinizde

5.1.8 (Bkz.Syf.: 32)

ağzından

5.1.13 (Bkz.Syf.: 39)

aklına

5.1.14 (Bkz.Syf.: 40)

karnım

5.1.15 (Bkz.Syf.: 41)

nasıl

5.1.16 (Bkz.Syf.: 45)

burnu

5.1.18 (Bkz.Syf.: 48)

niçin

5.2.1 (Bkz.Syf.: 51)

ufacık

alnım

5.3.1 (Bkz.Syf.: 53)

öyleyse

burnuma

kaybolduk

çabucak

aklı

5.3.2 (Bkz.Syf.: 56)

oynarlardı

küçücük

boynuna

5.4.1 (Bkz.Syf.: 60)

oğlu

nasıl

ağzı

alnına

5.4.2 (Bkz.Syf.: 64)

ömründe

şekli

5.5.1 (Bkz.Syf.: 66)

kaybolunca

5.5.2 (Bkz.Syf.: 68)

aklı

ağzında

5.5.3 (Bkz.Syf.: 73)

vaktiyle

5.5.4 (Bkz.Syf.: 73)

çağrılanlar

5.5.5 (Bkz.Syf.: 74)

oğlu

ömrü

5.5.7 (Bkz.Syf.: 79)

nasıl

5.6.1 (Bkz.Syf.: 80)

nasıl

5.7.1 (Bkz.Syf.: 82)

küçücük

zevкли

nasıl

8.11.2. Ünsüz yumuşaması

İlköğretim 2.kademe öğrencilerine uygulamalı bir biçimde kazandırılmaya çalışılan bir ses olayı da ünsüz yumuşamasıdır. P, ç, t, k harfleriyle biten bir kelimeye ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde bu harflerin b, c, d, g'ye dönüşmesi demek olan ünsüz yumuşamasının Türkçe dersinin bütün etkinlikleri sırasında doğal fırsatlar yaratılarak mantıklı bir şekilde verilmesi gerekir.

Aşağıda hangi masalda kaç tane ünsüz yumuşaması olduğu sırayla verilmiştir:

5.1.1 (Bkz.Syf.: 21)

eşegin

kuyruğu

deliğe

aslanlığın

vardığı

5.1.3 (Bkz.Syf.: 22)

tutunabildiği

öleceğini

yengece

balığı

5.1.4 (Bkz.Syf.: 25)

tavuğu

yendiğini

yediğini

deliğini

direğe

bulunduğu

yapacağını

olduğu

öldürmediğini

5.1.5 (Bkz.Syf.: 27)

gerçeği

tuzığa

ummadığın

5.1.6 (Bkz.Syf.: 29)

ağacın

kargalarını

sevinci

duyduğuma

5.1.7 (Bkz.Syf.: 31)

sevincime

5.1.8(Bkz.Syf.: 32)

tıkandığından

imdadına

kemiği

karşılığını

kurdun

5.1.9(Bkz.Syf.: 34)

eşegin

yaptığı

5.1.10(Bkz.Syf.: 35)

yemeğe

soluğa

kavuğa

rahatlığıyla

yiyeceğine

5.1.11(Bkz.Syf.: 37)

topuğundan

yemeği

5.1.12(Bkz.Syf.: 38)

eşegi

böleceği

taşıyamayacağı

ağırlaştığını

aktardığı

5.1.13(Bkz.Syf.: 39)

yeteneğiyle

uyruğuna

yapabileceğini

5.1.14(Bkz.Syf.: 40)

balığın

böceğe

5.1.15(Bkz.Syf.: 41)

dostluğu

örneğidir

tuzağı

gizlendiği

kanacağımızı

deliği

geçiremeyeceğini

bulunduğu

hazırladığı

5.1.16(Bkz.Syf.: 45)

satranca

5.1.17(Bkz.Syf.: 46)

söylediği

böceğine

5.1.18(Bkz.Syf.: 48)

öğrettiği

ağacın

yüksekliği

leyleği

atmayacağım

öğrenmediğimizi

kanadının

5.1.19(Bkz.Syf.: 50)

böceği

borca

5.2.1 (Bkz.Syf.: 51)

ışığını

kestiği

5.3.1 (Bkz.Syf.: 53)

kavağa

küçüğü

aldığı

götüreceğim

yoğunu

bucağı

doldurduğu

ağacı

kaybolduk

kavuğuna

ayağından

tuzağa

ummadığım

biriktirdiğimiz

5.3.2 (Bkz.Syf.: 56)

ağacı

toprağa

mutluluğunu

yavrucuğu

müziği

yatağını

görebildiği

istemediğini

oynadığını

5.3.3 (Bkz.Syf.: 59)

başlılığı

tutsağın

cebi

kapağı

olabileceğini

benzediğini

taptığı

5.4.1 (Bkz.Syf.: 60)

beşiğini

parmağında

kemiğe

hastalığa

büyücülüğüne

5.4.2 (Bkz.Syf.: 64)

büyütüldüğü

demeğe

parmağına

görünmeğe

olduğunu

uğradığını

alacağı

tatmadığı

hoşluğu

alacağını

5.5.1 (Bkz.Syf.: 66)

beşiğini

çocuğu

yapacağını

olduğunu

yemeği

dileğinin

durduğunu

kaybolmuş

5.5.2 (Bkz.Syf.: 68)

kulağına

yemeğe

ekmeğin

kurduğun

korktuğumuza

uğradığını

takmadığı

büyüğü

sofracığı

edeceğine

eteğine

muradına

parmağına

5.5.3 (Bkz.Syf.: 73)

tavuğu

alacağız

5.5.4 (Bkz.Syf.: 73)

kararlaştırdığında

buyruğu

yaptığın

dediğin

düşmanlığımızın

5.5.5 (Bkz.Syf.: 74)

beşiğini

yandığı

diyeceğim

eteğinin

nasibi

parmağında

karıcığım

geleceğiz

muradını

5.5.6 (Bkz.Syf.: 77)

durmadığına

toprağı

avucuna

estiğine

feryadını

5.5.7 (Bkz.Syf.: 79)

koyulacağı

ayağın

verdiği

5.6.1 (Bkz.Syf.: 80)

ineği

dudağında

kulağında

kucağına

soluğa

bildiğim

duyduğum

borcum

yüreğinize

5.7.1 (Bkz.Syf.: 82)

parmaklığı

sevincinden

çiçeği

mutluluğunu

sıcaklığını

beyazlığını

büyüğünün

umduğu

gireceğini

kaldığı

isteğine

gırtlığım

yüreği

8.11.3. Ünsüz benzeşmesi

Diğer ses olaylarına göre daha zor kavranan ünsüz benzeşmesi olayı ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine kazandırılması gereken bir diğer ses olayıdır. Fakat bu ses olayı, diğer dilbilgisi konuları gibi genelde metinden bağımsız olarak ele alınmaktadır. Halbuki öğrencilerin Türkçe derslerinde metinlerle yeterli derecede karşılaştırılmamaları bu dersin öğretiminde bir sorun olarak görülmektedir. Dolayısıyla bütün dilbilgisi kuralları gibi ünsüz benzeşmesi de metin okunurken, gösterilerek öğretilmelidir.

İncelenen masallardan dördünde ünsüz benzeşmesi görülmemiştir. Ünsüz benzeşmesi olayı görülen diğer masallar ve ünsüz benzeşmesi örnekleri şunlardır:

5.1.1 (Bkz.Syf.: 21)

işte

birlikte

5.1.2 (Bkz.Syf.: 22)

yaptılar

çıkmişti

uzaklaştı

viranelikte

tutuşmayacaktın

5.1.3 (Bkz.Syf.: 22)

açlıktan

kolaylaştırmak

balıkçıl

dolaştıkları

değiştirmeye

karşılaştığı

olmaktan

5.1.4 (Bkz.Syf.: 25)

tutmuştum

gezdirdikten

bağırdıktan

5.1.5 (Bkz.Syf.: 27)

geldikçe

çıktı

gitti

koştı

baştan

5.1.6 (Bkz.Syf.: 29)

yoktu

çırptı

yaklaştı

açlıktan

hissetti

5.1.7 (Bkz.Syf.: 31)

nöbette

beklemekte

kardeşçe

kattı

uzaktan

birlikte

hoşça

5.1.9 (Bkz.Syf.: 34)

yükten

5.1.10 (Bkz.Syf.: 35)

geçti

vazgeçtim

5.1.11 (Bkz.Syf.: 37)

seğirtti

içecekti

düştü

bıraktı

kurtulacaktı

uçtu

gitti

5.1.12 (Bkz.Syf.: 38)

uzaklaştı

düştü

yetişmişti

5.1.13 (Bkz.Syf.: 39)

serviste

yoktur

5.1.14 (Bkz.Syf.: 40)

balıkçıl

birlikte

yuttu

5.1.15 (Bkz.Syf.: 41)

attı

sertti

üşüştü

çıktı

tuzaktaki

gitti

açıkta

gerçekten

düştün

artıracaktı

5.1.16 (Bkz.Syf.: 45)

gölmekten

5.1.18 (Bkz.Syf.: 48)

işti

etti

5.1.19 (Bkz.Syf.: 50)

çattı

attı

baktı

kalktı

gitti

etti

5.2.1 (Bkz.Syf.: 51)

etmekte

fazlalaştı

5.3.1 (Bkz.Syf.: 53)

çocuktan

biriktirdiğimiz

uzaklaştıkları

serpiştirmiş

sakladıktan

çekildikten

oracıkta

koşuşturmaktan

etti

sandıktan

5.3.2 (Bkz.Syf.: 56)

çıktıktan

gelmişti

kaldıktan

kaçtılar

yoktu

unuttu

koştı

gecikti

kıştı

bıraktı

bürünmüştü

ağaçtan

kaçıştılar

yavaşça

kaçamamıştı

açtı

doluştı

birlikte

girişti

5.3.3 (Bkz.Syf.: 59)

birlikte

aksırdık

yaptığı

yaklaştırdı

5.4.1 (Bkz.Syf.: 60)

sütten

çektirdiklerini

cellattan

5.4.2 (Bkz.Syf.: 64)

çalıştır

dedikten

gerçekten

yedikçe

gökten

5.5.1 (Bkz.Syf.: 66)

balıkçıl

sokahta

birlikte

yedikten

güzellikte

5.5.2 (Bkz.Syf.: 68)

ettim

5.5.4 (Bkz.Syf.: 73)

başlangıhta

ettik

çıgıştıklarında

5.5.5 (Bkz.Syf.: 74)

oldukça

5.5.7 (Bkz.Syf.: 79)

attan

vakte

5.6.1 (Bkz.Syf.: 80)

yaptılar

sıcaktır

düştü

5.7.1 (Bkz.Syf.: 82)

açmıştı

öttükten

öptükten

kaybettikleri

8.11.4. Ünsüz türemesi

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine öğretilmesi gereken bir ses olayı da ünsüz türemesidir.

İncelenen 34 masalın sadece üçünde ünsüz türemesi olayı görülmüştür. Dolayısıyla incelenen masalların ünsüz türemesi bakımından zengin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Bünyesinde ünsüz türemesi olayı görülen masallar, metin numaraları ile birlikte aşağıdadır:

5.1.4 (Bkz.Syf.: 25)

zannederek

5.1.12 (Bkz.Syf.: 38)

reddetmek

5.2.1 (Bkz.Syf.: 51)

affetmek

8.11.5. Ünsüz daralması

Geniş ünlüyle biten bir kelime ‘yor’ eki aldığı zaman kelimenin sonundaki geniş ünlü harf darlaşır. İşte bu ses olayına ünlü daralması denilir.

Çalışmalar sonunda incelenen masalların sadece ikisinde bu ses olayına rastlanmıştır. Yani; masallar ünsüz daralması bakımından zengin değildir.

Bünyesinde ünsüz daralması olayı görülen masallar metin numaraları ile birlikte aşağıdadır:

5.1.6 (Bkz.Syf.: 29)

istiyordu

5.1.15 (Bkz.Syf.: 41)

istiyordu

8.12. Kelimedede Anlam

Kelimedede anlam Türkçe'nin amaçlarının gerçekleşmesi için anlaşılması gereken temel konuların başında gelir. Çünkü; bir metnin gerçek manası ile anlaşılabilmesi için kelimelerin metin içerisinde kazandığı anlam değerleri anlaşılmalıdır. Bu her zaman sözlüğe bakılarak halledilemez. Çünkü; kelimeler metinlerde, sözlüklerdeki manalardan çok farklı anlamlar kazanabilmektedir.

Kelimelerin metinlerde değişik anlamlar kazanması Türkçe ders kitaplarındaki masallardan hareketle aşağıda incelenmiştir.

8.12.1. Gerçek ve mecaz anlamlı kelimeler

Her şeyden önce kelimenin akla gelen ilk manası, gerçek ve mecaz anlam olduğu için biz bu iki anlam konusunu aynı başlık altında değerlendirdik. Fakat bir kelimenin akla gelen ilk manası olan gerçek anlam örneklerini tek tek yazmadık. Çünkü kelimeler tek başlarına düşünüldüğünde zaten onların gerçek anlamı ortaya çıkmaktadır. Fakat zamanla kelimelerin etrafında gerçek anlam dışında yeni anlamlar oluşmuştur. Bu anlamlar çoğunlukla mecaz anlam olmaktadır. Dolayısıyla biz masallardaki mecaz anlamlı kullanılışları tespit ettik ve bu tespitleri aşağıya sıraladık.

Mecaz anlamlı kelimelerin aşağıdaki diğer anlam değerleriyle karşılaştırılınca masal metinlerinde daha fazla olduğu görülmektedir. Çünkü: "Türkçe mecaz bakımından son derece zengin bir dildir."⁷⁷

Yapılan araştırma sonucunda mecaz anlamlı kelimelerin çoğunlukla deyim içinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla deyim içindeki mecaz anlamlı

⁷⁷ Kemal Yavuz; Kâzım Yetiş; Necat Birinci; Üniversite Türk Dili ve Kompozisyon Dersleri, Bayrak Yayınları, İstanbul, 2001, s.282

kelimelerle deyim içinde kullanılmayan mecaz anlamlı kelimeler ayrı ayrı başlıklarda yazılmıştır.

Deyim içerisinde kullanılan mecaz örnekleri şunlardır:

5.1.1 (Bkz. Syf: 21)

-“Caka Satmak”

“Aslan postunu sırtına geçirip başlamış caka satmaya.”

5.1.2 (Bkz. Syf: 22)

-“Gözden geçirmek”

“Yavruları gözden geçiren kartal.....”

-“Dövünüp ağlamak”

“Başladı dövünüp ağlamaya”

-“Yanıp tutuşmak”

“.....şimdi evlat acısıyla yanıp tutuşmayacaktın.”

5.1.3 (Bkz. Syf: 22)

-“Yüreği acımak”

“Zavallı balıklara yüreğim acıdı.”

-“Akılları başlarından gitmek”

“.....hepsinin akılları başlarından gitmiş.”

-“Şaşırp kalmak”

“.....nasıl gidecekleri meselesinde şaşırp kalmışlar.”

-“İşin iç yüzünü anlamak”

“.....işin iç yüzünü anlamış.”

5.1.4 (Bkz. Syf: 25)

-“Başını kurtarmak”

“.....oradan kaçıp başını kurtarır.”

-“Düşünüp, taşınmak...”

“Düşünür, taşınır, sonunda yine tavukların yanında kalmaya karar verir.”

-“Göz gezdirmek”

“Adam her yere göz gezdirdikten sonra....”

-“Dizlerine vurmak”

“Adam, tilkinin kaçtığını görünce dizlerine vurarak....”

5.1.5 (Bkz. Syf: 27)

-“Boşa gitmek”

“Bu iyiliği boşa gitti sanmayın.”

-“İşi düşmek”

“Fareye işi düşer aslanın.”

5.1.6 (Bkz.Syf.: 29)

-“Can atmak”

“Can atıyorum kargalarla konuşmaya...”

-“Açlıktan nefesi kokmak”

“Açlıktan kokuyordu nefesi.”

5.1.7 (Bkz.Syf.: 31)

-“Haber vermek”

“Haber vermeye geldim sana.”

5.1.8 (Bkz.Syf.: 32)

-“Tıka basa doymak”

“... tıka basa doymuş.”

-“Hayatını bağışlamak.”

“Hayatını bağışladım...”

5.1.9 (Bkz.Syf.: 34)

-“Yola çıkmak”

“Birlikte çıkmış yola”

5.1.10 (Bkz.Syf.: 35)

-“Aralarında su sızmamak”

“... aralarından su sızmaz olmuş.”

-“Yedi göbek sülale”

“Yedi göbek sülalelerine hayır duası et.”

-“Midesi bayram etmek”

“Gel de miden bayram etsin biraz...”

-“Kuş sütünü sofradan eksik etmemek.”

“... kuş sütünü bile sofradan eksik etmemiş.”

-“Hoşbeş etmek”

“Biraz hoşbeşten sonra...”

-“Kulaklarını dikmek”

“Kulaklarını dikip dinlemek...”

-“Yürekleri güm güm etmek...”

“Yürekleri güm güm ederek beklemişler...”

-“Boynu eğri (olmak)

“Kent faresi ezik, boynu eğri...”

5.1.11 (Bkz.Syf.: 37)

-“Hava atmak”

“Hava aldı, bizim baldırı çıplak...”

5.1.12 (Bkz.Syf.: 38)

-“Ah çekmek”

“... derin bir ah çekerek...”

5.1.13 (Bkz.Syf.: 39)

-“Sefere çıkmak”

“Sefere çıkmayı koymuş aklına.”

5.1.14 (Bkz.Syf.: 40)

-“Fır dönmek”

“... fır dönüyordu içinde...”

5.1.15 (Bkz.Syf.: 41)

-“İçten bağlı (olmak)”

“... içten bağlı dostların karşılıklı...”

-“El birliğini kaybetmemek”

“... el birliğini kaybetmeyelim.”

-“Sözünü dinlemek”

“Güvercinler Tasmalı Güvercinin sözünü dinledi.”

5.1.16 (Bkz.Syf.: 45)

-“Burnu Kafdağı’nda (olmak)”

“...boncuk burnu Kafdağı’nda...”

-“Huyu kurumak”

“Huyun kurusun...”

5.1.17 (Bkz.Syf.: 46)

-“Düşman kesilmek”

“Düşman kesilmezdi.”

5.1.18 (Bkz.Syf.: 48)

-“Akıl öğretmek”

“... başkasına akıl öğrettiği halde...”

5.1.19 (Bkz.Syf.: 50)

-“Şafak atmak”

“Sevincinden şafak attı.”

-“Ah etmek”

“Yandı, yıkıldı ah etti.”

5.2.1 (Bkz.Syf.: 51)

-“Başı göklerde olmak”

“Başı göklerle komşu...”

5.3.1 (Bkz.Syf.: 53)

-“Düş kalka yürümek”

“Düş kalka yürümüşler.”

-“El ayak çekilmek”

“... el ayak çekildikten sonra...”

-“Adam olmak”

“O adam olmaz, deme.”

5.3.3 (Bkz.Syf.: 59)

-“Yumuşak başlı olmak”

“... yumuşak başlılığı yüzünden...”

5.4.1 (Bkz.Syf.: 60)

- “Saman altından su yürütmek”
- “Yavaş yavaş saman altından su yürüterek...”
- “Kara yazı...”
- “Kara yazılı bacıları Sedef Kız...”
- “Gözü havada olmak”
- “Bir gözü havada kardeşlerini beklemiş...”
- “Başını alıp yollara düşmek”
- “Gelmeyince, başını alıp yollara düşmüş.”
- “Şafak sökmesi”
- “Şafak sökerken...”
- “Gözlerine inanmamak”
- “Gözlerine inanmamış”
- “Gözaltına almak”
- “... Sedef Kız’ı gözaltına almış.”
- “Toz kondurmak”
- “... Sedef Kız’ın üstüne toz kondurmamış...”
- “İki gözü iki pınar (olmak)”
- “... iki gözü iki pınar anlatmış Padişaha.”
- “Alnına kara sürmek”
- “Alnına kara sürmeyenlerin başına...”

5.4.2 (Bkz.Syf.: 64)

- “Gözlerini sele vermek”
- “... ne diye gözlerini sele veriyorsun?”
- “Yüzü ak olmak”
- “Yüzün ak olsun”
- “Tadı tuzu yerine gelmek.”
- “Tadı tuzu yerine geldi.”

5.5.1 (Bkz.Syf.: 66)

-“Gözü doymak”

“Senin gibi gözü doymayan...”

5.5.2 (Bkz.Syf.: 68)

-“Aklı başından gitmek”

“Keloğlanın da aklı başından gider.”

-“Ağzı kulağına varmak”

“Ne o yine Keloğlan, ağzın kulağına varıyor.”

-“Omuz silmek”

“Keloğlan bu söze omuz siler”

-“Yedi mahalleye haber vermek”

“... yedi mahalleye birden haber eyle.”

-“Kadir kıymet bilmek.”

“Kadir kıymetimi bilsinler.”

-“Sırta kadem basmak”

“... o sofracık sırta kadem basar.”

-“Gözü götürmemek”

“... herkesin gözü götürmez.”

-“Soyunup dökünmek”

“Soyunup dökünür...”

-“Hanyayı Konya’yı anlamak”

“.... hanyayı Konya’yı anlar.”

-“Eline eteğine vermek”

“.... eline, eteğine verir.”

-“Başı darda kalmak”

“... başı darda kalınca da koşup utar.”

-“Ekmeğini tuza batırmak”

“Ekmeğini tuza batırıp oturacak yerde...”

-“Parmağını ısırarak”

“... görenler parmağını ısırır.”

5.5.4 (Bkz.Syf.: 73)

-“Birbirine katmak”

“... insanları birbirine katan dildir.”

5.5.5 (Bkz.Syf.: 74)

-“Yüzüne gülmek, ekmeğini elinden almak”

“Yüzlerine gülen ekmeklerini elinden almış.”

-“Ağızları yakmak, etliye sütlüye karışmamak.”

“El aleminden ağızları yandığı için etliye sütlüye karışmaz, suyu bile üfleyerek içerlermiş.”

-“Gül gibi geçinmek.”

“Gül gibi geçinip giderlermiş.”

-“Boynunu bükmek”

“Bıdı bu söze boynunu büktükten sonra...”

-“Kaleminden kan damlamak”

“... kaleminden kan damlar.”

-“Parmağı ağzında kalmak”

“... görenin parmağı ağzında kalırdı.”

-“Saç saça, baş başa gelmek”

“... saç saça, baş başa geleceğiz.”

5.5.6 (Bkz.Syf.: 77)

-“Yerinde yeller esmek”

“... altınların yerinde yeller esiyordu.”

5.5.7 (Bkz.Syf.: 79)

-“Yola çıkmak”

“... yola çıkmaktan başka çare bulamamış.”

5.6.1 (Bkz.Syf.: 80)

-“Dünyanın bir tanesi (olmak)”

“... bu dünyanın bir tanesiymiş.”

-“Gazele dönmek”

“... sararıp gazele dönmüş.”

-“Başbaşa vermek”

“Başbaşa vermiş, durmuş ve düşünmüşler.”

5.7.1 (Bkz.Syf.: 82)

-“İçine çekmek”

“... zevkle içine çekiyor.”

-“Aklı başından gitmek”

“... aklı başından giden papatya...”

-“Yere kapanmak”

“... korkusundan yere kapanarak.”

-“Dert yanmak”

“... esirlikten acı acı dert yanıyor...”

-“Göz kamaştırmak, can vermek...”

“... bunca göz kamaştırıcı güzelliklerinden uzak, can vereceğim demek...”

Deyim içerisinde kullanılmayan mecaz örnekleri ise şunlardır:

5.1.1 (Bkz.Syf.: 21)

-Bir deliğe saklanmak...”

“Korkup her birisi bir deliğe saklanmışlar.”

5.1.7 (Bkz.Syf.: 31)

-“Açıkgöz”

“Yaşlı, açıkgöz her an nöbette.”

5.1.9 (Bkz.Syf.: 34)

-“Binmek”

“Yükü senin üstüne binebilir.”

5.1.11 (Bkz.Syf.: 37)

-“Boş”

“... bir karınca düştü boş yere”

-“Çıplak”

“Hava aldı, bizim baldırı çıplak...”

-“Yaratmak”

“En küçük uyruğuna iş yaratır.”

5.1.16 (Bkz.Syf.: 45)

-“Kırmak”

“Dünya rekoru kırmış.”

5.1.19 (Bkz.Syf.: 50)

-“Gelmek, çatmak”

“... kış da geldi çattı.”

-“Dövülmek, kurulmak”

“Davullar dövülmüş, düğünler kurulmuş.”

5.5.3 (Bkz.Syf.: 73)

-“Aç gözlü”

“... bir ders açgözlülere”

5.5.4 (Bkz.Syf.: 73)

-“Karlatmak”

“... bunca insana karalattın.”

5.5.5 (Bkz.Syf.: 74)

-“Cümle alem”

“Cümle alem oturur da...”

8.12.2. Eş anlamlı kelimeler

“Yazılış ve okunuşları farklı olduğu halde anlamları aynı olan bu kelimelerde çok ince bir anlam ayrılığı vardır.”⁷⁸ Yani; ilk bakışta, kelime anlamlarının aynı olduğu sanılır. İşte bu ince anlam ayrılıklarının öğrencilere gösterilmesi ve gerçek eş anlamlı kelimelerin öğretilmesi gerekir. Bu, kelimelerin bütün anlamlarının anlaşılmasını sağlayacaktır.

Aşağıda masal metinlerinde tespit edilen kelimeler masal numaraları ve eş anlamlı kelimeleriyle birlikte verilmiştir:

Masal Numarası	Metinde Geçen Kelime	Metinde Geçen Kelimenin Eşanlamlısı
5.1.3	ihtiyar	yaşlı
5.1.3	zaman	vakit
5.1.3	çeşni	çeşit
5.1.4	acele	telaş
5.1.6	beyaz	ak
5.1.6	süre	zaman
5.1.7	yaşlı	ihtiyar
5.1.10	zaman	vakit
5.1.10	yürek	kalp
5.1.10	yoksul	fakir
5.1.13	sefer	yolculuk
5.1.13	yetenek	beceri
5.1.14	kabir	gurur
5.1.15	şehir	kent

⁷⁸ Ahmet Kırkılıç, **Fakülte ve Yüksekokulları İçin Türk Dili Yazılı Anlatım ve Kompozisyon Bilgileri**, Aktif Yayınları, Erz., 2002, s.131

5.1.15	iri	kocaman
5.1.15	özgür	hür
5.1.15	can	hayat
5.1.16	hızlı	çabuk
5.1.17	cimri	pinti
5.1.17	önad	sıfat
5.1.18	şer	kötülük
5.2.1	kocaman	iri
5.3.1	zaman	vakit
5.3.1	eş	hanım
5.3.1	tüm	bütün
5.3.1	kuytu	ıssız
5.3.2	iri	kocaman
5.3.2	bencil	egoist
5.3.2	kez	defa
5.3.2	artık	bundan böyle
5.3.3	soylu	asil
5.3.3	tutsak	esir
5.3.3	kocaman	irice
5.3.3	küre	yuvarlak
5.4.1	oğul	erkek çocuk
5.4.1	can	hayat
5.4.1	arı	temiz
5.4.1	ak	beyaz
5.4.1	rüya	düş
5.4.1	al	kırmızı
5.4.1	kalem	söz
5.4.1	arı	temiz
5.4.2	nur	ışık
5.4.2	hatun	hanım
5.4.2	dizilmek	sıralamak

5.4.2	hüner	yetenek
5.4.2	vakit	zaman
5.4.2	aş	yemek
5.5.1	ihhtiyar	yaşlı
5.5.1	karı	eş
5.5.1	bir hayli	bayağı
5.5.1	ödöl	hediye
5.5.1	bencil	egoist
5.5.2	yemek	aş
5.5.3	vakit	zaman
5.5.3	aç	tok
5.5.4	al	kırmızı
5.5.5	hüner	marifet
5.5.5	ömür	hayat
5.5.5	rüya	düş
5.5.5	al	kırmızı
5.5.6	cimri	pinti
5.5.6	zaman	vakit
5.5.6	al	kırmızı
5.5.7	vakit	zaman
5.6.1	imdi	şimdi
5.6.1	yürek	kalp
5.6.1	murat	istek
5.7.1	tasalanmak	üzölmek
5.7.1	özgür	hür
5.7.1	esir	tutsak
5.7.1	istek	arzu
5.7.1	üzüntü	hüzün
5.7.1	can	hayat

8.12.3. Eş sesli kelimeler

Masal metnindeki kelimeler genelde birden fazla anlamda değil, sadece bir anlamda kullanılmaktadır. Dolayısıyla öğrenciler bir kelimenin birden fazla anlamını aynı metinde görememektedir. Bundan dolayı biz eşsesli olabilecek bir kelimenin geçtiği cümleyi yazma gereği duymadık. Bunun yerine kelimelerin metinlerdeki anlamını ve öğretmen tarafından söylenebilecek ikinci anlamını (anlamlarını) ayrı ayrı yazmayı uygun gördük.

Metinlerde kullanılan kelimeler ve bu kelimelerin metin dışındaki farklı kullanımları anlamları ile birlikte aşağıdadır:

Masal Numarası	Masalda Kullanılan Kelime	Kelimenin Metindeki Anlamı	Kelimenin İkinci Anlamı
5.1.4	yüz-	çimmek	insan yüzü,
5.1.7	in-	yüksek yerden aşağıya inmek	yabani hayvanların yaşadığı barınak
5.1.9	at	dört ayaklı hayvan	bir maddeyi bir yerden bir yere fırlatmak
5.1.9	kız-	birisine sinirlenmek	cinsiyet
5.1.10	yüz	insan yüzü	bir sayı, çimmek
5.1.10	at-	fırlatmak	dört ayaklı hayvan türü
5.1.15	düş-	vücudun yere yığılması	rüya
5.1.19	saz	müzik aleti	bitki çeşidi
5.1.19	yaz	bir mevsim adı	kalemle yazma işi
5.3.1	burun	koklama organı	kara çıkıntısı
5.3.2	dolu	kap vb maddelerin boş olmaması	bir yağış çeşidi
5.3.2	artık	bundan böyle	yemekten geriye

			kalan kısım
5.3.3	eş	benzer varlık	hanım veya bey
5.4.1	kara	kötü	bir renk
5.4.1	çal-	bulaştırmak	hırsızlık etmek
5.4.1	dolu	içi boş olmamak	bir yağış çeşidi
5.4.1	arı	temiz olma	bal yapan böcek
5.4.1	al	kırmızı	herhangi bir varlığa sahip olmak
5.4.2	var-	bir varlığın uzayda yer kaplaması “yok”un zıddı	bir yere ulaşmak
5.4.2	al-	herhangi bir varlığa sahip olmak	kırmızı
5.4.2	gül	bir çiçek çeşidi	neşelenme hali
5.5.2	in-	yukarıdan daha düşük seviyeli yerlere inmek	hayvan barınağı
5.5.2	gül-	sevinme hali	bir çiçek çeşidi
5.5.4	al-	satın almak	kırmızı
5.5.5	kara	siyah	üzerinde yaşanan toprak parçası
5.5.5	al	kırmızı	satın almak
5.5.6	say-	büyüğe saygı göstermek	rakamları saymak
5.5.6	kaz-	toprağı eşmek	bir hayvan çeşidi
5.5.6	al	eline almak	kırmızı
5.5.7	var-	bir mekana ulaşmak	“yok”un zıddı
5.6.1	in	hayvan barınağı	yukarıdan aşağıya doğru yürümek
5.6.1	el	çevre, insanlar	insan organı
5.6.1	ağrı	vücut sızısı	bir il adı
5.7.1	gül	çiçek çeşidi	sevinme hali
5.7.1	yüz	insan çehresi	çimmek, vb.

8.12.4. Zıt anlamlı kelimeler

Anlamları birbirinin tersi olan kelimelere zıt anlamlı kelimeler denilmektedir. Bu anlam konusu da öğrencilerin öğrenmesi gereken bir dilbilgisi amacıdır. Bu amaç, masallar işlenirken de kazandırılabilir.

Aşağıda önce metin içerisinde kullanılan bazı kelimeler yazılmış. Daha sonra bu kelimelerin metin dışındaki zıt anlamlısı yazılmıştır. Aynı metin içerisinde kullanılan zıt anlamlı kelimeler ise ayrı bir grupta yazılmıştır:

		Öğretmence Söylenebilecek
<u>Masal Numarası</u>	<u>Metindeki Kelime</u>	<u>Zıt Anlamlı Kelime</u>
5.1.2	iyi	kötü
5.1.2	dost	düşman
5.1.2	evet	hayır
5.1.2	güzel	çirkin
5.1.2	acıkmak	doymak
5.1.2	akşam	sabah
5.1.2	gelmek	gitmek
5.1.2	boş	dolu
5.1.2	ağlamak	gülmek
5.1.2	acı	tatlı
5.1.3	dost	düşman
5.1.3	sevinmek	üzülmek
5.1.3	ihtiyarlanmak	yaşlanmak
5.1.3	öldürmek	yaşatmak
5.1.3	yok	var
5.1.4	eski	yeni
5.1.4	gece	gündüz
5.1.4	yaklaşmak	uzaklaşmak
5.1.4	içeri	dışarı
5.1.4	akşam	sabah
5.1.4	kalkmak	oturmak

5.1.4	sonra	önce
5.1.4	açmak	kapatmak
5.1.4	üzülmek	sevinmek
5.1.4	sağ	sol
5.1.4	çok	az
5.1.4	iyi	kötü
5.1.4	öldürmek	yaşatmak
5.1.5	büyüklik	küçüklük
5.1.5	çıkma	inmek
5.1.5	iyi	kötü
5.1.6	yok	var
5.1.6	beyaz	siyah
5.1.6	uzun	kısa
5.1.6	güzel	çirkin
5.1.6	gelme	gitme
5.1.6	sevinç	üzüntü
5.1.7	aşağı	yukarı
5.1.7	iyi	kötü
5.1.7	inmek	çıkma
5.1.7	gülmek	ağlamak
5.1.7	yaşlı	genç
5.1.7	korkak	cesur
5.1.7	sevinç	üzüntü
5.1.8	az	çok
5.1.8	gitme	gelme
5.1.8	iyilik	kötülük
5.1.9	ölmek	doğma
5.1.9	çok	az
5.1.9	hayır	evet
5.1.10	kısa	uzun
5.1.10	tatlı	acı

5.1.10	yoksul	zengin
5.1.10	dar	geniş
5.1.10	doğru	yanlış
5.1.10	kuru	yaş
5.1.10	iyi	kötü
5.1.10	acı	tatlı
5.1.11	düşmek	kalkmak
5.1.12	hafif	ağır
5.1.12	gitmek	gelmek
5.1.12	ölmek	doğmak
5.1.13	hızlı	yavaş
5.1.13	gelmek	gitmek
5.1.13	düşman	dost
5.1.14	uzun	kısa
5.1.14	güzel	çirkin
5.1.14	az	çok
5.1.14	küçük	büyük
5.1.15	dost	düşman
5.1.15	iri	ufak
5.1.15	çirkin	güzel
5.1.15	çok	az
5.1.15	sevinç	üzüntü
5.1.15	çıkmaq	inmek
5.1.15	gitmek	gelmek
5.1.15	düşmek	kalkmak
5.1.15	büyük	küçük
5.1.16	hızlı	yavaş
5.1.16	gülmek	ağlamak
5.1.16	büyük	küçük
5.1.17	düşman	dost
5.1.17	kötü	iyi

5.1.18	gelmek	gitmek
5.1.18	almak	vermek
5.1.18	üzgün	sevinçli
5.1.18	sağ	sol
5.1.18	güzel	çirkin
5.1.18	alt	üst
5.1.18	düşman	dost
5.1.19	yaz	kış
5.1.19	kötü	iyi
5.2.1	soğuk	sıcak
5.2.1	zarar	yarar
5.3.1	iç	dış
5.3.1	çok	az
5.3.1	yoksul	zengin
5.3.1	küçük	büyük
5.3.1	kısa	uzun
5.3.1	almak	vermek
5.3.1	var	yok
5.3.1	kalkmak	oturmak
5.3.1	akşam	sabah
5.3.1	uzaklaşmak	yakınlaşmak
5.3.1	götürmek	getirmek
5.3.1	az	çok
5.3.1	gece	gündüz
5.3.1	içeri	dışarı
5.3.1	açmak	kapatmak
5.3.1	kalkmak	oturmak
5.3.1	gelmek	gitmek
5.3.1	yoksul	zengin
5.3.2	yok	var
5.3.2	sert	yumuşak

5.3.2	sonra	önce
5.3.2	yüksek	alçak
5.3.2	sevinç	üzüntü
5.3.2	kış	yaz
5.3.2	bırakmak	almak
5.3.2	içeri	dışarı
5.3.2	küçük	büyük
5.3.2	uzak	yakın
5.3.2	küçük	büyük
5.3.2	acı	tatlı
5.3.2	güzel	çirkin
5.3.3	bilgili	cahil
5.3.3	yumuşak	sert
5.3.3	tutsak	esir
5.3.3	sıkı	gevşek
5.3.3	çok	az
5.3.3	siyah	beyaz
5.3.3	büyük	küçük
5.3.3	doğru	yanlış
5.3.3	sol	sağ

Aynı Metinde Beraber Kullanılan Zıt Anlamlı Kelimeler

<u>Masal Numarası</u>	<u>Metindeki Kelime</u>	<u>Metindeki Zıt Anlamlı Kelime</u>
5.1.4	girmek	çıkmaq
5.1.7	savaş	barış
5.1.10	gelmek	gitmek
5.1.13	büyük	küçük
5.1.15	iyi	kötü
5.1.17	iyi	kötü

5.1.17	güzel	çirkin
5.1.17	tembel	çalışkan
5.1.17	büyük	küçük
5.3.1	sağ	sol
5.3.3	sol	sağ
5.3.3	aşağı	yukarı
5.4.1	var	yok
5.4.2	var	yok
5.5.2	deve	pire
5.5.2	aç	tok
5.5.2	sağ	sol
5.5.2	gülmek	ağlamak
5.5.2	gece	gündüz
5.5.4	acı	tatlı
5.5.4	doğru	eğri
5.5.5	karı	koca
5.5.5	deve	pire
5.5.6	cimri	cömert
5.5.6	almak	vermek
5.5.6	gelmek	gitmek
5.5.6	hayır	evet
5.5.6	sevinmek	üzülmek
5.5.7	gece	gündüz
5.5.7	dolu	boş
5.5.7	sağ	sol
5.5.7	uzun	kısa
5.6.1	ağlamak	gülmek
5.6.1	sabah	akşam
5.6.1	gelmek	gitmek
5.6.1	düşmek	kalkmak
5.6.1	iyi	kötü

5.7.1	ön	arka
5.7.1	geniş	dar
5.7.1	açmak	kapatmak
5.7.1	sıcak	soğuk
5.7.1	iç	dış
5.7.1	gitmek	gelmek
5.7.1	üzüntü	sevinç
5.7.1	özgür	esir
5.7.1	güzel	çirkin
5.7.1	korku	cesaret
5.7.1	uzak	yakın
5.7.1	acı	tatlı
5.7.1	ölü	sağ
5.7.1	yok	var

DOKUZUNCU BÖLÜM

9.OLAĞANÜSTÜLÜKLER

Masallar, yapı bakımından, olağanüstülüklerin yansıtıldığı bir türdür. Örneğin; hayvanların konuşması imkânsızdır. Masalları okuyan kitlenin umumiyetle çocuklar olduğu düşünüldüğünde, çocukların bu olağanüstülüklerle inanabileceği ihtimali akla gelmektedir. Dolayısıyla olağanüstü durumları çocuğa izah etme gereği ortaya çıkmaktadır. İncelenen masallardaki olağanüstü durumlar masal numaraları ile birlikte aşağıdadır:

5.1.1 (Bkz.Syf.: 21) Eşeğin düşünmesi, aslana özenmesi, hayvanları kandırması mümkün değildir.

5.1.2 (Bkz.Syf.22) Kartalla baykuşun dost olması, birbirine söz vermesi mümkün değildir.

5.1.3 (Bkz.Syf.: 22) Balıkçıl kuşunun yalan söylemesi, yengecin yalana kanmaması, balıkların kendi aralarında konuşması olağanüstü birer durumdur.

5.1.4 (Bkz.Syf.: 25) Tilkinin kurnazlık yapması, tehlikelerden kurtulmaya çalışması olaması mümkün olmayan bir durumdur.

5.1.5 (Bkz.Syf.: 27) Aslanın büyüklük göstermesi ve fareyi affetmesi olamayacak bir durumdur.

5.1.6 (Bkz.Syf.: 29) Gerçek hayatta devler yoktur. Dolayısıyla sihirli çizimleri tamamen hayâlidir.

5.1.7 (Bkz.Syf.: 31) Horozla tilkinin birbiriyle konuşmaları, birbirlerini kandırmaları mümkün değildir.

5.1.8 (Bkz.Syf.: 32) Kurtla leyleğin konuşması akla uygun değildir.

5.1.11 (Bkz.Syf.: 37) Güvercinin merhametli olması, karıncanın vefa duygusuna sahip olması realiteye uygun değildir.

5.1.12 (Bkz.Syf.: 38) At ve eşek birbirinden yardım isteyemez.

5.1.15 (Bkz.Syf.: 41) Güvercinlerin kendi aralarında konuşmaları, fareden yardım istemeleri ve farenin onları takdir etmesi gerçek hayatta olamaz.

5.1.16 (Bkz.Syf.: 45) Kaplumbağa ile tavşanın konuşması ve birbiriyle yarışmaları realiteye uygun değildir.

5.1.17 (Bkz.Syf.: 46) Hayvanların mahkeme kurması ve bir insanın hayvanlar mahkemesinde yargılanması mümkün değildir.

5.1.19 (Bkz.Syf.: 50) Cırcır böceğinin borç istemesi, saz çalması; karıncanın böceğe acımaması, ders vermesi realiteye uygun değildir.

5.2.1 (Bkz.Syf.: 51) Meşe ile kamışın konuşması mümkün değildir.

5.3.2 (Bkz.Syf.: 56) Gerçek hayatta devler olamaz.

5.4.1(Bkz.Syf.: 60) Büyücülük gerçek hayatta olsa da masallardaki gibi değildir.

5.5.1 (Bkz.Syf.: 66) Hiçbir sudan peri çıkmaz.

5.5.2(Bkz.Syf.: 68) Açıl susam açıl denildiği anda, bir sofranın baştan sona donanması; bir değirmenin sağa sola çevrildiği zaman altın akıtması olamayacak bir durumdur.

5.5.3 (Bkz.Syf.: 73) Bir tavuk kesinlikle altın yumurtlayamaz.

5.5.5 (Bkz.Syf.: 74) Bir kişi annesinin beşiğini sallayamaz.

5.6.1(Bkz.Syf.: 80) Bir ineğin memesinden bal akması akla uygun değildir.

5.7.1 (Bkz.Syf.: 82) Papatya ile çayır kuşunun konuşması ve birlikte türkü dinlemeleri mümkün değildir.

10.ONUNCU BÖLÜM

ÖRETMEN VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE MASALLAR

10.1. Masal Türünün Bilinip Bilinmediğine Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: Masal ile hikâye* arasındaki farkı biliyor musunuz?(*)

	Haşim İşcan İlköğretim Okulu		Şair Nef'i İlköğretim Okulu		Celal Akın İlköğretim Okulu		Özel Güneş İlköğretim Okulu		Özel Aziziye İlköğretim Okulu		Özel İstiklâl İlköğretim Okulu	
	Adedi F	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %
Evet	14	31.1	19	42.2	34	75.5	38	84.4	38	84.4	31	68.8
Hayır	31	68.9	26	57.8	24	53.4	11	24.5	7	15.6	14	31.2

Tablo 10. 4 - Masalların bilinmesi ile ilgili öğrenci görüşlerinin genel dağılımı

Sonuç olarak, çizelgede de görüldüğü gibi, evet ve hayırlara ilişkin değişik cevaplar ortaya çıkmıştır. Haşim İşcan İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %31'i, Şair Nef'i İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %42.2'si, Celal Akın İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %46.6'sı, Özel Güneş İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %75.5'i, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %84, 4'ü, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %68.8'i bu soruya evet derken, Haşim İşcan İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %68.9'u, Şair Nef'i İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin % 57.8'i, Celal Akın İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %53.4'ü, Özel Güneş İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %24.5'i, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %15.6'sı, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %31.2'si bu soruya hayır cevabı vermiştir.

- Hikâyenin türünün seçilmesinin sebebi bu türün masal türüne yakın olmasıdır.

(*) Çizelge 4'ün oluşturulmasını sağlayan 1. sorunun sağlaması "Biliyorsanız boş kısma masalın ne olduğunu ve hikaye ile masal arasındaki farkı yazınız" sorusu ile sağlanmış ve bu yolla öğrencilerin yanlış şıkkı cevaplamaları engellenmiştir.

Devlet okulları ile özel okullar ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise devlet okullarında %40 olan evet cevabı ile %60 olan hayır cevabı, özel okullarda %75.6 ve %24.4 olarak çıkmıştır.

Devlet okulları ile özel okullar beraber değerlendirildiğinde ise evet oranı %58.2, hayır oranı %41.8 olmuştur.

Her ne kadar 41.8'lik ‘‘hayır’’ oranı ‘‘evet’’cevabına göre düşük bir oransa da, çocuğun masala çok büyük bir ilgi duyduğu, ta okul öncesinden başlayarak masal dinlediği, okula başladığı ilk yıldan itibaren masal okuduğu düşünüldüğünde bu rakamın yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Hayır oranının yüksek olma sebebi; ‘‘ Kimi anne-babaların hatta bazı öğretmenlerin ‘Masal da neymiş!’ diyerek masalı pek önemsememeleri ve masalları yararsız öğütlerle, uyutucu eğitimle dolu söz yığını sanmalarındır.’’⁷⁹

Ayrıca; ‘‘Çocukların 19. yy’dan kalma pozitivist felsefenin deneme tahtası olarak kullanılması masalların yeterince bilinmemesiyle ilgili bir diğer problemdir. Bu problemin sonucunda çocuklar; akıl ve mantığın dışında ölçütleri olmasın, her şeyi akılla değerlendirsın, gözleriyle görmedikleri şeylere inanmasınlar diye ana malzemesi hayâl olan masallardan uzaklaştırılmışlardır. Masallarda perilerin her güçlüğün kolayca aşılmasını temin eden yardımcıları, şehzadelerin mutlaka muratlarına ermesi, cadıların ve gulyabanilerin her türlü fiilleri; çocukları yanlış yönle sevk eder, onları günlük hayattan koparır, hayâlcî yapar, her şeyi kolay yoldan sağlamaya iter düşüncesi ile birleşince öğrencilerin hayâllerle bezenmiş olan masallardan uzak tutulması sonucu ortaya çıkmıştır.’’⁸⁰

Halbuki; masallarda çekinilecek, korkulacak bir durum yoktur, tam tersine sevinilmelidir. Çünkü; masal vasıtası ile öğrencilerin düş gücü gelişmektedir. Zaten; çocuklar masalların uydurma, yalan bir tür olduğunu bilir, yine de severek dinler, ana dili başta olmak üzere çeşitli yönlerini geliştirir.

⁷⁹ Mevlani Ulusoy, Çocuk ve Masal, Eğitim Dergisi, Ankara, Şubat 2001 s.12

⁸⁰ Dr. Necmettin Türinay, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Reha Yayıncılık, İstanbul, 1987, s.235

Sonuç olarak; öğretmen ve ebeveynler çocukları masallardan uzak tutmamalı, tam tersine masalların özelliklerini anlatarak onlara yeni ufuklar açmalıdır.

10.2.Türkçe Ders Kitaplarında Daha Fazla Masala Yer Verilip Verilmemesine Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: Türkçe ders kitabında daha fazla masal ister misiniz?

	Haşim İşcan İlköğretim Okulu		Şair Nef'i İlköğretim Okulu		Celal Akın İlköğretim Okulu		Özel Güneş İlköğretim Okulu		Özel Aziziye İlköğretim Okulu		Özel İstiklâl İlköğretim Okulu	
	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %
Evet	29	64.4	27	60	31	68.8	33	73.3	24	53.3	20	44.4
Hayır	16	35.6	18	40	14	31.2	12	24.7	21	46.7	25	55.6

Tablo 10. 5- Masal sayısının artırılmasına yönelik öğrenci görüşü

Şekilden de anlaşıldığı gibi Haşim İşcan İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %64.4'ü, Şair Nef'i İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %68.8'i, Özel Güneş İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %73.3'ü, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %53.3'ü, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %44.4'ü bu soruya evet cevabı vermiştir. Bu soruya hayır cevabı veren öğrenci oranı ise Haşim İşcan İlköğretim Okulu'nda %35.6, Şair Nef'i İlköğretim Okulu'nda %40, Celal Akın İlköğretim Okulu'nda %31.2, Özel Güneş İlköğretim Okulu'nda %24.7, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'nda %46.7, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'nda %55.6'dır.

Devlet okulları ile özel okullar ayrı ayrı düşünüldüğünde bu soruya devlet okullarındaki öğrencilerin %64.4'ü evet, %35.6'sı hayır, özel okullardaki öğrencilerin %53.3'ü evet, %46.7'si hayır cevabı vermiştir.

Genel olarak düşünüldüğünde, bu soruya evet diyen öğrenci oranı %60.7 iken; hayır diyen öğrenci oranı %39.3'tür.

Bu sonuçlar ortaya koyulduktan sonra öğrencilerle tekrar görüşülmüş, çocukların masalları niye çok sevdikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu görüşmelerde, öğrenciler; masallardaki olayların hoşlarına gittiğini, masallardaki ana fikirleri de kolayca anladıklarını, masalların hayâl dünyalarını zenginleştirdiğini, masallar ile bazı çizgi filmleri özdeşleştirdiklerini, masallardaki “hayvan” kahramanların ilgilerini çektiğini söylemiştir. Bunlar beklenen cevaplardır. Zira; yapılan araştırmalarda; “Masal kitapları çocukların en severek okudukları, okutturdıkları kitaplardan biridir.”⁸¹ Çünkü; “Masallar çocukların iç dünyalarını yansıtan ve onların zevkini okşayan en önemli araçtır.”⁸²

	Adet	Yüzde
Evet	29	58
Hayır	11	42

Tablo 10. 6- Masal sayısının artırılmasına yönelik öğretmen görüşü.

Şekilden de anlaşıldığı gibi bu soruya öğretmenlerin %58’i evet %42’si hayır cevabını vermiştir. Başka bir ifadeyle öğretmenlerin çoğunluğu gerek masalların eğitimdeki rolünü, gerekse çocukların masalları zevkle okumasını göz önüne alarak bu soruya “evet” cevabını vermiştir. “Zaten çocuk eğitiminde masalın önemli rolünü kabul etmemek mümkün değildir.”⁸³

Bu anket sorusunun cevapları istatistiksel bilgi haline getirildikten sonra öğrencilerin verdiği cevaplar ile birlikte öğretmenlere sunulmuş, masalların çokça tercih edilmesinin sebebi anlaşılmaya çalışılmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğu öğrencilerin masalları sevme sebeplerine aynen katıldıklarını, fakat masalların sevilmesinin esas sebebinin bir olay yazısı olmasına bağlanması gerektiğini söylemişlerdir. Çünkü; onlara göre olay yazıları diğer yazılara göre daha iyi anlaşılmaktadır. Ama öğretmenler yine de diğer olay yazılarının değil masalların daha zengin içeriklerle daha çok sunulması gerektiğini savunmuşlardır.

⁸¹ Ceyhan Atıf Kansu, **Çocuk Edebiyatı ve Eğitimi**, İstanbul, 1975, s.

⁸² Enver Naci Gökşen, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, İstanbul, 1980, s. 58

⁸³ Naki Tezel, **Türk Masalları I**, MEB, İstanbul, 2001, s. 1

“Çocukların daha fazla masal isteyip istemediğini şu şekilde de öğrenebiliriz. Önce Ezop Masalları adlı kitap çocuklara gösterilir. Daha sonra çeşitli türdeki diğer kitaplar ortaya çıkarılır. Öğrencilerin hangi kitabı tercih ettiğini gözlemlenir. Görülecektir ki masal kitabını seçen öğrenci sayısı daha fazladır.”⁸⁴

Bütün bu istatistiksel bilgilerden ve açıklamalardan sonra; acaba öğrencilerin masalları zevkle okumaları bu türe daha fazla önem verilmesi gerektiği düşüncesi için yeterli midir, şeklinde bir soru akla gelebilir. Buna verilecek cevap tabii ki hayır olacaktır. Çünkü; “Masallar sadece çocuk zevkini okşamamakta, ayrıca onlara ibret dersleri vermekte, onları kötülere karşı uyarmakta ve zeka ile sağduyuyu yüceltmektedir.”⁸⁵

10.3.Türkçe Ders Kitabındaki Masallarla İlgili Dramatizasyon Çalışması Yaptırılıp Yaptırılmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: Türkçe ders kitabındaki masalları okuduktan dramatize ediyor musunuz?

	Haşim İşcan İlköğretim Okulu		Şair Nef'i İlköğretim Okulu		Celal Akın İlköğretim Okulu		Özel Güneş İlköğretim Okulu		Özel Aziziye İlköğretim Okulu		Özel İstiklâl İlköğretim Okulu	
	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %
Evet	25	55.5	15	33.3	0	0	17	37.3	30	66.7	45	100
Hayır	20	44.5	30	66.7	45	100	28	62.3	15	33.3	0	0

Tablo 10. 7 - Dramatizasyon çalışması ile ilgili öğrenci görüşü

Bu soruya Haşim İşcan ilköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %55.5'i, Şair Nef'i ilköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %33.3'ü, Celal Akın İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %0'ı Özel Güneş İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin

⁸⁴ Fikrettin Şimşek, **Okuma Problemleri ve Çözüm Önerileri**, S. Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, s.

⁸⁵ Cemil Öztürk, Rahmi Otluoğlu, **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller**, Pagem Yayınları, Ank, 2002, s.110

%37.3'ü, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %66.7'si, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %100'ü evet cevabı vermiştir.

Yine bu soruya Haşim İşcan İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %44.5'i, Şair Nef'i İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %66.7'si, Celal Akın İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %100'ü, Özel Güneş İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %62.3'ü, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %33.3'ü, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %0'ı hayır cevabı vermiştir.

Devlet okullarındaki öğrencilerin bu soruya verdikleri evet cevabı oranı %29.9, hayır cevabı oranı %71 iken; özel okullarda evet cevabı oranı %68.9, hayır cevabı oranı %31.1'de kalmıştır.

Devlet okulları ile özel okullar beraber düşünüldüğünde ise evet oranı %48.8, hayır oranı %51.2 olmuştur.

	Adet	Yüzde
Evet	26	52
Hayır	24	48

Tablo 10.8- Dramatizasyon ile ilgili öğretmen görüşü

Soruyu cevaplandıran öğretmenlerin %52'si evet %48'i hayır şıkkını işaretlemiştir. (%48'lik hayır cevabı alındıktan sonra öğretmenlere dramatizasyon çalışmalarını niye yapmadıkları sorulmuştur. Öğretmenler verdikleri cevaplarda; ders programlarının çok kapsamlı ve ağır olmasından dolayı zaman sıkıntısı çektiklerini, drama çalışmaları için uygun mekân ve materyal bulamadıklarını, ayrıca fakülte yıllarında drama çalışmaları konusunda yeteli derecede yetiştirilmediklerini ve bu konuda yetersiz olduklarını ifade etmişlerdir.)

Genel değerlendirme ve öğretmen cevapları dikkate alındığı zaman çoğu okullarda masallar ile ilgili dramatizasyon çalışmasının yapılmadığı ortaya çıkmaktadır. Halbuki; “Drama ve rol yapma, özellikle Türkçe derslerinde öğretim teknikleri arasında yer alır.”⁸⁶ Okunan masal dramatizasyon yöntemi ile canlandırıldığında, ana fikir daha iyi anlaşılacak, çocuk sürece zevkle katılacak ve o masalı hayatı boyunca unutmayacaktır. Ayrıca dramatizasyon çalışmalarında sadece “piyes” şeklinde canlandırmalar anlaşılmamalıdır. Örneğin; “Masal okurken çocukların gerektiğinde sesler çıkarmalarına, taklitler yapmalarına izin verilmelidir. Öğretimde önemli olan öğrenciyi edilgen bir dinleyici konumundan kurtarabilmek, konuları canlandırarak yaşanır duruma getirmek olduğuna göre, yaratıcı drama bu masal okuma sürecinde uygun bir seçenek olarak görülebilir. Böylelikle öğrenci öğrenme sürecinde etken duruma geçirilir. Bununla birlikte öğrenciler bir yandan da duyu organlarını harekete geçirecek olay ya da durumları yaşayacaktır.”⁸⁷

Bütün bu sebeplerden dolayı masallar okunduktan sonra dramatize ettirilmelidir, sonucu çıkmaktadır.

10.4.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalarla İlgili Resim Çalışmasının Yaptırılıp Yaptırılmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: Ders kitabındaki masallar okunduktan sonra hiç okunan masalarla ilgili resim çalışması yaptınız mı?

	Haşim İşcan İlköğretim okulu		Şain Nef'i İlköğretim Okulu		Celal Akın İlköğretim Okulu		Özel Güneş İlköğretim Okulu		Özel Aziziye İlköğretim Okulu		Özel İstiklâl İlköğretim Okulu	
	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %
Evet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hayır	45	100	45	100	45	100	45	100	45	100	45	100

Tablo 10.9- Resim çalışması ile ilgili öğrenci görüşü

⁸⁶ Tacettin Şimşek, **Çocuk Edebiyatı**, Rengarenk Yayınları, Ankara, 2002, s.184

⁸⁷ Tülay Üstündağ, **Yaratıcı Drama - Öğretmenimin Günlüğü-**, Pagem Yayınları, Ankara, 2000, s. 27

Resim çalışması ile ilgili soruya ankete katılan bütün öğrenciler “hayır” cevabı vermiştir. Başka bir ifadeyle ankete katılan öğrencilerin %100’ü masallarla ilgili resim çizmediklerini ifade etmiştir.

	Evet		Hayır	
	Adet f	Yüzde %	Adet f	Yüzde %
Türkçe Kitaplarındaki masallarla ilgili resim çizdiriyor musunuz?	9	18	41	82
Çizdiğiniz resimleri panoya asıyor musunuz?	2	223	7	77.7

Tablo 10.10- Resim çalışması ile ilgili öğretmen görüşü

Ankete katılan öğretmenlerin %18’i resim çizdirdiğini, %82’si resim çizdirmediğini söylemiştir. Resim çizdirdiğini söyleyen %18’lik kısmı oluşturan 9 kişiden 2’si çizdirdiği resimleri panoya astırdığını 7’si ise astırmadığını söylemiştir.(Yukarıdaki cevaplar alındıktan sonra öğretmenlere resim çalışmalarını niye yaptırmadıkları sorulmuştur.Öğretmenler verdikleri cevaplarda; ders programlarının çok kapsamlı ve ağır olmasından dolayı zaman sıkıntısı çektiklerini; bunun da bu çalışmanın yapılmasını engellediğini, resim çalışması yaptırmanın yararına inanmadıklarını ve bu işin resim öğretmenine ait olduğunu, ayrıca resim çalışması yaptırmanın dersin genel yapısını bozacağını ileri sürmüşlerdir.)

Verilen cevaplardan öğrencilerin bütününe, öğretmenlerinse bütününe yakınının resim çalışması ile ilgili çalışmalara olumsuz yanıt verdiği görülmektedir. Halbuki; “resimlerin boyutları ve görsel dokudaki benzerlikler metin ile resim arasındaki bağlantıyı güçlendirir.”⁸⁸ Yine resim etrafında yapılan çalışmalar çocuğun anlama, anlatım, hayâl gücünü geliştirme, ana fikrin daha iyi anlaşılmasını sağlama noktalarında faydası olacaktır. Ayrıca; “ Resimler,

⁸⁸ Alaattin Kantarcıoğlu, age, s.45

öğrencileri okuma öncesinde derse hazırlama, okuma sonrasında da öğrencinin metni anlayıp anlamadığını öğrenme hususlarında da fikir verecektir.”⁸⁹

İşte bütün bu sebeplerden dolayı Türkçe ders kitaplarındaki masallar okunduktan önce ve sonra resim çalışmaları ile takviye edilmelidir.

10.5.Türkçe Ders Kitabındaki Türlerin Okunma Oranına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Türkçe ders kitabındaki hangi tür yazıları daha çok zevk alarak okuyorsunuz?(*)

	Haşim İşcan İlköğretim Okulu		Şair Nef'i İlköğretim Okulu		Celal Akın İlköğretim Okulu		Özel Güneş İlköğretim Okulu		Özel Aziziye İlköğretim Okulu		Özel İstiklâl İlköğretim Okulu	
	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %
Roman	5	11.1	8	17, 7	10	22.2	8	17. 7	13	28.8	14	31.1
Şiir	9	20	8	17.7	8	17.7	10	22.2	7	13.5	8	17.7
Anı	5	11.1	4	8.8	7	15.5	8	17.7	6	13.3	5	11.1
Gezi	3	6.6	7	15.5	9	20	7	15.5	8	17.7	4	8.8
Masal	23	51.1	18	40	11	24.4	12	26.6	11	24.4	14	31.1

Tablo 10.11- Türlerin tercih edilmesi ile ilgili öğrenci görüşü

Şekildeki beş türün değişik okullarda tercih edilme yüzdeleri birbirinden farklıdır. Roman Haşim İşcan İlköğretim Okulu’nda %11.1, Şair Nef'i İlköğretim Okulu’nda %17.7, Celal Akın İlköğretim Okulu’nda %22.2, Özel Güneş İlköğretim Okulu’nda %17.7, Özel Aziziye İlköğretim Okulu’nda %28.8, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu’nda %31.1 yüzdeleri ile tercih edilmiştir. Şiir Haşim İşcan İlköğretim Okulu’nda %20, Şair Nef'i İlköğretim Okulu’nda %17.7, Celal Akın İlköğretim Okulu’nda %17.7, Özel Güneş İlköğretim Okulu’nda %22.2, Özel Aziziye İlköğretim Okulu’nda %15.5, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu’nda %17.7 yüzdeleriyle işaretlenmiştir. Anı, Haşim İşcan İlköğretim Okulu’nda %11.1, Şair Nef'i İlköğretim Okulu’nda %8, 8, Celal Akın İlköğretim Okulu’nda

⁸⁹ Fırat Güler, **İlköğretim II. Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türkçe Üzerindeki Etkileri**, Basılmamış Y. Lisans Tezi, Erzurum, 2001, s. 112

(*) Çizelgedeki beş tür belirlenirken belli bir yöntem uygulanmamıştır. Seçilen türler tamamen kendi kişisel seçimimle yaptığım örneklemdir.

%15.5 Özel Güneş İlköğretim Okulu'nda %17.7, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'nda %13.3, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'nda %11.1 ile tercih edilmiştir. Gezi yazısı ise Haşim İşcan İlköğretim Okulu'nda %6.6, Şair Nef'i İlköğretim Okulu'nda %15.5, Celal Akın İlköğretim Okulu'nda %20, Özel Güneş İlköğretim Okulu'nda %15.5, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'nda %17.7, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'nda %8.8 yüzde ile tercih edilmiştir. Çizelgedeki son tür masal ise Haşim İşcan İlköğretim Okulu'nda %51.1, Şair Nef'i İlköğretim Okulu'nda %40, Celal Akın İlköğretim Okulu'nda %24.4, Özel Güneş İlköğretim Okulu'nda %26.6, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'nda %24.4, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'nda %31.1 yüzde ile tercih edilmiştir.

Genel değerlendirmeye baktığımızda roman türünün %21.2, şiir türünün %18.8, anı türünün %12.9, gezi türünün %14.2 masal türünün ise %32.9 yüzde ile tercih edildiği görülmektedir.

Değerlendirmelerden anlaşıldığı gibi masal türü diğer türlere göre daha çok tercih edilmiştir. Çünkü masallar; “Yazınsal türler içinde çocuğun dünyasına yakın bir dünya sunmaktadır.”⁹⁰

Masalın sevilme yaşı değişkendir. Fakat insanlık bu türe her yaşta ilgi göstermektedir. Çünkü; “Masallar insanlığın çocukluğudur bir bakıma. Hatta bu ilginin değişik bir şekilde ortaya çıkması televizyondaki bilim kurgu filmleri ile olmuştur. Belki de bilim kurgu masalların büyükler tarafından gerçeğe dönüştürülen hâlidir. Ayrıca masallar avunma duygusu veren bir sanattır. İnsan ise her çağda bu duyguyu yüreğinde taşır. Yani; masallara sadece küçükler değil büyükler de ilgi göstermektedir. İşte yetişkinlerin bile bu türe ilgi duyması çocukların bu türe üst düzeyde ilgi duymalarının normal olduğunu göstermektedir.

Çocuğun bu türe ilgi göstermesi vb. hususlar bir yana; masallar insan zihnini aksettirmektedir. İnsanlar, gerçek hayatı yaşarken bir taraftan da düşler görmekte ve hayâller kurmaktadır. “İnsanların gerçek hayatları ile düşlerini masallarda birleştirmesi ise olağanüstü diye nitelendirilen pek çok vasıtanın

⁹⁰ Tülay Üstündağ, age, s. 67

gerçekleşmesini sağlamıştır.”⁹¹ Dolayısıyla çocukların masallara ilgi göstermesi desteklenmesi gereken bir davranıştır.

Bütün bu noktalar düşünüldüğünde ilköğretim 6. 7. 8. sınıflarda okutulan türler içinde en çok istenen türün “masal” olarak çıkması beklenen bir sonuçtur.

10.6.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarla İlgili Yazma Çalışmasının Yapılıp Yapılmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: Türkçe ders kitabındaki masalları okuduktan sonra kitabı kapatıp okuduğunuz masalın özetini yapıyor musunuz?

	Haşim İşcan İlköğretim Okulu		Şair Nef'i İlköğretim Okulu		Celal Akın İlköğretim Okulu		Özel Güneş İlköğretim Okulu		Özel Aziziye İlköğretim Okulu		Özel İstiklâl İlköğretim Okulu	
	Adedi F	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %
Evet	39	86.6	25	55.5	27	60	40	88.9	41	91.1	40	88.8
Hayır	6	13.4	20	44.5	18	40	5	11.1	4	8.9	5	11.2

Tablo 10.12- Yazma çalışması ile ilgili öğrenci görüşü

Şekilden de anlaşıldığı gibi yukarıdaki soruya Haşim İşcan İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %86.6'sı, Şair Nef'i İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %55.5'i, Celal Akın İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %60'ı, Özel Güneş İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %88.9'u, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %91.1'i, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %88.8'i evet cevabı vermiştir. Soruya verilen hayır cevabı ise Haşim İşcan İlköğretim Okulu'nda %13.4, Şair Nef'i İlköğretim Okulu'nda %44.5, Celal Akın İlköğretim Okulu'nda %40, Özel Güneş İlköğretim Okulu'nda %11.1, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'nda %8, 9, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'nda %11.2 olarak belirlenmiştir.

91 Umay Günay, age, syf.130

Devlet okulları ile özel okullar ayrı ayrı değerlendirildiğinde bu soruya devlet okullarındaki öğrencilerin %64.4'ü evet, %32.6'sı hayır cevabı vermiştir.

Genel toplama bakıldığında ise bu soruya öğrencilerin %78.5'i evet, %21.5'i hayır cevabı vermiştir.

Masalı okuduktan sonra özetlemek sözlü ve yazılı anlatımın bir parçasıdır. Bunu gerçekleştirmek ise Türkçe'nin amaçlarından biridir. “Öğrencinin yazılı materyali özetlemesi etkili çalışma ya da öğrenme stratejilerinden biridir.”⁹² Çünkü; yapılan araştırmalar neticesinde özetlemenin hatırlama ve kavramayı artırdığı tespit edilmiştir.

Özetleme metnin ana hatlarını anlatmak, ana fikri ve yardımcı fikirleri söylemek, metindeki bazı paragrafları kendi cümleleri ile yeniden ifade etmek gibi yollarla gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla masallar okunduktan sonra özetlenmeli, ana fikir ve yardımcı fikirler buldurulmalı ve bazı paragraflar öğrencilere kendi cümleleri ile ifade ettirilmelidir.

Öğrencilerin, masalı özetlemesi aynı zamanda öğrencinin “masal anlatma” veya “masal yazma” becerilerini farkında olmadan geliştirecektir. Masal özetlemeleri yaptırmak, bu özellikleri geliştirmek için iyi bir bahane olabilir.

⁹² Nuray Senemoğlu, **Öğrenme Ürünleri ve Eğitimi**, Burdur, 1999, s.22

10.7.Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenciyi Yeni Bir Masal Yazmaya Teşvik Edip Etmediğine Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: Okuduğunuz masallardan esinlenerek yeni bir masal yazmaya çalıştığınız oldu mu?

	Haşim İşcan İlköğretim Okulu		Şair Nef'i İlköğretim Okulu		Celal Akın İlköğretim Okulu		Özel Güneş İlköğretim Okulu		Özel Aziziye İlköğretim Okulu		Özel İstiklâl İlköğretim Okulu	
	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %
Evet	1	2.2	3	6.6	2	4.4	16	35.5	15	33.3	15	33.3
Hayır	44	97.8	42	93.4	43	95.6	29	64.5	30	66.7	30	66.7

Tablo 10.13- Yeni bir masal yazma ile ilgili öğrenci görüşü

Şekilde de görüldüğü gibi yukarıdaki soruya Haşim İşcan Okulu'ndaki öğrencilerin %2.2'si, Şair Nef'i İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %6.6'sı, Celal Akın İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %4.4'ü, Özel Güneş İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %35.5'i, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %33.3'ü, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %33.3 'ü evet cevabı vermiştir.Yine aynı soruya Haşim İşcan İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %97.8'i, Şair Nef'i İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %93.4'ü, Celal Akın İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %95.6'sı, Özel Güneş İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %64.5'i, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %66.7'si hayır cevabı vermiştir.

Bu soruya, devlet okulları ile özel okullar ayrı ayrı gruplandırıldığında, devlet okullarındaki öğrencilerin %4.4'ünün evet, %95.6'sının hayır cevabını verdiği, özel okullardaki öğrencilerin ise %34'ünün evet, %66'sının hayır cevabını verdiği görülmüştür.

Genel toplamda ise bu soruya öğrencilerin %19.2'sinin evet, %31.8'i hayır cevabı vermiştir.

Öğrencileri yeni bir masal yazmaya teşvik edilirken çeşitli yollar denenebilir. Mesela; “Gruplara bildikleri değişik masallardan yola çıkarak hemen herkes tarafından bilinen bu masalların kahramanlarını bir araya getirmeleri, böylece yeni bir masal oluşturmaları istenebilir. Bu yapılırken öğrencilerden kendilerini en çok sevdikleri masal kahramanlarının yerine koymaları ve bu masal kahramanının bugün yaşaması halinde masalı nasıl kurgulayacağı gibi yönlendirmelerde bulunulabilir.”⁹³ Bu, Türkçe dersinin amaçlarından biri olan “yazma” hedefinin daha kolayca gerçekleşmesini sağlayacaktır. Yazma becerisi geliştirildiğinde öğrencilerin konuşma ve düşünme yetileri ivme kazanacak, hayalleri zenginleşecek ve edebî zevkleri oluşacaktır.

Öğrencilerden ders içinde yukarıda anlatıldığı gibi masal yazma çalışmaları istenebileceği gibi öğrencileri cesaretlendirerek kendi başlarına evlerinde yeni masallar yazmaları da sağlanabilir. Yani yazma ödevleri verilebilir. Ancak; “Böyle bir yazma ödevi vermeden önce öğretmen öğrencilerine bunu nasıl yapacaklarını, nelere dikkat etmeleri gerektiğini uygulamalı olarak göstermelidir.”⁹⁴ Ayrıca masallar yazdırılırken öğrencilerden mükemmel derecede masallar beklenmemeli, öğrenci seviyeleri göz önünde bulundurulmalıdır.

⁹³ Tülay Üstündağ, age, s. 66

⁹⁴ Banu Yangın, İlköğretimde Türkçe Öğretimi, Burdur, MEB Yayınları 1999, s. 90

10.8. Türkçe Ders Kitaplarındaki Kahramanların Örnek Alınıp Alınmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: Türkçe ders kitabındaki okumuş olduğunuz masal kahramanlarını kendinize örnek alıyor musunuz?

	Haşim İşcan İlköğretim Okulu		Şair Nef'i İlköğretim Okulu		Celal Akın İlköğretim Okulu		Özel Güneş İlköğretim Okulu		Özel Aziziye İlköğretim Okulu		Özel İstiklâl İlköğretim Okulu	
	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %
Evet	7	15.4	2	4.4	5	11.1	9	20	1	2.2	8	17.8
Hayır	38	84.5	43	55.6	40	88.9	36	80	44	97.8	37	82.2

Tablo 10.14 - Masal kahramanlarının örnek alınması ile ilgili öğrenci görüşü

Şekilde de görüldüğü gibi bu soruya Haşim İşcan İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %15.5'i, Şair Nef'i İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %4.4'ü, Celal Akın İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %11.1'i, Özel Güneş İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %20'si, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %2.2'si, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %17.8'i evet cevabı vermiştir. Hayır diyen öğrenci yüzdesi ise; Haşim İşcan İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerde %84.5, Şair Nef'i ilköğretim Okulu'ndaki öğrencilerde %55.6, Celal Akın ilköğretim Okulu'ndaki öğrencilerde %88.9, Özel Güneş İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerde %80, Özel Aziziye İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerde %97.8, Özel İstiklâl İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerde %82.2 olarak belirlenmiştir.

Devlet okulları ile özel okullar iki ayrı katagoride değerlendirildiğinde devlet okullarında evet oranı %10.2, hayır oranı %89.8 iken özel okullarda evet oranı %13.2 hayır oranı %86.8 olarak belirlenmiştir.

Devlet okulları ile özel okullar beraber değerlendirildiğinde ise evet oranı %11.4, hayır oranı %88.6 olarak tespit edilmiştir

Gerek okulların tek tek değerlendirilmesinde, gerekse genel değerlendirmede öğrencilerin Türkçe ders kitaplarındaki masal kahramanlarını örnek almadıkları görülmektedir. Halbuki; “ Çocuk hangi yaş grubunda olursa olsun okudukları kitapların kahramanları ile özdeşleşirler. Bu özdeşleştirme ancak iyi çizilen bir kahraman tipi sayesinde olumlu sonuçlar verebilmektedir.”⁹⁵ Öğrencilerin masal kahramanlarını örnek almamasının sebebi Türkçe ders kitaplarındaki masalların rastgele seçilmesidir. Örneğin; bir karınca veya kaplumbağanın öğrencilerce model olarak alınması, beklenemeyecek bir durumdur.

Peki içinde model alınabilecek kahramanların olduğu masallar seçilirken ne gibi ölçülere dikkat edilmelidir veya iyi bir model nasıl olur? Bu sorunun cevabına kısaca değinelim: Öncelikle seçilen modellerin özellikleri abartılmadan verilmelidir. Bunun yanında ulaşılması güç modeller öğrencilerin karşısına çıkarılmamalıdır. Ayrıca seçilen kahramanların kişinin ruh haline uygun olması ve belli yaşlardaki psikolojik durumları karşılayabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Örneğin: “Çocukların sekiz ile on iki yaş arasında soyut düşünce fonksiyonları uyandığı sıralarda normal, güç ve tutuk bir sosyal hayat yaşamaları, daha sonra aile ve okul anlaşmazlıklarının, komplekslerin, duyarlılıkların arttığı ergenlik çağına girmeleri gibi psikolojik durumlar içinde vaziyetlerine uygun ve model alınabilecek kahramanların olduğu masalları seçmek ve okutmak daha doğrudur.”⁹⁶

⁹⁵ Mehmet Yardımcı; Hüseyin Tuncer, **Çocuk Edebiyatı**, Ürün Yayınları, Ankara, 2002, s.

⁹⁶ Guy Jucqin, Çeviren; Mehmet Toprak, **Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri**, Remzi Kitapevi, Yükselen Matbaası, İstanbul, 1969, s. 28

10.9. Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarda Çocukları Olumsuz Etkileyebilecek Noktaların Olup Olmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: Okuduğunuz masallarda hoşunuza gitmeyen herhangi bir durum var mı?(*)

	Korku	Hayâlcilik	Gerçeğe Aykırılık
Haşim İşcan İlköğretim Okulu	3	9	6
Şair Nef'i İlköğretim Okulu	2	4	7
Celal Akın İlköğretim Okulu	3	3	2
Özel Güneş İlköğretim Okulu	1	5	4
Özel Aziziye İlköğretim Okulu	3	2	6
Özel İstiklâl İlköğretim Okulu	2	4	3

Tablo 10.15- Okunan masallarda hoşla gitmeyen yönlerle ilgili öğrenci görüşü

Şekilden de anlaşıldığı gibi öğrenciler ‘korku, aşırı hayâlcilik ve gerçeğe aykırılığın’ hoşlarına gitmediğini ifade etmiştir. Bu maddeler ayrı ayrı değerlendirildiğinde, öğrencilerden 14’ünün korku ögesinden, 27’sinin aşırı hayâlcilikten, 28’inin ise gerçeğe aykırılıktan hoşlanmadığı ortaya çıkmıştır.

Bu soru öğretmenlere: “Türkçe ders kitaplarındaki masallarda çocukları olumsuz etkileyebilecek veya beğenmediğiniz noktalar var mı?” şeklinde sözlü olarak yöneltilmiştir. Netice olarak 29 öğretmen, bu soruya, hayır cevabını vermiş, geriye kalan 21 öğretmenden 14’ü gerçeğe aykırılıktan 7’si ise aşırı hayâlcilikten şikâyet etmiştir.

“Masal ve fantastik türlerin dışlanmasına en çok neden olan öğelerin başında çocuğun bilinçaltında korkuların yerleşmesine neden olan masallardaki usdışı, korku verici yaratıkların ve şiddet öğelerinin yer alması gelir.”⁹⁷ Bunlar, masalların özellikleridir, dolayısıyla bunlar masallarda mutlaka işlenmelidir, şeklinde bir itiraz gelebilir. Bu belli oranda doğrudur. Fakat; doğru olan bu özelliklerin verilmesi değil yumuşak yaklaşımlarla ele alınmasıdır. Masal öğeleri birbirine yakın olsa da farklı yaklaşımlarla öğrencilerin korkmayacakları masallar ortaya çıkarılabilir. Aynı şekilde aşırı hayâlcilik ve gerçeğe aykırılık da korku öğesi gibi yumuşatılarak sunulabilir.

Türkçe ders kitaplarındaki masalların çocuğun dünyasına uygun olayları anlatması çok önemlidir. Bundan dolayı Türkçe ders kitabı yazarları masal metinlerini seçerken çocuğun ruhsal özelliklerini ve ihtiyaçlarını dikkate almalıdır.

10.10. Öğretmenlerin Masal Metinleri İşlemeden Önce Ön Hazırlık Yapıp Yapmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

	Evet		Hayır	
	Adedi f	Yüzde %	Adedi f	Yüzde %
Masalları dersten önce okumanın faydasına inanıyor musunuz?	50	100	0	0
Dramatize ile jest ve mimiklerde başarılı olmak için dersten önce masalı okuyor musunuz?	15	30	35	70

Tablo 10.16- Masal metninin önceden okunması ile ilgili öğretmen görüşü

(*)Çocukları olumsuz etkileyebilecek noktalar aşağıdaki üç husus yazılarak ve başka seçeneği de bırakılarak tespit edilmiştir.Yâni; öğrenciler mutlaka bir şıkkı işâretlemek zorunda bırakılmamıştır.

⁹⁷ Selahattin Dilidüzgün, age, s. 26

Öğretmenlerin, %100'ü masalları dersten önce okumanın faydalı olduğunu düşünmekte, fakat sadece %30'u dersten önce masalları okuduğunu %70'i ise okumadığını söylemektedir. Oysa; “ . . . masal anlatıcısının, anlatacağı masalı okuyarak kendisi yaşamış gibi içten anlatması gerekir. Masalın seçiminde titizlik göstermesi gereken anlatıcının masalı birkaç kez okuması ve rahatlıkla anlatabilmesi için de alıştırma yapmış olması şarttır.”⁹⁸ Halbuki öğretmenlerin dersten önce masalı okumamaları jest ve mimikler ile dramatizasyon çalışmalarında aksaklıklara sebep olabilecektir. Bir öğretmenin jest ve mimiklerde başarılı olması, öğretmenin masal okurken dinlenmesini sağlayacaktır. Masalı ilgiyle dinleyen öğrencinin masalı okumaya karşı isteği artacak, bu da ana fikrin daha iyi anlaşılması ve Türkçe'nin diğer amaçlarının gerçekleşmesi sonucunu ortaya çıkaracaktır.

	Evet		Hayır	
	Adeti f	Yüzde %	Adedi F	Yüzde %
Masallardaki hazırlık sorularının Türkçe öğretimi, ana fikrin anlaşılması, anlama-anlatım, tür ve biçim çalışmaları noktalarında faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?	47	94	3	6
Türkçe ders kitaplarındaki masalları okutmadan önce hazırlık kısmındaki soruları cevaplandırıyor musunuz?	39	78	11	22

Tablo 10.17- Hazırlık çalışmaları ile ilgili öğretmen görüşü

Şekilden de anlaşıldığı gibi öğretmenlerimizin %94'ü hazırlık çalışmalarını faydalı görmekte, %6'sı ise buna inanmamaktadır. Fakat yukarıdaki çizelgede de görüldüğü gibi hazırlık sorularının faydalı olduğunu düşünen bütün öğretmenler hazırlık sorularını cevaplandırmamaktadır. Zaten: “Masalları

⁹⁸ İbrahim Kıbrıs, age, s.39

işlerken, hazırlık kısmındaki soruları cevaplandırıyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin %78’i evet, %22’si hayır cevabı vermiştir.

“Öğrenci metinle karşılaştırılmadan önce bir ön hazırlık yaptırılmalıdır. Bu hazırlık en iyi verimi sağlayabilmek için atılacak tohumu en elverişli ortamı yaratma çabasıdır. Bu ön çalışma, ele alınacak metne hazırlık kadar; öğrencilerin o günlerdeki toplumsal, ekonomik, psikolojik durumlarını, bir önceki dersin öğrenciye kazandırdıklarını, öğrencilerin öteki derslerde edindiklerini anlama noktalarında da fayda sağlayacaktır.”⁹⁹ Masal metninden önceki hazırlık sorularını duyan çocukta bir takım meraklar uyanacak, çocuk masallarla ilgili araştırmalara yönelecek, öğrenci böylece monotonluktan kurtarılacaktır. Bunun gerçekleşmesi dinleme, konuşma, okuma, yazma, anlama ve anlatma etkinliklerini kolaylaştıracaktır. İyi bir hazırlık çalışması sadece masalın etrafındaki Türkçe amaçlarını gerçekleştirmeyecek, ayrıca çocuğun sosyalleşmesini ve günlük hayatta pısırık değil etkin bir rol almasını sağlayacaktır. Bütün bu sebeplerden dolayı, masal metinlerinin üstünde verilen hazırlık çalışmaları mutlaka yaptırılmalıdır.

10.11. Masal Metinlerinin Anlaşıp Anlaşılmadığına Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: Öğrencilerin okuduğu masalın ana fikrini ve yardımcı fikirlerini anlama oranı nedir?

	Adet f	Yüzde %
Çok iyi	7	14
İyi	7	14
Orta	14	28
Kötü	22	44

Tablo 10.18- Masalların anlaşılması ile ilgili öğretmen görüşü

⁹⁹ Kuvcar, Oğuzkan ve Sever age s: 304

Şekilde görüldüğü gibi bu soruya, öğretmenlerin %14'ü çok iyi, %14'ü iyi, %28'i orta, %44'ü kötü cevabını vermiştir.

Okunan masalların ana fikir ve yardımcı fikirlerinin anlaşılabilmesi Türkçe'nin amaçlarından biri olan "anlama" etkinliğinin gerçekleştirilememesi sonucunu doğurmaktadır. Bundan dolayı masal metinleri titizlikle seçilmeli, olaylar zinciri çocuğun yanıtlamayacağı ya da kafasında izah edemeyeceği biçimde verilmemelidir. Masallarda ayrıca bir mesajın olması ana fikir ve yardımcı fikirlerin anlaşılmasını sağlayacaktır. "Masallarda çocuğa ulaştırılacak bir mesaj olmalıdır."¹⁰⁰ Bu mesaj; evrensel, ahlakî değerleri çocuğa kazandıracak, çocuğun kimliğini geliştirecek, onun toplum içinde saygın ve başarılı olmasını sağlayacak konulardan seçilmelidir.

Yeni bir masal yazılması, masalların özetlenmesi gibi etkinlikler ana fikri ve yardımcı fikirleri bulamayan öğrencilerden beklenmemelidir. Yâni; öğrencilerin masallardaki mesajları anlamaları Türkçe dersinin diğer etkinlikleri için de büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla, Türkçe ders kitapları için ana fikir ve yardımcı fikirleri dolaysız ve iyi yansıtan masal metinleri seçilmelidir.

10.12.Masalların Eğitimsel İşlevleri ve Bu İşlevlere Ait Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: "Masallar çocukları eğitime noktasında diğer türlere göre daha etkili olmaktadır." fikrine katılıyor musunuz?

	Adedi F	Yüzde %
Evet	39	78
Hayır	11	22

Tablo 10.19- Masalların eğitime işlevi ile ilgili öğretmen görüşü

¹⁰⁰ Mehmet Yardımcı; Hüseyin Tuncer, age, s. 39

Şekilde görüldüğü gibi bu soruya öğretmenlerin %78'i evet, %22'si hayır cevabını vermiştir. Başka bir ifade ile öğretmenlerin çoğunluğu masalların çocukları eğitme noktasında diğer türlere göre daha etkili olduğuna inanmaktadır. Dolayısıyla Türkçe ders kitaplarında öğretmenlere bu inanç ve düşünce doğrultusunda daha çok masal malzemesi verilmelidir.

“Masallar eğitimsel işlevlerini; dinleyiciye ve okuyucuya vermek istedikleri iletiler aracılığı ile gerçekleştirmektedir.”¹⁰¹ Türkçe ders kitabındaki masalların iletileri tek tek tespit edilmiş ve beşinci bölümde ele alınmıştır.

10.13. Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallarda İletilerin Açıkça İfade Edilmesi Sorunu, Bu Soruna Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Çağdaş Eğitim sisteminde çocuklara direk ders ve öğüt vermenin uygun olmadığı gerçeği vardır. Doğrudan ders ve öğüt vermek öğrencide sanılanın tersine istenen değil, istenmeyen sonuçlar doğurur. Anne ve babalar, bu hususta, ünlü düşünür J.J. Rousseau'nın şu görüşünü gözden uzak tutmamalıdır: “Çocuğunuza hiçbir şekilde ağızdan ders vermeyiniz; o ancak derslerin tecrübelerini almalıdır.” “Rousseau bu sözleri çocuğa bir bilgiyi soyut düzeyde vermek yerine ‘yaparak-yaşatarak öğretme’nin doğruluğunu göstermek için söylemiştir.”¹⁰²

İncelenen Türkçe ders kitaplarındaki 34 masalda iletilerin doğrudan ifade edildiği 4 masal vardır. Bu masallar masal numaraları ve doğrudan dile getirilen iletileri ile birlikte aşağıdadır:

5.1.4 (Bkz.Syf.25)

Bu dünyada en çok uysallar rahat eder
Kibirlilik ederseniz, eldeki de gider
Hiçbir şeyi küçük görmeyin sakın

5.5.3 (Bkz.Syf.71)

Ne güzel bir ders aç gözlülere
Az mı gördük böylelerini

¹⁰¹ Muhsine Helimoğlu Yavuz, **Masallar ve Eğitimsel İşlevleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2002, s. 37

¹⁰² Haluk Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1987, s. 148

Bir gecede zengin olacağız sanırlarda
Eldekilerden olurlar yok yere

5.1.5(Bkz.Syf.27)

İyilik eden iyilik bulur
Gülme komşuna gelir başına
Ummadığın taş yarar baş
Hizmet et benim için, hizmet edeyim senin için
Kendi düşen ağlamaz
İyilik iki başta gelir.

5.1.4(Bkz.Syf.25)

Son pişmanlık fayda etmez

10.14. Yabancı Masallara Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: Evrensel, nesnel düşünebilme ve mukayese etme noktalarında yabancı masallara yer vermenin faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?

	Adet f	Yüzde %
Evet	41	82
Hayır	9	18

Tablo 10.20- Yabancı masalların faydası ile ilgili öğretmen görüşü

Şekilden de anlaşıldığı gibi öğretmenlerin %82'si Türkçe ders kitabında yabancı masalların olmasını faydalı, %18'i ise faydasız görmektedir.

“Edebî ürünler çocuklara içinde yaşadığı ülkeyi ve dünyayı sevmeyi öğretmelidir.”¹⁰³ Dünyayı sevebilen bir birey nesnel düşünebilecek ve kendi ülkesi ile dünya ülkelerini kıyaslayabilecektir. Zaten; “Masal anlatmaktan

¹⁰³ Alemdar Yalçın, Gıyasettin Aytaş, age, s. 35

maksat, çocuğa bilgi vermek değil onun hoş bir vakit geçirmesini, hayâlinin gelişmesini, muhakeme ve mukayese imkanları bulmasını sağlamaktır. ”¹⁰⁴

Türkçe ders kitaplarında toplam 34 masal incelenmiştir. Bu masallardan kaçının yabancı kaçının yerli yazarlara ait olduğu aşağıdadır:

	Yazarın adı	Masal sayısı	Toplam
Yabancı masallar	La Fontaine	12	24
	Ezop	4	
	Beydaba	3	
	H.Cristian	1	
	Anderson	1	
	Charles Perraut	1	
	Oscar Wilde	1	
	Jonathan Swift	1	
	Grimm Kardeşler	1	
Yerli masallar	E. Cem Güney	5	10
	M. Ruhi Şirin	1	
	A. Berat Alptekin	1	
	Yalvaç Vural	1	
	Muhsine Helimoğlu Yavuz	1	
	Orhan Veli Kanık	1	

Şekil 10.21- Masalların yazarlara göre dağılımı

Şekilden de anlaşıldığı gibi Türkçe ders kitaplarındaki masalların çoğunluğu yabancı yazarlara aittir. Yabancı yazarlar içinde de La Fontaine’in ağırlıklı olarak tercih edilmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca yabancı yazarlara ait masallar doğu ve batı kökenli masallar olarak ikiye ayrılır ve sayıca kıyaslanırsa batı kökenli masalların daha daha çok tercih edildiği görülür.

¹⁰⁴ Selçuk Kantarcıoğlu, age, s. 42

10.15. Kùltürü Yansıtma Noktasında Masal, Konusuna Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: Sizce masallar kùltürümüzü yeterince yansıtıyor mu?

	Adet f	Yüzde %
Evet	26	52
Hayır	24	48

Tablo 10.22- Masalların kùltürümüzü yansıtıp yansıtmadığı ile ilgili öğretmen görüşü

Şekilde de görüldüğü gibi öğretmenlerimizin %52'si masalların kùltürümüzü yansıtmadığını, %48'i ise yansıttığını ileri sürmüştür.

Masallar millî adet ve geleneklerle kuşatılmıştır. “Masal kabul gördüğü memleketin, dinî inanç ve yaşama tarzı içinde gelişme gösterir.”¹⁰⁵ Masallar bir toplumun genel yapısını verir ve toplum ruhunu yansıtır. İnsanların dil ve hareketleri ile hangi topluma ait oldukları hemen belli olabilmektedir. Türk masalları için de bu kural düşünülebilir. Türk masalları içindeki şahıslar, yabancılardan çok bizim alışık olduğumuz nişanlarıyla başka milletlerin masallarından ayrılır. Dolayısıyla Türkçe ders kitaplarına alınan masalların Türk millî kùltür ve geleneğini yansıtan örneklerden alınması gerekir. Bu, Türkçe dersinin bir amacını daha gerçekleştirecektir.

¹⁰⁵ Pertev Nali Boratov, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1987, s. 81

10.16. Türkçe'yi Sevdirmeye Noktasında Türkçe Ders Kitaplarındaki Masallar, Konusuna Dair Bulgular ve Bu Bulguların Değerlendirilmesi

Soru: Türkçe'yi sevdirmeye ve dil bilincini yerleştirmeye noktalarında masalların diğer türlere göre daha faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?

	Adet f	Yüzde %
Evet	32	54
Hayır	28	46

Tablo 10.23- "Türkçe'yi sevdirmeye noktasında masallar" konusunda öğretmen görüşü

Şekilde de görüldüğü gibi öğretmenlerin %54'ü bu soruya evet, %46'sı hayır cevabı vermiştir.

Türkçe'yi sevdirmek ve dil bilincini yerleştirmek Türkçe'nin amaçlarından birisidir. Bu amaç masallardan da faydalanılarak gerçekleştirilebilir. “Çocuğa ana dilinin, bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğretene; ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösterene; kişiyi kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu ilk aşıl原因an masallardır.”¹⁰⁶ Durum böyle olduğu hâlde, Türkçe ders kitaplarındaki masallarda, sayıca az olsa da, ciddi ve sevimsiz dil yanlışlıkları yapılmaktadır. Örneğin; Eflatun Cem Güney'in Perili El adlı masasında, Sedef Kızın güzelliğinden bahsedilirken “yakışıklı kız” ifadesi kullanılmıştır. Halbuki “yakışıklılık” erkekler için kullanılan bir kelimedir. Bu kelimenin yerine “güzel” ifadesi kullanılmalıydı. Yine aynı masalda “O zaman anne kız başbaşa vermiş: durmuş ve düşünmüşler.” sıralı cümlesi kullanılmıştır. Bu sıralı cümleyi açtığımızda başbaşa vermiş, başbaşa durmuş, başbaşa düşünmüş” ifadeleri karşımıza çıkar. Burada kullanılan “başbaşa vermiş” deyimini vardır ama diğer iki kullanım şeklinde deyimlerimiz yoktur. Dolayısıyla burada yanlış bir kullanış söz konusudur.

¹⁰⁶ Pertev Naili Boratov, age, s. 75

Bu noktada Türkçe ders kitabı yazarlarına görev düşmektedir. Bu yazarlar kitaplara aldıkları metinleri dikkatlice incelemeli ve masal metnindeki dil yanlışlarını düzeltmelidir. Dil yanlışlığı olmayan metinler öğrencilerin Türkçe'yi sevmelerine yardımcı olacaktır.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

11.YARATICI MASAL ÇALIŞMALARI

İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki masallar diğer metin türlerinde olduğu gibi klâsik diye adlandırabileceğimiz çizgide okutulmaktadır. Yani; öğretmenler okunacak masalı öğrencilere birkaç kez okutmakta sonrasında metni anlama çalışmalarına geçmektedir. Metni anlama çalışmalarında metnin özetinin yapılması ve ana fikrin bulunması en alışılmış metottur. Halbuki ana sınıftan itibaren bu metotlarla karşılaşan öğrenci belli bir zamandan sonra sıkılabilmektedir. Bunu engellemenin yolu, yaratıcı masal çalışmalarıdır.

Aşağıda yapılması gereken bazı yaratıcı masal çalışmaları kısaca izah edilmiştir.

11.1. Mevcut Masallardan Hareketle Yeni Masallar Oluşturma

Öğrenciler gerek okul öncesinde gerekse okul yıllarında birçok masal okumaktadır. Fakat bu masallar zaman geçtikçe kısmen veya tamamen unutulmaktadır. Halbuki; okunan masalların unutulmaması öğrencilerin zaman içinde zengin bir masal hazinesine sahip olmalarını sağlayacak, böylece öğrencilerin edebî yönü tekamül edecektir. Bunu sağlamanın bir yolu mevcut masallardan hareketle öğrencilerin yeni masallar oluşturmalarını sağlamaktır. Mevcut masalların yeni unsurlar katılarak birleştirilmesi öğrencinin sahipleneceği ve kendi emeğinin olduğu metinleri ortaya çıkaracaktır. Böyle masallar öğrencilerin önlerinde hazır buldukları metinlerden daha kalıcı olacaktır.

11.2. Eleştirisel Yaklaşım

Masallar okunduktan sonra rahatça eleştirilebilmelidir. Öğretmen buna bizzat öncülük etmeli ve çeşitli sorularla öğrencileri yönlendirmelidir. Bu yapılırken ortaya ‘alaylama’ da çıkacak ve böylece dersler daha eğlenceli geçecektir. Mesela; Kurnaz Tilki masalı okunurken, tilki niye arkadaşlarının intikâmını almıyor şeklinde bir soru sorulabilir. Bu ve benzeri sorular öğrencilerin masallara eleştirel bakmasını sağlayacaktır.

11.3. Çizgi Masal Çalışması

Bir eğitici çizgi romanları kendi sınıfından aşağıdaki amaçlarla kullandığını belirtmektedir.

- a) İyi okuyup yazamayanların, yazmalarını ilerletmek için,
- b) Okuyan, fakat yazmaktan hoşlanmayanları yazmaya teşvik için
- c) Sınıfta çeşitli tartışmaları başlatmak için
- d) Karakterler yoluyla toplum değerlerini bulmak için¹⁰⁷

8. sınıfa geldiği halde okuma ve yazma becerilerinde sıkıntı çeken öğrenciler düşünüldüğünde yukarıda bahsi geçen eğitmenin haklılığı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla gerek yukarıdaki amaçları gerçekleştirmek gerekse masalların zihinlerde kalıcılığını sağlamak için çizgi masal çalışması yapılmalıdır.

11.4. Özdeşleştirme

Öğrenciler masalarda gördükleri ana fikirlerden hareketle kendi başlarından geçen bazı olayları aktarabilirler. Bu, onların sosyalleşmesine ve özgüven kazanmasına yardımcı olacaktır. Mesela; “Aslanla Fare” masalındaki aslanın fareye yardım etmesi, farenin de bir gün aslanın yardımına koşması, öğrencilerin anlatacağı bir “yardımlaşma” olayı ile özdeşleştirilebilir.

11.5. Tekerlemeleri Değiştirme

Tekerlemeler değiştirilerek öğrencilerin hoş vakit geçirmeleri sağlanabilir. Bazı öğrencilerin mevcut masalardan hareketle oluşturduğu bazı yeni tekerlemeler asıllarıyla birlikte aşağıya yazılmıştır.

Tekerlemenin aslı: Bir varmış bir yokmuş.develer tellâl iken pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallarken bir padişah yaşarmış.Padişahın üç oğlu, bir kızı varmış

¹⁰⁷ Niltüfer Tuncer, **Çizgi Roman ve Çocuk**, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s. 66

Tekerlemenin öğrenci tarafından değiştirilerek ortaya çıkarılan son hâli : Zaman zaman içinde kalbur saman içinde, cinler cirit oynar iken sarımsağın içinde. Ben söyleyeyim bu ağaçtan, siz söyleyin bu yamaçtan. Uçtu uçtu bir kuş uçtu, kuş uçmadı geyik uçtu. Anam düştü eşikten, babam düştü beşikten. Anam düştü eşikten babam düştü beşikten. Anam kaptı eşiği, babam kaptı beşiği...

Esra KALKAN

Haşim İşcan İlköğretim Okulu

8-C Sınıfı

Tekerlemenin başka bir öğrenci tarafından değiştirilerek ortaya çıkarılan son hâli : Varan görür varmayan ölür. Varan ersin muradına, varmayan girsin kara toprağa. Biz çikalım kerevetine .Uzaydan üç elma düştü ; biri varanlara, biri varamayıp ölenlere, biri de insanları birleştiren meleklerle...

Ayfer TURAN

Haşim İşcan İlköğretim Okulu

8-B Sınıfı

11.6. Teknolojik Uyarılama

Masallardaki bazı olağanüstü güçler günümüz teknolojik cihazları ile değiştirebilir. Mesela: “Parmak Çocuk” masalında yer alan devin sihirli bir ayakkabısı vardır. Bu ayakkabı devin rüzgar hızı ile gitmesini sağlarmış. İşte bu ayakkabının yerine “helikopter” yerleştirilebilir. Bu faaliyet öğrencinin masal ile gerçek hayatı birbirine bağlanmasına sebep olacaktır.

11.7. Masalların Diğer Derslerde Yöntem Olarak Kullanılması

Masallarla konular daha rahat bir şekilde anlatılabileceği için “masal” yöntemi diğer derslerde de kullanılabilir. Örneğin; “. . . ben nereden geldim,

doğum nedir, ölüm nedir gibi karmaşık sorulara yanıt vermek ”¹⁰⁸ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde masallarla etkili bir şekilde anlatılabilir.

11.8. Masalın Sonunu Devam Ettirerek Yeni Masallar Oluşturma

Bilindiği gibi her masalın değişmeyen çoğunlukla kalıplaşmış bir sonu vardır.¹⁰⁹ Dolayısıyla öğrenci hayalleri belli bir sınırdan öteye gidememektedir. İşte bu çalışmanın yaptırılması öğrencinin hayâl gücünü zorlayacak, ortaya çıkan eserler öğrenciyi motive edecektir. Ayrıca her eser kaleminden çıktığı öğrencinin bireysel farklılıklarını da ortaya koyacaktır.

11.9. Başlık Bulma

Bu faaliyette başlığı yazılı olmayan bir masal metni sınıfa getirilmeli ve okutulmalıdır. Okutulduktan sonra okunan masala uygun bir başlık bulunması sağlanmalıdır. Bu çalışma ile öğrencilerin hem hayâl dünyası harekete geçirilecek hem de öğrencilerin bakış açılarındaki farklılık ortaya çıkacaktır.

Aşağıda bir başlık bulma çalışmasının sonuçları vardır: Bu çalışmada Eşeğin Oyunu adlı masal metni öğrencilere okunmuş, daha sonra bu masala uygun başlık bulmaları istenmiştir. Uygulamanın yapıldığı sınıfta bir çok başlık ortaya çıkmış, bu başlıklardan üç tanesi aşağıya yazılmıştır. Bu başlıklar şunlardır:

Şapka Düştü Kel Göründü

Kimliksiz Eşek

Eşek Şakası

¹⁰⁸ Selahattin Dilidüzgün, age, s. 29

¹⁰⁹ Selahattin Dildüzgün, age, s. 38

SONUÇ

Türkçe ders kitaplarındaki masallar seçilirken eğitimsel mesajlar göz önünde bulundurulmalıdır. Yani; masalların görevinin sadece düş ile gerçeği birleştirmek olduğu düşüncesi olmamalı, çocuğa hayatla ilgili eğitimsel iletiler veren masallar tercih edilmeli ve tezde tespit edilen iletiler öğrencilerin dikkatine sunulmalıdır. Bunun yapılması, millî eğitim teşkilatının ahlakî gelişimini tamamlamış bireyler yetiştirme amacını gerçekleştirmeye yardımcı olacaktır. Ayrıca eğitimsel mesajlar masallarda açıkça ifade edilmemeli, çocukların bu mesajları kendi kendine veya yönlendirmeye bulması sağlanmalıdır.

Masallara gereken önemin verilmesi ve masalların Türkçe ders kitaplarında hacim ve sayıca arttırılmaları 'okuma, anlama, anlatma ve yazma' amaçlarının gerçekleşmesi yolunda öğrencileri motive edecektir. Çünkü; tezdeki araştırma sonucunda öğrencilerin masal türüne yoğun bir ilgi gösterdiği anlaşılmıştır.

Türkiye'de kitap okuma alışkanlığı yerleşmemiştir. Hatta denilebilir ki kitap okuma alışkanlığı, eğitim seviyesi arttıkça düşmektedir. İşte bu noktada, acaba Türkçe öğretimi öğrencilerin bilinçaltında okumaya karşı bir isteksizlik mi uyandırıyor, sorusu akla gelmelidir. Çünkü; öğrenciler Türkçe derslerinde, istesin veya istemesin, her edebî tür ile karşılaştırılmakta, fakat okuma alışkanlığı bir türlü kazandırılmamaktadır. Halbuki, öğrencilere sevdikleri türlerin daha yoğun bir biçimde sunulması onların okumaya karşı olan ilgisizliğini kıracaktır. İlköğretim ikinci kademedeki okuyan öğrencilerin en çok sevdikleri tür masallar olduğuna göre öğrencilere bol bol bu türdeki kitaplar okutulmalıdır.

Masal kahramanlarının ruh yapıları incelenmeli, çocuklar için olumsuz modelleri taşıyan masallar ders kitaplarına alınmamalıdır. Çünkü; yapılan araştırma sonucunda, öğrencilerin kendilerini masal kahramanları ile özdeşleştirebildiği ve bu masal kahramanlarını ideal olarak kabul edebildiği anlaşılmıştır. Ayrıca; kahramanların yüklendiği misyonlar ve bu misyonların bireye ve topluma kazandırdığı hususlar öğretmenler tarafından, tezde açıklandığı tarzda, dikkatlere sunulmalıdır.

Dilbilgisi konusu ile masal metni birbirini tamamlayabilmeli, işlenen dilbilgisi konusuna ait örnekler masal metninde bol bol bulunmalıdır. Örneğin; yapılan çalışmalar sonucunda ders kitaplarındaki masallarda çok sayıda deyim tespit edilmiştir. (8.1'inci bölüme bakınız.) Demek ki deyimler konusunun incelenen herhangi bir masaldan hemen sonra anlatılması isâbetli olacaktır.

İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki masallar, diğer metin türlerinde olduğu gibi, klâsik diye adlandırabileceğimiz çizgide okutulmakta; dramatizasyon, resim çizdirme gibi yöntemler kullanılmamaktadır. Halbûki; rol yaptırma gibi çağdaş metotların kullanılması masal metinlerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak ve eğitimdeki verimlilik artacaktır.

Ders kitaplarına alınacak masallar yalın, anlaşılır ve akıcı bir dille yazılmalı; bazı masal metinlerinde tespit edildiği gibi, dilsel yanlışların olduğu masal metinleri ders kitaplarına alınmamalıdır.

On birinci bölümde anlatılan yaratıcı masal çalışmaları öğretmen adaylarına öğretilerek eğitimin bir parçası haline getirilmeli ve bu çalışmalara Türkçe derslerinde mutlaka yer verilmelidir.

Hazırlık sorularının konudan ve metinden uzaklaşmadan cevaplandırılması öğrencilerin masal dünyasına girmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Halbuki; anket sorularına verilen cevaplardan, hazırlık sorularına gereken önemin verilmediği anlaşılmıştır.

Zaman zaman masallarla ilgili resim çalışmaları yaptırılmalıdır. Çünkü; Bu faaliyetle birey sadece resim çizmemekte; ayrıca duygu ve düşüncelerini farklı bir yolla dile getirmektedir.

Okunan masallar dramatize ettirilmelidir. Dramatize çalışmaları ile masallar öğrencilerin beynine kazılacak ve klasik yöntemler yanında modern yöntemlere de başvurulmuş olunacaktır.

Araştırma sonucunda yeterince önem verilmediği anlaşılan özetleme ve yazma çalışmaları, zaman alıcı olmakla birlikte hatırlama ve kavramayı arttırmaktadır. Dolayısıyla okunan masalların özetleri ve masal metinleriyle ilgili yazma çalışmaları mutlaka yaptırılmalıdır.

Yapılan araştırmada aynı yazarların hazırladığı alt sınıflara ait (6. ve 7. sınıflar) Türkçe ders kitaplarında daha az masalın bulunduğu veya bu türe ait hiçbir metnin olmadığı, üst sınıflara (7. ve 8. sınıflar) ait Türkçe ders kitaplarında

ise daha çok masalın yer aldığı görülmüştür. Halbuki; yapılan ilmî çalışmalara göre; alt yaş grubundaki öğrencilerin masallara olan ilgisi, üst yaş grubundaki öğrencilerden daha yoğundur. Buradan Türkçe ders kitaplarının ilmî verilerden yoksun olarak hazırlandığı neticesi ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca bu tezde, sorulan anket sorularından hareketle, öğretmenlerin çoğunun masalların millî kültürümüzü yansıttığı düşüncesine inandıkları ortaya çıkmaktadır. Oysa; incelenen 34 masaldan 24'ünün yabancı yazarlara ait olduğu ve bu masalların konularının evrensel kültürü yansıttığı tespit edilmiştir. Bu zıtlık, masalların yeterince tanınmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Sonuç olarak; bu araştırma vasıtasıyla Türkçe'nin ve millî eğitimin amaçlarını gerçekleştirme yolunda, masalların çok önemli görevler üstlendiği, ve bu türe çok büyük önem verilmesi gerektiği anlaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- Aksakal, Müfit; Çol, Orhan Musa; Savaş, İsa, **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Başarı Yayınları, İstanbul, 2002.
- Aksan, Doğan, **Anlambilim**, Engin Yayınları, Ankara, 1999.
- , **Türkçe'nin Gücü**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1999.
- Boratav, Pertev Naili, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1997.
- Buckley, Mitolojiden Masallar, Çeviren: Orhan Petek, Sosyal Yayınları, İst., 1985
- , **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1987.
- Demirel, Özcan, **Türkçe Öğretimi**, Pagem Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Dilidüzgün, Selahhatin, **Yazın Eğitiminde Çocuk ve Gençlik Yazını**, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1994.
- Elçin, Şükrü, **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1993.
- Gökşen, Enver Naci, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, İstanbul, 1980.
- Gövsal, İbrahim Alaattin, **Çocukta Zihinsel Gelişim**, Hayat Yayınları, İstanbul, 1998.
- Güler, Fırat, **İlköğretim II. Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türkçe Üzerindeki Etkileri**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2001.
- Gül, Metin; Köktürk, Muhsin, **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Yıldırım Yayınları, Ankara, 2001.
- Gunay, Umay, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**, “Türk Masallarının Hususiyetleri”, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1987.
- Gümüş, Ahmet, **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Altın Yayınları, İstanbul, 2001.
- , **7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Altın Yayınları, İstanbul, 2001.
- , **8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Altın Yayınları, İstanbul, 2001.
- Helimoğlu, Muhsine Yavuz, **Masallar ve Eğitimsel İşlevleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2002.
- Kansu, Ceyhan Atıf, **Çocuk Edebiyatı ve Eğitimi**, İstanbul, 1975.
- Kapulu, Ahmet, **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Koza Yayınları, Ankara, 2002.
- , **7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Koza Yayınları, Ankara, 2002.

- , **8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Koza Yayınları, Ankara, 2002.
- Kantarcıoğlu, Selçuk, **Masalların Eğitimdeki Yeri**, Eylül Yayınları, Ankara, 2000.
- Kıbrıs, İbrahim, **Uygulamalı Çocuk Edebiyatı**, Eylül Yayınları, Ankara, 2000.
- Kırkılıç, Ahmet, **Fakülte ve Yüksekokulları İçin Türk Dili Yazılı Anlatım ve Kompozisyon Bilgileri**, Aktif Yayınları, Erzurum, 2002.
- Kunos, Ignacz, **Türk Masalları**, Çeviren: Gani Yener, Sosyal Yayınlar, İst., 1987
- Küçükahmet, Leyla, **Ders Kitabı İnceleme Klavuzu**, Nobel Yayınları, İstanbul, 2001.
- Külekçi, M. Ali, **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Dörtel Yayınları, Ankara, 2001.
- , **7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Dörtel Yayınları, Ankara, 2001.
- , **8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Dörtel Yayınları, Ankara, 2001.
- MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, MEB Basımevi, İstanbul, 1997.
- MEB Tebliğler Dergisi**, Sayı: 2098, 1981
- Max, Luthi, Çev.: Sönmez, Sevgül, **Avrupa Masalları Tipleri ve Kişileri**, Millî Folklor Dergisi, Sayı: 36.
- Oğuzkan, A. Ferhan, **Çocuk Edebiyatı**, Anı Yayınları, Ankara, 2000.
- Özgen, Ferhan, **Türkiye’de Okuma Alışkanlığı**, Kültür Bak. Ankara, 2001.
- Öztürk Cemil, Otluoğlu Rahmi, **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünler ve Yazılı Materyaller**, Pagem Yayınları, Ankara, 2002.
- İlköğretim Türkçe Ders Programı, 6.7.1998 tarih ve 2098 sayılı Tebliğler Dergisi.
- İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1977.
- Sağır, Mukim, **Türkçe Dilbilgisi Öğretimi**, Nobel, Ankara, 2000.
- Sarıca, Salih; Gündüz Mustafa, **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Fil Yayınevi, İstanbul, 2002.
- , **7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Fil Yayınevi, İstanbul, 2002.
- , **8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Fil Yayınevi, İstanbul, 2002.
- Senemoğlu, Nuray, **Öğrenme Ürünleri ve Eğitimi**, Burdur, 1999.
- Seyidoğlu, Bilge, **Erzurum Masalları**, Erzurum Kitapları, İstanbul, 1999.
- Songar, Ayhan, **Dil ve Düşünce**, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği Vakfı Yayınları, İstanbul, 1986.

Spies, Otto, Türk Halk Masalları, Çeviren: Behçet Gönül, Eminönü Halkevi Yayınları, İstanbul, 1941.

Şimşek, Fikrettin, **Okuma Problemleri ve Çözüm Önerileri**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi

Şimşek, Tacettin, **Çocuk Edebiyatı**, Rengarenk Yayınları, Ankara, 2002.

Şirin, M. Ruhi, **Çocuk Edebiyatı**, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.

—————, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**, Çocuk Kalbinin Kıyısındaki Irmak

Tezel, Naki, Halk Masallarının Mahiyeti, **Eğitim**, Cilt: 7, Sayı: 82, İstanbul, 1957.

—————, **Türk Masalları I**, MEB, İst., 2001.

Tuncer, Nilüfer, **Çizgi Roman ve Çocuk**, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.

Türinay, Dr. Necmettin, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**, Reha Yayıncılık, İstanbul, 1987.

Ulusoy, Mevlani, “Çocuk ve Masal”, **Eğitim Dergisi**, Ankara, Şubat, 2001.

Ünal, Meral; Öner, M. Yavuz; Bayrak, Nevin, **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, MEB Yayınevi, İstanbul, 2001.

—————, **7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, MEB Yayınevi, İstanbul, 2001.

—————, **8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, MEB Yayınevi, İstanbul, 2001.

Üstündağ, Tülay, **Yaratıcı Drama – Öğretmenimin Günlüğü** -, Pagem Yayınları, Ankara, 2000.

Yangın, Banu, **İlköğretimde Türkçe Öğretimi**, MEB Yayınları, 1999.

Yalçın, Alemdar; Aytaş, Gıyasettin, **Çocuk Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002.

Yardımcı, Mehmet; Tuncer, Hüseyin, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ürün Yayınları, Ankara, 2002.

Yavuzer, Haluk, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2000.

Yavuz, Kemal; Yetiş, Kazım; Birinci, Necat, **Üniversite Türk Dili ve Kompozisyon Dersleri**, Bayrak Yayınları, İstanbul 2001.

Yavuz, Muhsine Helimoğlu, **Masallar ve Eğitimsel İşlevleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2002.

Yıldırım, Veysi, **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Elit Yayınları, Ankara, 2001.

- , **7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Elit Yayınları, Ankara, 2001.
- Yıldız, Nezihe, **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Mahir Yayınları, İstanbul, 2000.
- Yörük, Yaşar; Mıhçı, A. İhsan; Başer, Salih; Yörük, Sevim, **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Serhat Yayınları, İstanbul, 2001.

ÖZ GEÇMİŞ

1978 yılında Ağrı'nın Eleşkirt ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Eleşkirt'te tamamladıktan sonra girmiş olduğu sınavı kazanarak Gümüşhane Mareşal Çakmak Anadolu Öğretmen Lisesi'nde okumaya hak kazandı. Liseyi bitirdiği yıl girmiş olduğu üniversite sınavında Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü birincilikle kazandı. Burada bir dönem okuduktan sonra Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne yatay geçiş yaptı. Mezun olduğu 2000 yılında öğretmenliğe atandı. Hâlen Erzurum il merkezinde öğretmenliğe devam etmektedir.Evli ve bir çocuk babasıdır.

